

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DEKİ BELEDİYE HİZMET BİNALARININ
KAMU YAPISI OLARAK TEMSİLİYETİNİN
YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN TARTIŞILMASI:
CUMHURİYET DÖNEMİ VE 2000 YILI SONRASI

BELKIS ÖCAL
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GEBZE
2021

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DEKİ BELEDİYE HİZMET
BİNALARININ KAMU YAPISI OLARAK
TEMSİLİYETİNİN YARIŞMA PROJELERİ
ÜZERİNDEN TARTIŞILMASI:
CUMHURİYET DÖNEMİ VE 2000 YILI
SONRASI

BELKİS ÖCAL
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM TÜRKERİ

GEBZE

2021

T.R.
GEBZE TECHNICAL UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

**DISCUSSION OF MUNICIPAL
SERVICE BUILDINGS IN TURKEY
REPRESENTATION AS A PUBLIC BUILDING
ON THE COMPETITION PROJECTS:
REPUBLICAN PERIOD AND AFTER 2000**

BELKIS ÖCAL
**A THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE OF
MASTER OF SCIENCE
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE**

THESIS SUPERVISOR
ASSIST. PROF. DR. İBRAHİM TÜRKERİ

GEBZE
2021

GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU
----------------------------------	--------------------------------------

GTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 05/02/2021 tarih ve 2021/06 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 31/05/2021 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Belkıs ÖCAL'ın tez çalışması Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Dr. Öğr. Üyesi İBRAHİM TÜRKERİ

ÜYE

: Doç. Dr. Elif Yeşim KÖSTEN

ÜYE

: Dr. Öğr. Üyesi Saniye KARAMAN ÖZTAŞ

ONAY

Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

ÖZET

Türkiye’de Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren yaşanan sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişimler yerel yönetimlerin mimari anlamda temsiliyetini üstlenen belediye binaları tasarımlarına ve bununla birlikte kentsel kamusal mekân kurgusuna yansımıştır. Özellikle 2000 yılı sonrasında yarışma yöntemi ile elde edilen belediye hizmet binalarının şartname, mimari rapor ve jüri raporlarında kent içindeki temsiliyetleri üzerine söylemler belirlemektedir. Bu anlamda Cumhuriyetten sonra değişen toplum yapısı ve kent olgusunun da kamu yönetim yapısı olarak belediye hizmet binalarına yansıdığını belirtmek gerekmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında; Cumhuriyetten sonra elde edilen ve uygulanan belediye binaları, bu süreçteki değişimlere göre 1923-1950, 1950-2000 ve 2000 yılı sonrası olmak üzere üç dönem halinde incelenmiştir. Dönemlere ait örnekler “genel cephe karakteri”, “iç-dış ilişkisi/geçirgenlik”, “vaziyet planı kararları”, “kentsel bir mekân olarak konumlanma” olarak 4 temel karar ve bunların alt başlıkları ile analiz edilmiştir. Çalışma; belediye hizmet binası yarışma projelerinin zaman içerisinde salt bina ölçeğinde değil, kentsel tasarım kurgusu içerisinde ele alınarak kentli ile iletişime geçmeye çalışan, düşünsel çabaların varlığını irdelemektedir. Bu kapsamda 2000 yılı sonrasında yapılan belediye hizmet binalarının kente karşı üstlendiği – temsil ettiği durumları, Cumhuriyet Döneminde kullanılmış yapılarıyla karşılaştırmalı olarak yarışmalar üzerinden tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediye Hizmet Binaları, Kamu Yapısı, Yarışma Yöntemi.

SUMMARY

The social, cultural, economic and political changes experienced in Turkey since the Republican Period have been reflected in the designs of municipal buildings which represent the local governments in terms of architecture, as well as in the urban public space construction. Especially after the year 2000, discourses about the representation in the city appear in the specifications, architectural reports and jury reports of the municipal service buildings obtained by the competition method. In this sense, it should be noted that the changing social structure and urban phenomenon after the Republic is also reflected in the municipal service buildings as a public administration structure. In this context, within the scope of the study; Municipal buildings, which were acquired and implemented after the Republic, were examined in three periods, 1923-1950, 1950-2000 and after 2000, according to the changes in this process. The examples from the periods were analyzed with 4 basic decisions and their sub-headings: "general frontal character", "internal-exterior relation/permeability", "site plan decisions", "positioning as an urban space". This study examines the existence of intellectual efforts that try to communicate with the citizens of the city service building competition projects over time, not only on the building scale, but within the urban design fiction. In this context comes up for discussion the situations that the municipal service buildings which were built in Period of after 2000, alongside of Early Period of Republic through competitions.

Key Words: Municipal Service Buildings, Public Building, Competition Method

TEŞEKKÜR

Öncelikle, yüksek lisans eğitimimde ve akademik hayatımda desteğini ve yardımlarını esirgemeyip bilgisi ile bu çalışma için yardımcı olan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TÜRKERİ'ye,

ayrıca benimle kaynaklarını paylaşan başta Alparslan GÜNGÖRMÜŞ'e ve tüm meslektaşlarıma, yine süreç içerisinde göstermiş oldukları manevi desteklerinden dolayı değerli meslektaşım Ceyda Nur TAŞÇI ve tüm arkadaşlarıma,

ve süreç boyunca yanımda olduklarını daima hissettiren en başta sevgili annem Havva ÖCAL'a ve tüm aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	3
1.2. Yöntem	3
1.3. Kapsam	4
2. KAVRAMLAR	6
2.1. Kent Kavramı	6
2.2. Kentsel Kamusal Mekân Kavramı	9
2.3. Kamu Yapısı Kavramı	11
2.4. Bir Yerel Yönetim Birimi Olarak Belediye	13
3. TÜRKİYE’DE BELEDİYE HİZMET BİNALARININ KAMU	16
YAPISI OLARAK TEMSİLİYETİ	
3.1. Türkiye Tarihinde Belediyecilik Hareketleri	18
3.1.1. 1923-1950 Dönemi	21
3.1.2. 1950-2000 Dönemi	22
3.1.3. 2000 Yılı Sonrası Dönem	23
3.2. Belediye Hizmet Binalarının Yarışma Yöntemi İle Elde Edilmesi	25
3.3. Türkiye’de Projesi Yarışma Yöntemiyle Elde Edilerek	29
Uygulanmış Belediye Hizmet Binaları	
3.4. Belediye Hizmet Binalarının Kente İlişkin Mekânsal ve Anlamsal	36
Nitelikleri	

4. 2000 YILI SONRASI YARIŞMA YÖNTEMİ İLE ELDE EDİLEN BELEDİYE HİZMET BİNALARININ KAMU YAPISI OLARAK TEMSİLİYETİ	41
4.1. Örneklerin Belirlenmesi ve Analiz Yöntemi	41
4.1.1. Örneklerin Belirlenmesi	41
4.1.2. Analiz Yöntemi	42
4.2. 2000 Yılı Sonrası Yarışma Yöntemi İle Elde Edilen Belediye Hizmet Binaları	44
4.2.1. Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2004)	44
4.2.2. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2006)	55
4.2.3. Trabzon Büyükşehir Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2006)	64
4.3. Bölüm Değerlendirme	74
5. SONUÇ	85
KAYNAKLAR	88
ÖZGEÇMİŞ	96

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler ve Açıklamalar

Kısaltmalar

AVM	: Alışveriş Merkezi
Ç.A.S.	: Çok Amaçlı Salon
FBE	: Fen Bilimleri Enstitüsü
GTÜ	: Gebze Teknik Üniversitesi
KMTSO	: Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
m ²	: Metrekare
ŞBP	: Şehir ve Bölge Planlama
TBMMO	: Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
2.1 Sanayi Devrimi Öncesi ve Sonrası Kentlerin Durumu.	8
2.2 Siena Belediye Binası (1284).	14
3.1 Beyoğlu Altıncı Daire.	19
3.2 2020 Yılına Kadar Açılan Belediye Binası Yarışmalarının Sayısı.	28
3.3 2020 Yılına Kadar Açılan Belediye Hizmet Binası Yarışmaları.	29
4.1 Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası.	45
4.2 Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Hava fotoğrafı ve Perspektif.	46
4.3 (1930) Porsuk Otel (Eskişehir Eski Belediye Binası).	47
4.4 Eskişehir Eski Belediye Binası Doğu Cephesi.	48
4.5 Eskişehir Eski Belediye Binası Kesiti.	48
4.6 Eskişehir Eski Belediye Binası Zemin Kat Planı.	49
4.7 Eskişehir Eski Belediye Binası Önden Görünüş (1 Kasım 1930).	49
4.8 Tepebaşı Eski ve Yeni Belediye Hizmet Binalarının Haritada Konumu.	50
4.9 Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Perspektif.	56
4.10 Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Batı Cephesi.	56
4.11 Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Üst Zemin Kat Planı.	57
4.12 Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Vaziyet Planı.	58
4.13 Kahramanmaraş Eski Belediye Hizmet Binası Perspektif.	59
4.14 Kahramanmaraş Eski Belediye Hizmet Binası Fotoğrafı.	59
4.15 Kahramanmaraş Eski ve Yeni Belediye Hizmet Binalarının Haritada Konumu.	60
4.16 Trabzon Belediye Hizmet Binası Tarihi Surlarla İlişkisi.	66
4.17 Trabzon Belediye Hizmet Binası Yapı Ulaşım Aksları.	67
4.18 Trabzon Belediye Hizmet Binası Meclis Salonu Kütlesi.	68
4.19 Trabzon Eski Binası Önü Meydan Parkı Bahçesinden (1950).	69
4.20 Trabzon Eski ve Yeni Belediye Hizmet Binalarının Haritada Konumu.	70
4.21 Belediye binalarında merkez olma niteliğinin değişimi.	75

4.22	Belediye binalarında yerleşim örüntüsü ile ilişkinin değişimi.	76
4.23	Belediye binalarında giriş yaklaşımının değişimi	78
4.24	Belediye binalarında iç programın değişimi	78
4.25	Tepebaşı Belediye Binası Kat Planı (a), Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Binası Kat Planı (b), Trabzon Büyükşehir Belediye Binası Kat Planı (c).	79
4.26	Belediye binalarının kentle düşey etkileşimi	80
4.27	Belediye binalarının giriş kat ölçeği	80
4.28	Belediyelerde kütle yapısının değişimi	81
4.29	Belediye binalarında simetrik yapının değişimi	81
4.30	Belediye binalarında cephe vurgusunun değişimi	82
4.31	Belediye binalarında anıtsal duruşun değişimi	82
4.32	Belediye binalarında katlar arası görsel ilişkinin değişimi	83
4.33	Belediye binalarında giriş vurgusunun değişimi	84

TABLÖLAR DİZİNİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
3.1: İstanbul Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.	31
3.2: Konya Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.	31
3.3: İzmir Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.	32
3.4: Samsun Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.	32
3.5: Altındağ Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.	32
3.6: Gaziantep Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.	33
3.7: Kocasinan Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması.	33
3.8: Melikgazi Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması.	33
3.9: Antalya Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	34
3.10: Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	34
3.11: Karabük Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	34
3.12: Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	35
3.13: Kahramanmaraş Belediyesi Hizmet Binası Proje Yarışması.	35
3.14: Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	35
3.15: Kadirli Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	36
3.16: Çukurova Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	36
4.1: Seçilen Belediye Hizmet Binaları.	42
4.2: Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	44
4.3: Eskişehir Tepebaşı Eski Belediye Binası.	47
4.4: Tepebaşı Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsilîyeti.	53
4.5: Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	55
4.6: Kahramanmaraş Eski Belediye Binası.	58
4.7: Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsilîyeti.	63
4.8: Trabzon Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.	65
4.9: Trabzon Eski Belediye Binası.	68
4.10: Trabzon Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsilîyeti.	78

1. GİRİŞ

Belediye hizmet binaları halka en yakın yönetim birimleri olarak doğrudan etkileşimde bulunabilen ve kamusal hizmetlerin en verimli şekilde aktarılmasını sağlayan [Eryılmaz, 1994], halkın ortak çıkarlarına hizmet eden, yönetim organlarını halkın seçtiği kamusal örgütlenmelerdir [Bozkurt vd., 1998]. Bu anlamda şüphesiz halk ile en etkileşimli kamu yönetim yapılarıdır. Varlık nedenleri ise doğrudan yerel halk ve kamu hizmetleridir.

Habermas'ın halkın ortak çıkarlarının politika alanında tartışılarak karara bağlandığı yer olarak tanımladığı kamusal alan [Habermas, 2003], günümüzde kamu kurumlarını tanımlamak için de kullanılabilir. Halkın eşit bir şekilde bu hizmetten faydalanabilmesi gerekir. Yine bakıldığında kamu denildiğinde akla devlet ve halk gelirken, kamu yapısı denilince devlet yapısı düşünülmektedir. Dolayısıyla “kamu yapısı” ve “kamusal yapılar” şeklinde kafa karışıklığına sebep olan ifadeler tartışmalara yol açmıştır [Gürallar, 2009]. Bu bağlamda bakıldığında Gürallar'a göre kamu yapısı olmayla kamusallık belirlenememektedir [Gürallar, 2009]. Çünkü bu mekânların amacına göre tanımı ve işlevi değişmektedir. Yine bu mekânların kentsel ölçekte yeri önemlidir.

Tarihte farklı dönemlerde yönetimler kendi fikirlerini topluma ifade etmek için mekânın gücünden faydalanmıştır [Sağlam, 2013]. Gerek yönetim fikirleri gerekse başarıların anıtsal olarak yansıtılmasında daima bir araç olan mimarlık [Wilson, 1988], kamu binalarında da iktidarın gücünü hissettirmek için kullanılmıştır [Perçin, 2018], hatta bir ideolojinin kentteki temsili için kullanılmıştır. Örneğin Tanzimatla birlikte yönetim yapılarının ayrıldığı ve Cumhuriyet Dönemi dâhil kamu yapılarında devletin temsil edildiği gözlemlenmektedir [Özyiğit, 2017]. Bu durum günümüzde de değişmemiştir. Cumhuriyetten itibaren yaşanan ekonomik, sosyal, kültürel ve politik değişimlerle Türkiye’de toplum yapısı kamusal(lık) anlamında büyük değişim göstermiştir. Bu bağlamda bakıldığında Türkiye’de her dönem kendine has kamusal mekânların ortaya çıktığı söylenebilir [Sağlam vd., 2019]. Bu değişimler de yerel yönetimlerin mimari anlamda temsiliyetini üstlenen kamu binaları tasarımlarına ve bununla birlikte kentsel kamusal mekân kurgusuna yansımış, kamu binaları devletin varlığını sembolik birer temsilcisi olmuştur [Menderes, 2014]. Özellikle Cumhuriyetten 2000 yılına kadar olan süreçte yaşanan tüm bu değişimlerin, 2000 yılı

sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının tasarım kurgusunda önemli katkılarının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü bu binalar kentlinin katılımıyla kentsel yaşama dâhil olmaya çalışan bir mekânsal aralığın öncüsü olma potansiyeli taşımaktadırlar. Dolayısıyla toplumsal ve gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde bir kentsel mekânın oluşumu anlamında ele alınması kaçınılmazdır. Günümüzde ise kentsel kamusal alan tarifi olarak karşımıza çıkan bu mekânları kamu sadece kullanmamakta, aynı zamanda oluşumunda ve şekillenişinde de etkin rol oynama arzusunu her zaman korumaktadır.

Nitelikli bina üretilmesinde önemli bir role sahip olan mimarlık yarışmalarının Türkiye tarihinde bir asırlık geçmişi vardır. Bununla birlikte 2000 yılından sonra ilan edilen mimarlık yarışmalarında önemli bir artış yaşanmıştır. Özellikle bu dönemde gerçekleştirilen tüm mimarlık yarışmalarına bakıldığında, yarışma yöntemi ile elde edilen projelerin en çok kamu yapıları olduğu bunlardan da çoğunun belediye hizmet binası olduğu görülmektedir [Perçin, 2018]. Halk ile ilişkinin en çok olduğu bu binaları elde etmede ihale yönteminin de kullanılmasına karşın yarışma yöntemi ile elde edilmesinin daha baskın, eşitlikçi ve günümüz gereksinimlerine daha uygun olduğu söylenebilir. Çünkü bu dönemde yaşanan değişim; kendini yarışma yöntemi ile elde edilen projelerde göstermiştir.

Türkiye’de sanayileşme sonrası yaşanan göç hareketi ve kentlerdeki nüfusun artış hızı büyük kentlerin daha hızlı büyümesine neden olmuş, bütüncül olarak kontrol altında tutulan bir kentsel gelişimini zorlaştırmıştır. Yerel yönetimlerin ise bu kontrol dışı gelişim için çözümleri sınırlı kalmıştır [Ünlü, 2009]. Cumhuriyetin kuruluşundan 2000 yılına kadar Türkiye’de politik, ekonomik, sosyo-kültürel anlamda değişimlerin ardından yaşanan bu göç sonrasında kentin ve kentlinin ihtiyaçları artmış, buna paralel olarak da belediye hizmet binalarının da programlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu anlamda daha eşitlikçi bir yöntem olan yarışma yönteminin kullanılması da artmış, belediye binalarının kente daha fazla entegre olması gerektiğine vurgu yapan “şeffaf yönetim”, “sosyal belediyecilik” söylemleri şartname, jüri raporu ve mimari raporlardaki açıklamalara da yansımıştır. Ancak Cumhuriyetten 2000 yılına kadar yaşanan bu değişimlerin ve 2000 yılı sonrasının tasarımlarında etkili olan söylemlerin kentleşme sorunlarıyla başa çıkamadığı ve elde edilen belediye binalarının 21. yüzyılda olması beklenen kamu yönetim yapısı anlayışını yansıtmadığı görülmektedir. Burada sorulması gereken; hem kentsel-kamusal hem de idari anlamda

2000 yılına kadar yaşanan bu değişimlerin bir kamu yönetim yapısı olarak belediye hizmet binalarının kentteki karşılığına nasıl etki ettiğidir. Bu anlamda belediyelerin bir kamu yönetim yapısı ve kentsel bir mekân olarak Cumhuriyetten 2000 yılına kadar nasıl bir değişim gösterdiğini irdelemek mümkündür. Dolayısıyla tarihsel süreçte belediye kavramının ve belediye hizmet binasının kentsel yaşamda nasıl bir anlam ifade ettiğini araştırmak, bir kamu yönetim yapısı olarak belediye örneklerini incelemek ve kentsel mekândaki yerini mimari proje yarışmaları üzerinden karşılaştırmalı olarak irdelemek tezin konusunu oluşturmuştur.

1.1. Amaç

Artan nüfus yoğunluğu, planda olmayan kentsel parçaların belirmesi, kentsel yaşamda gittikçe kendini hissettiren hız faktörü, belediye hizmet binalarına kentsel ve kamusal bağlamında anlamsal ve mekânsal nitelikler yüklemektedir. Özellikle kentsel büyümenin ardından değişen ihtiyaçlara cevap verme anlamında belediye hizmet binalarının görevlerinde ve buna bağlı olarak programlarında da artış olmuş, bu da kent içindeki konumlanış biçimini ve mimari oluşumunu etkilemiştir. Bu anlamda 2000 yılı sonrasında kent içinde yerini alan belediye hizmet binalarının Cumhuriyet Dönemine ait belediye yapıları ile karşılaştırmalı olarak ele alınması ve bir kamu yönetim yapısı olarak hem kentsel ölçekte hem de bir kentsel kamusal mekân olarak değerlendirilmesinin mimarlık ortamındaki tartışmalara katkıda bulunacağı öngörülmüştür.

Çalışmanın amacı; yaşanan değişimler ve artan söylemlerin sonucunda 2000 yılı sonrasında uygulanmış belediye hizmet binalarının kent ve kentli ile etkileşimi bağlamında yarışma projeleri üzerinden tartışmaktır. Bu anlamda tasarlanacak veya inşa edilecek olan belediye hizmet binalarının strüktürel ve mekânsal kurgusuna alan açacak tartışmaları ortaya koymak hedeflenmiştir.

1.2. Yöntem

Çalışma kapsamında Türkiye örnekleminde Cumhuriyet'ten itibaren yarışma ile yapılan belediye hizmet binası yarışmaları tespit edilmiş, ardından 2000 yılı sonrasına

ait yapılar arasından seçilen üç belediye hizmet binasının Cumhuriyet Dönemine ait yapıları ile karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

Bu çalışmada birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak nitel anlamda bir analiz yapılmıştır. Verileri toplamak adına yapılan literatür taramasının ardından birincil kaynak olarak sözlü görüşmeler, kurumlara ait belgeler, şartnameler, raporlar, fotoğraflar; ikincil kaynak olarak da seçilen örnek kentlerin tarihsel, ekonomik, sosyo-kültürel özelliklerini anlatan kitaplar, ansiklopediiler, makaleler ve diğer yayınlardan faydalanılmıştır.

1.3. Kapsam

Bu tez kapsamında; kentin ve kentlinin odak noktası haline gelmeyi amaçlayan belediye hizmet binalarının bir kamu yönetim yapısı olarak kentle ve kentli ile ilişkisini mekân üzerinden irdelemek, kentsel mekânla olan etkileşimiyle nasıl bir değişim yaşadığı, kentsel kamusal mekân olarak ne ifade ettiği ve bunun mekâna nasıl yansıdığı irdelenmiştir. Bu anlamda dönemin fikir yapısını en iyi şekilde yansıtan projeler üzerinden okumak mümkün olacağından yarışma yöntemi ile elde edilen tasarımlar değerlendirilmiştir.

Öncelikle birinci bölümde tezin amacı, önemi, kapsamı ve yöntemi belirtilmiştir. Daha sonra ikinci bölümde tezin kurgusuna göre konunun alt yapısını oluşturan kent, kentsel kamusal mekân, kamu yapısı, belediye kavramları açıklanmıştır. Daha sonra üçüncü bölümde yerel yönetimlerin tarihsel süreçte ortaya çıkışına da değinilerek, bir yerel yönetim birimi olarak belediyelerin gelişimi ve Türkiye tarihinde ilk belediyecilik hareketleri, değişen yönetim biçimi, kanun ve yönetmeliklerle ele alınarak geline nokta kadar anlatılmıştır. Bu anlamdaki değişimler 1923-1950 (Cumhuriyet Dönemi) dönemi, 1950-2000 dönemi ve 2000 yılı sonrası dönem olmak üzere üç dönem halinde ele alınmıştır. Yine üçüncü bölümde belediye hizmet binalarının yarışma yöntemi ile elde edilmesinin önemi anlatılmış, yarışma yöntemi ile elde edilip kentteki yerini almış olan belediye hizmet binaları verilmiş, ardından belediye hizmet binalarının mekânsal ve anlamsal niteliklerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise 2000 yılı sonrasına ait yarışma yöntemi ile elde edilip uygulanan örnekler arasından, Cumhuriyet Dönemine ait eski yapısına ulaşılabilen Türkiye'nin üç farklı bölgesinde konumlanmış üç belediye örneği seçilmiştir. Seçilen

örnekler Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası ve Trabzon Belediye Hizmet Binası'dır. Bu üç belediye hizmet binası örnekleri, yine aynı belediyeye ait fakat Cumhuriyet Döneminde elde edilmiş ya da dönüştürülerek kullanılmış olan eski belediye binalarıyla karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir. Eski ve yeni belediye hizmet binalarının mekânsal kurgusundaki ve programlarındaki değişikliklerin tespit edilebilmesi için “kentsel mekân olarak konumlanma”, “vaziyet planı kararları”, “genel cephe özellikleri” ve “iç-dış ilişkisi” bağlamında, vaziyet planı, plan, kesit ve görünüşler üzerinden incelenmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise analiz sonuçları ortaya konulmuş, Cumhuriyetten itibaren kentsel mekândaki yeri tartışılan belediye hizmet binalarının Cumhuriyet Dönemindeki durumları ve geçirdiği değişimlerle geldiği son noktadaki durumları karşılaştırmalı olarak tartışılmıştır.

2. KAVRAMLAR

Bu başlık altında çalışmanın ana zeminini oluşturan kavramlara yer verilmiş, tezin daha iyi anlaşılması için asıl konuya geçmeden önce kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Kent Kavramı

İçinde yaşayan insanları kuşatan ve onun tarafından etkilenen bir kavram ve mimarlığın şekillendirdiği bir mekân olarak kent için birçok tanım bulunmaktadır.

Akkoyunlu a göre; tüm kentli için toplumsal, siyasal, idari ve ekonomik olarak var olan yerdir [Akkoyunlu, 2007]. Mekânsal olarak yaklaştığımızda ise Tatlıdil (1994:385)'e göre farklı biçimlerdeki yaşamların aynı yerde birbirlerini kabullenerek yaşanabildiği mekândır [Karaküçük ve Gürbüz]. Keleş'e göre yerleşme, barınma, ulaşım, çalışma, dinlenme gereksinimlerinin sağlanan, köylere göre daha fazla nüfusun bulunduğu sürekli toplumsal gelişmenin yaşandığı yerlerdir [Keleş, 1998]. Kentin niteliklerine bakıldığında ise Doğan Hasol'a göre kentin oluşabilmesi için tarım dışı faaliyetin ön planda olması, nüfus yoğunluğunun olması ve bunların bütünleşme düzeylerinin artmış olması gerekir [Hasol, 2010].

Kent, fiziksel bir tanımın ötesinde anlam ifade ettiğinden farklı disiplinler tarafından tanımlanmaya çalışılmış, birkaç tanımlamayla sınırları çizilemeyecek bir kavram ifade etmektedir. Bu anlamda yapılan tanımlamaların genel ifadesine bakılırsa tarımsal olmayan üretimi ve üst düzey işbölümü olan, kontrolün bir araya geldiği, farklılıklar ve bütünleşme düzeyinde bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır [Hayta, 2016]. Yine genel tanımlarda biçim, fonksiyon, ulaşım, yerleşim büyüklüğü ve yoğunluk kent formu için beş ana bileşenler olarak öne çıkmıştır [Yenice, 2005].

Kentler ortaya çıkış nedenlerine bakıldığında bunun yalnızca yaşamsal bir faaliyet olmadığı görülür. Özgürlüğün ve kendine yetebilmenin örgütlenmiş halidir denilebilir. Bu anlamda diğer kentlerle rekabet içinde olması veya kendi içerisinde bir cazibe merkezi olma çabası da vardır. Özellikle ticari bir merkez olan kentlerde etrafındakileri kendine çekme kaygısı vardır. Carl O. Sauer'e göre, biriktirme ve yerleşme, insana özgü davranışlardır. Dolayısıyla kent bir yerleşim yeri olarak basite indirgenemez. Barındırma, hayat verme ve insanları ve kurumları cezbetme

özelliklerine sahip olmalıdır. Bu yüzden Ebenezer Howard kentin tanımını yaparken mıknaş kelimesini kullanmıştır [Mumford, 2007].

Tarihte kentlerin ortaya çıkışından 21. Yüzyıla kadarki süreçte kentin yapısına dair farklı teoriler geliştirilmiştir. Bunlar kent olgusuna farklı açılardan yaklaşmışlar, daha iyi bir kent planı elde etmeyi amaçlamışlardır. Kentlerin daha planlı ve amacına uygun gelişmesi için yalnızca fiziksel değil kentte yaşayanların kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal vb. yapısının da bu anlamda önemli olduğunu vurgulamışlardır [Türk, 2015]. Bununla birlikte ilk kentsel merkezin bir Pazar yeri olmadığı, bir tapınma yeri olarak törensel bir bölge olduğu düşünülmektedir. Bookchin, ilk kentlerin ideolojinin birer ürünü olduğunu söylemiştir. Günümüzde ise kent ticari bir girişimin sonucu olarak görülmektedir [Bookchin, 1999].

Eski kentlere bakıldığında, örneğin Mezopotamya’da kentlerin sularla çevrilidir. Sokakları dar, evleri ise iki veya üç katlı, damlı ve iç avluludur. Zigurat ise tüm kente hâkim planlanmıştır. Tapınak bölgesinin de etrafı sularla kaplı geniş bir mekânda bulunuyor, sonrasında ev sahiplerine sunulan ve ev sahiplerinin ait olduğu tanrısı için çalıştığı daha küçük tapınaklar bulunuyordu. Bütün bu oluşumlar da birbirine girmiş mahalleleri oluşturuyordu. Aşağı Mısır denen bölgedeki kentler birbirine bağımlı değildi ve kentli de kısıtlanmadan muaf bir şekilde özel işleri için seyahat edebiliyor, az da olsa kendilerini yönetebiliyorlardı. Bu yönetim şekli Ortaçağ Avrupası’nda bağımsızlığını satın alarak oluşan kentlerdeki gibidir. Kentlerin ortaya çıkışıyla insanlık düzensiz toplumdan düzenli topluma geçmiş, kentte belirleyici olan kriter ise politika olmuştur. Siyasi iktidarın bir ürünü olarak şekillenen bu kentler toprağın örgütlenmesinde ve hem de kurumsal ilişkilerde doğrudan etkili olmuştur [Bumin, 1998].

Önceden uygarlık kavramıyla paralel kullanılan kent kavramı uygarlığın ortaya çıkışında doğrudan etkili olduğu düşünülmektedir [Kazmacı, 2016]. Her dönem farklı etkenlerle de olsa kent değişim göstermiştir. Dikey büyümelerin başlamasının ardından 17. yüzyılda karmaşık bir hal alan kent kavramı 18. yüzyılda sanayileşme ile birlikte de üzerinde tartışılan bir konu haline gelmiştir. Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak kent kavramının içeriğinde de değişimler olmuştur. Eski zamanlarda kentin tanımlanmasında önemli bir etken olarak kale ve surların yerini, bugün istihdam, ekonomi ve nüfus gibi farklı etkenler almıştır [Yılmaz ve Çiftçi, 2011].

Semiha Sultan Tekkanat ve Seda Nur Türkmen'in yazdığı "Tarih Boyunca Kent Formlarının Biçimlenişi Üzerine Bir İnceleme" adlı makalede sanayi öncesi ve sonrası kentlerin gelişimi kıyaslanmıştır (Şekil 2.1.), [Tekkanat ve Türkmen, 2018].

Sanayi devrimi öncesi kentler	Sanayi devrimi sonrası kentler
Yaya odaklı kentler	Taşıt odaklı kentler
Surlar içinde yoğun yapılaşmış merkezi alanlar	Alt kentleşme ile birlikte merkezden kaçış (desantralizasyon) eğilimi
Dar sokaklar, küçük parseller ve düzeyde yoğun gelişim	Geniş bulvarlar, büyük parseller ve yatayda gelişim
Kır-kent ayrımı net	Kır-kent ayrımı belirsiz
Mekanda fonksiyonel ayrışma yok (kıyılardaki depolama alanları hariç)	Mekanda fonksiyonel ayrışma belirgin
İşyeri konut ayrımı yok (ya da yürüme mesafesinde)	"İşlevsel kent" anlayışı (barınma, çalışma, dinlenme, dolaşım)
Mekanda belirgin bir sınıfsal ayrışma yok	İşçi konutlarının oluşumu

Şekil 2.1: Sanayi devrimi öncesi ve sonrası kentlerin durumu.

Bir kette plan, tasarım ve fonksiyonelliğin dışında estetik kaygının da olması önemlidir. Birbiriyle ilişkisi okunamayan yapı grupları yerine bir bütünün parçaları olarak aralarında düzenli ilişkileri olan yapı öbekleri düşünülmelidirler. Burada kentsel tasarımla ve bununla birlikte kentin kimliğini oluşturan yapılar da önemli olmaktadır. Çünkü bir kent söz konusu olduğunda akla ilk gelen şey o kenti yansıtan yani kentin imgesi haline gelmiş olan mekânlardır. Dolayısıyla yapılar ve yapıların etraflarıyla olan ilişkileri sayesinde okunan kent kimliği planlı bir gelişimin sonucudur denilebilir.

Kentin profilini ve imgesini ifade ederek onun kimliğini oluşturan kentsel mekânlar uzun bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkarlar [Suher, 1995]. Kentsel mekânları tanımlayan öğeler de binalardır. Binalar yapılaşırken hem kendi sınırlarını hem de dış mekânları tanımlar. Bu anlamda binalar cadde sokak ya da meydan öğelerinin duvarları olmaktadır [Ching, 1996]. Dolayısıyla bir kentin okunmasında ve kimliğinin ortaya konmasında kentsel mekânlar ve bunları sınırlandıran öğeler olarak bina cepheleri ve yine kent içindeki binaların iç-dış ilişkilerini yansıtan kentsel ölçekteki kararlar belirleyici olmaktadır.

XXI. yüzyılda artık küresel bir olgu olan kentleşme en büyük etken olarak demografik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu değişimle nüfus anlamında çeşitlilik de meydana gelmiş, bu da kültürel çeşitliliği ve değişimi de beraberinde getirmiştir. Kentler sahip olduğu güçle ekonomiyi de değiştirebilir, buna bağlı olarak da yeni bir toplumsal ve kültürel oluşumunun süreci haline gelmektedirler. Yine bugünkü sahip olunan teknolojik imkânlarla da bakıldığında hem yerelde hem de

küreselde rekabet ortamı oluşmakta, sahip oldukları güçle yerel halka olduğu kadar ülkesine de hizmet edebilmektedir.

2.2. Kentsel Kamusal Mekân Kavramı

Bir kentte “mekân ve yaşam” birbiriyle çatışma içinde olmamalıdır yani mekânsal gelişim ile yaşamsal faaliyetlerin birbirini tamamlayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Bu da kent yönetiminin kent ve kentli ile barışık olmasıyla sağlanabilir. Bu anlamda sağladığı yaşam kalitesi, sosyallik, kolektif hayat kültürü ve örgütsel davranış sayesinde kentsel sürecin yansımaları oluşturan [Türkeri, 2011] kamusal alanlara değinmek gerekmektedir.

Kentler insanların bireysellikten çıkıp, insani yaşamın bir gereği olarak şeylerin ve insanların birbirleriyle yoğun etkileşimleri sonucu gelişen bir insan etkinliğinin yerleşik hale gelmesiyle oluşan çevrelerin bir bütünü olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kendini özelden ayıran toplumsallığının bir simgesi olarak kamusal davranış olmadan kentler var olmayacaktır. Aristo’nun dediği gibi “insan doğası gereği toplumsaldır” [Arendt, 1994]. Bununla birlikte yerleşik davranışın sonucu ortaya çıkan kentler ve sosyal yaşamın parçası olan kamusal mekânlar da doğal olarak vardır.

Tarihten günümüze kentlerin durumuna bakıldığında kentin tanımını, farklı yapısal özelliklere sahip olsalar da belli çıkarlar için bir araya gelen ve kendi kendini yöneten bir toplumun örgütlendiği mekân olarak yapılabilir. Kentler aynı zamanda toplumun bu şekilde beraber yaşama zorunluluğuyla meydana getirdiği yerleşik yaşam biçimiyle ve ortak ihtiyaçlarla üretilen kamusal nesnelerdir. Burada yaşayan birey, kişisel ihtiyaçları dışında toplumsal ihtiyaçlarının ve topluma karşı sorumluluklarının varlığının da farkına varır ve bu bilinci yaşadığı ve sürekli kıldığı kamusal mekânları üretir [Kılıçbay, 1993]. Dolayısıyla kentleşme toplumsallaşma ile mümkün olur ve toplumsallaşma da etkileşimde olunan kişilerle ya da şeylerle uyum içinde olmaktır. Bu da ancak zaman içinde ortak çıkarların oluşmasıyla meydana gelebilecektir. Oktay’a göre kentsel kamusal mekan yaşanan zamanla birlikte yerel kültürü yansıtarak, kentli hakkında sosyal, kültürel, ekonomik vs. bilgi vermekte ve böylece ekolojik bir anlama sahip olmaktadır [Oktay, 2001].

Kent içinde planlanan kentlinin bir araya gelebildiği büyük veya küçük tüm sosyal merkezler ve buralarda meydana gelen etkileşimler daha büyük bir etkileşimin

parçacıklarıdır. Bu sosyal merkezlerde bireyin tüm işlevleri sosyal yaşama yaptığı bir katkıdır ve bu tekrarlar toplumun sürekliliği için gereklidir. Aynı zamanda sayısız kültürün ve farklı düşüncenin bir araya gelip ortak bir mekânı olan kentler, tüm bu farklılıkların özgürlük ihtiyacını karşılaması ve bunlar arasındaki dengeyi sağlaması beklenen bir organizmadır. Bu anlamda Lefebvre, mekânın toplumsal bir ürün olduğunu ve toplum tarafından üretildiğini ifade ettiği yaklaşımında, kendi ürünü olan mekânda yeni ilişkiler de ortaya çıkarır [Koçak, 2008; Lefebvre, 2014].

1980 yıllarında serbest piyasaya geçilmesiyle tüketim toplumunun temelleri atılmaya başlamıştır [Sine 2017]. 1980’den sonra neoliberal değişimle birlikte kamusal mekânlar politik niteliklerini kaybetmiş, daha apolitik ve tüketim aracı haline gelmiştir. Bununla birlikte toplum ve mekân olarak parçacı bir yapıya bürünmüştür. Bireysel faydanın ön plana alınmasıyla kentlerde turizm merkezi oluşturma ve uluslararası iş merkezine dönüştürme çabası doğmuştur. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte büyüyen şehirler ve buna bağlı hızlı kentleşme süreci, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. Tekeli bu durumu Avrupa’daki kapitalistleşme hareketlerine bağlamış, aynı etkenin çevre ülkelerde benzer sonuçları doğuracağı gibi her ülkede farklılıkların da olduğunu açıklamıştır [Gülserin 2010]. Kırsaldan kente meydana gelen göçle karışan ve değişen toplumsal yapı, yeni bir kentsel oluşumu da beraberinde getirmiştir. Bu yeni oluşumdan etkilenen özel mekânlar kendi sınırlarıyla belirledikleri kamusal mekânları da dönüşüme zorlamış, kamusal ve mekânda kazandığı işlevsel anlamı değişmiştir. Kentin boğucu ve yorucu temposundan sıkılan toplum, kamusal ve özel olanın dışında ikisi arasında bir mekân anlayışı ortaya çıkarmıştır. İnsanların özel hayatlarından kopup sosyalleşmek ve farklı karşılaşmalar için kullandığı; kafe, müze, konser salonu, alışveriş merkezleri vb. mekânlar türemiştir. Bunların dışında dış mekânlarda üretilen spor salonları ve eğlence alanları gibi mekânlar kamusal manada kendilerini ifade etseler de temelde tüketim amaçlı olarak meydana gelmiştir. Buna dayanarak bugünün kamusal mekânlarının genel manada ticari amaçlı olduğu söylenebilir. Tüm bu değişimlere ve farklı tanımlamalara rağmen kentsel yaşamla eş anlamlı birçok işlevi barındıran kamusal mekânlar seyir, eğlence, ticaret, iş, yönetim, sosyallik, din, tanıdık veya tanımadık karşılaşmalar, gözlemlene, bilgi alışverişi gibi birçok özelliği hala taşımaktadır. Bunların dışında mimari olarak düzenlenmeyen, kendiliğinden meydana

gelen etkileşimlerin yavaş yavaş özelleştirmeye başladığı sokak köşeleri, duraklar ya da gösterilerin yapıldığı mekânlar da vardır.

Tarihte tüm kentlerde genel manada bireylerin toplu olarak buluşabileceği mekânlara yer verilmiştir. Dinsel törenler, politik toplantılar, pazarlar için belli yerler kurulmuştur. Bu mekânların nitelikleri de döneme, toplum yapısına ve gelişmişlik derecesine göre değişmektedir [Çubuk vd., 1978]. Ancak yapılan tanımlamalara ve kentsel kamusal mekânın niteliklerine bakıldığında iktidarın sahiplenmediği bir kamusal mekân görmek zordur. Dolayısıyla yeni bir ideolojinin ortaya çıktığı her dönemde karşılaşılan problemlere kamu gücünün de kendini gösterebildiği kentsel kamusal mekânlar şahitlik etmiştir.

2.3. Kamu Yapısı Kavramı

“Kamu” kavramı aslında devleti ifade etmese de çoğu zaman karıştırılarak devleti işaret eden bir anlama sahip olmaktadır. Genellikle özel olandan kendini ayırarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin şahsa ait bir şey özel iken kamuya ait olan devlete yani halka aittir anlamı taşır. Ancak devlet tarafından yapılmış olması da her yapının kamuya açık olduğu anlamına gelmez [Yıldırım, 2015].

Kamu kelimesinin Osmanlıca karşılığı olan “umum” kelimesi “âmm” kökündeki Arapça bir isimdir. Ferit Devellioğlu’nun, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat’ında karşılığı “hep, bütün, cümle, herkes” ve “bütün insanlar, bütün halk” olarak verilmektedir. Bu ismin sıfat hali olan umumî ise “herkese ait, herkesle ilgili” anlamındadır. Türkçede “kamu” kelimesi kökeni “kamag” ve “kamuğ” olan [Eyüpoğlu, 1991] “hep, bütün, herkes” anlamlarına gelir. Bu şekilde bakıldığında kamu düzeni herkesi ilgilendiren düzen kamu yararı da toplumun tümünün yararlarıdır [Püsküllüoğlu, 1995]. Burada kamu sözcüğü genel olarak toplumsal bir boyutta olduğundan ve toplumu ilgilendiren yönetsel kararlar alma durumu taşımasından dolayı “düzen”, “hizmet”, “yarar” kavramları ile kullanılır. Yine kamu sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı olan “public”; “halk, ülke insanları, toplum, halkla ilgili, herkese açık, özel olmayan, devletle ilgili” gibi anlamlara gelir [L. Metro, 1993].

Habermas’ın düşüncelerine göre devletten kastedilen “kamu erki”dir. Yani ona verilen gücü elinde bulundurandır. Bu nedenle de kamu denilince “devlet”ten daha geniş bir anlam ifade edilmektedir. Kamu alanı, Arendt’in tanımıyla “ortaklık”, herkese ait olma durumu, bir diğer yandan da bir siyasi mekân olarak iki şekilde

açıklanabilir [Arendt and Şener, 2006]. Bu anlamda bakıldığında kamu kavramı “devlet” olarak düşünülmemeli, düşünülen şey devlet ise bu kavram için “kamu”nun kullanılmaması gerektiği söylenebilir.

Türkiye’de mimarlık literatüründe “kamu” kelimesinin yaygınlaşması “kamusal alan” tartışmalarının başlamasıyla birlikte 1990’lı yıllardan sonra olmuştur. Kamu kelimesi 1930 yıllarında Osmanlıca’daki umûm kelimesinin yerine Türkçe için önerilmiş, fakat mimarlar bu kelimeye pek de kullanmak istememişlerdir. Bu durum dönem içinde yayınlanan yazılardan görülebilir. Ev dışındaki yaşam için bugün kullanılan kamusal alan yerine “cemiyet”, “içtimai hayat” gibi kelimelerin kullanıldığı söylenebilir. Kamu kelimesi de umûm yerine kullanılmadığı gibi devlet anlamında da kullanılmamıştır. Örneğin, dönemin ünlü yazarlarından biri ve Arkitekt dergisinin editörü olan Zeki Sayar, 1946’da yayınladığı “Devlet Yapılarının Bugünkü Durumu” makalesi içinde kamu terimine yer vermemiştir. Bu dönemdeki yayınlarda genellikle “kamu yapıları” ifadesi kullanılmamış, “devlet yapıları”, “resmî binalar” ya da “hükümet binası” ifadeleri tercih edilmiştir. Kamusal mekân kavramı da zaten yoktur ve halka açık gibi ifadeler kullanılmıştır. Kamu teriminin Türkçe mimarlık ve şehircilik terminolojisine girmesi uzun zaman sonra mümkün olmuştur [Gürallar, 2009].

Mimarlık terminolojisinde açıklamak gerekirse yine Gürallar’a göre, bir tiyatro binası kamu mülkü olmayıp özel şahıs ya da gruba ait olmakla birlikte, kamu için var olduğundan kamusaldır. Yine özel bir mekân kamusal durumlar da içerirken, bir kamu yapısı da kamusal olmayabilir. Bu bağlamda bakıldığında kamu yapısı olmayla kamusallık belirlenememektedir [Gürallar, 2009].

Tarihte gerek yönetim fikirleri gerekse başarıların anıtsal olarak yansıtılmasında mimarlık daima bir araç olmuştur [Wilson, 1988]. Yine benzer şekilde kamu binaları da tarihsel süreç içerisinde iktidarın gücünü hissettirdiği farklı zamanlarda görülmüş [Perçin, 2018], hatta bir ideolojinin kentteki temsili için kullanılmıştır. Bu durum kent içerisinde değişimlerin sonrasında üretilen yapıların oluşturduğu bütünün yansımalarıyla ortaya çıkmakta ve dönüşüm fikirlerinin izlerini taşımaktadır. Çünkü kentsel mekânın yeniden oluşumu aynı zamanda bir temsiliyetin de oluşumudur ve döneme dair ipuçları verir. Aynı zamanda bir devletin hâkim olduğu topraklarda kimliğinin yansıması olarak kentsel mekânda yönetimin kendini gösterme biçimidir [Batur and Schild, 2015]. Bununla birlikte Habermas’a göre temsili kamu egemenliğin

kamusal bir nitelikte temsil edildiği alandır. Burada iktidar halkın adına değil, halkın ‘önünde’, egemenliğini temsil eder [Bora., 2003].

Osmanlı’da merkezi idare kavramı ve temsili yapıların ilk kez ortaya çıktığı Tanzimat dönemiyle birlikte kamu yapılarının kentin formu ve yapılaşması anlamında belirgin etkisi olduğu bilinmektedir [Koca, 2016]. Osmanlı anıtsal kamu yapıları kentin topografyasına hâkim mevkilere konumlandırılmaktaydı. Halka hizmet edecek işlevsellikte olmalarının yanı sıra iktidarın gücünün de görsel ve fiziksel temsilleri olmaktadır [Vardar, 2013]. Osmanlı’da o dönemlerde yeni bir kent düzeni oluşmasında öncü bir bileşen olan hükümet konakları, özellikle başka kamu yapıları ile ilişkili düşünülerek yeni bir mahallenin ve meydanın oluşmasında etkili olmuştur [Koca, 2016]. Bu meydan kurgusu ise genellikle postane, belediye, adliye, saat kulesi vb. yapılar ile tamamlanmıştır [Sacı, 2018]. Yine benzer şekilde Cumhuriyet döneminde de çağdaşlaşma fikirleriyle “Cumhuriyet meydanı” oluşturulmuş, idari yapılar bir anıt meydan çevresinde düşünülmüştür. Konumlandırıldıkları yerlerde sosyo-mekânsal olarak çevresini de değiştirmiş, kentlerin gelişimine yön vermiştir. 1960’lardan sonra tartışmalarla gündeme gelen kamusal yaklaşımında yaşanan değişimler, küreselleşmenin de etkisiyle Türkiye’yi etkilemiştir. 1970’lerden sonra da bireysellik ön plana çıkmıştır. Zamanla ulus devlet eliyle ve ideolojik fikirlerle kamusal yapı inşa etme etkisini yitirmeye başlamıştır [Sağlam vd., 2019].

Özetle kamu yapısı için devlet tarafından kamunun kullanımına sunulmuş fakat kamusal sınırları dönemin ideolojik yapısına göre değişebilen, kent içerisinde konumlandığı yerde etrafını dönüştürme gücüne sahip, temelde kentin ve kentinin hizmetine sunulmuş olanı ifade ettiğini belirtmek mümkündür.

2.4. Bir Yerel Yönetim Birimi Olarak Belediye

Yerel yönetim; halkın ortak çıkarlarına hizmet etmek için, merkezi yönetim dışında, karar organları doğrudan halk tarafından seçilen kamusal bir örgütlenmedir [Bozkurt vd., 1998]. Halka en yakın ve doğrudan etkide bulunan önemli bir yönetim birimidir. Dolayısıyla eşitlikçi anlayışın toplumda yer edinmesi için ve kamusal hizmetlerin daha verimli ve etkin olması için oldukça önemli yapılanmalardır [Eryılmaz, 1994].

Yerel yönetim kavramı ilk kez siyasal, hukuki ve sosyal idari bir kurum olarak Ortaçağ Avrupa’sında ortaya çıkmıştır [Ortaylı, 1985]. Kentli derebeyin baskılarına

karşı haklarını korumak istemiş, esnaf ve tüccarların kurduğu lonca örgütlenmeleri ile özgürlüklerini satın almışlardır [Kalabalık, 2005]. Bu şekilde ortaya çıkan özgür kentler için gerekli olan yeni yönetim birimleri ile belediyelerin temelleri atılmıştır. En küçük yönetim birimi Antik çağda “site”, Roma’da “municipe” ve Yunan’da “polis” yerel yönetimlerin ilk örnekleridirler [Keleş, 2014].

Kent yönetiminin “forum” lar ile başladığı savunulmaktadır. Roma Forumu, Yunan Agorası’na çok benzer. Genellikle sütunlarla çevrili dikdörtgen bir alandır. Tapınakları, bazilikaları (toplanma yeri), dükkânları ve pazarları içinde barındıran hem dini hem de toplumsal faaliyetlerin yapıldığı alanlardır [Hasol, 1998]. Forumlarda tiyatro ve hamamın dışında curia (senato; şehir meclisi toplantıları) ve comitium (siyasi toplantı), mahkemeler, hazine binaları gibi kamusal binalar da bulunurdu. 12.yy.’dan önce kamu işleri ve kent yönetimi meydanlar, saraylar, kaleler ve kiliselerde görüşülürdü [Çamaş, 2000]. Bununla birlikte Ortaçağ kentini simgeleyen en önemli yapılar olarak Kilise, Belediye Binası, Lonca Binası meydanlarla ilişkilendirilmekteydi (Şekil 2.2), [Web 1, 2021].

Şekil 2.2: Siena Belediye Binası (1284).

Ticari, idari, törensel tüm işlevler belediye binalarında görülürken, meclis odaları da arkadlı çarşının üzerinde yer almıştır. 19.yy.’dan sonra ise idari, ticari ve

kanuni işlevler belediye bünyesinden ayrılarak belediye yalnızca politik ve törensel fonksiyonlara hizmet eden mekânlar olmuştur. Belediye binaları ölçeği ve mimari üslubu ile kamusal alanın gösterişini üstlenmiştir. İdari, ticari ve sosyal alanlar daha sonraları belirgin bir şekilde ayrılmıştır. 20. yüzyıl ile binaya yeni işlevlerin eklenmesi ile mekânlar genişlemiş ve kütleler düzeyde yükselmeye başlamıştır [Craig, 1980].

Belediye kavramının kelime anlamına bakıldığında kökeni Arapça'daki "şehir, devlet" anlamına gelen “balad” kökünden türetilmiş olup “baladi” yani “kente ait olan, kentsel” anlamına gelmektedir [Web 2, 2020]. Bir yerel yönetim birimi olarak belediyeler belli bir coğrafyada yaşayan halkın ekonomik, kültürel, sosyal her türlü ihtiyacını karşılamak için hizmet vermekle yükümlü, halkın da birinci dereceden muhatap olabildiği kuruluşlardır. Belediye hizmet binaları da alan yönetimi olmamaları ve sosyo-ekonomik açıdan daha gelişmiş olmaları dolayısıyla diğer yerel yönetimlere göre daha özeldir. Genel manada belediyelerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz [Bozlağan, 2005].

- Tüzel kişiliğe ve yönetsel özerkliğe sahip olmaları
- Kendi adına etkinlikler gerçekleştirebilme, yükümlülük altına girme ve hukuksal ilişkiler geliştirebilme
- Kendilerine ait gelir kaynaklarına, bütçeye ve mali özerkliğe sahip olmaları
- Siyasal nitelikli olmaları

Belediyelerin en temel görevi bulundukları yerde halkın sosyal, kültürel, ekonomik anlamdaki tüm ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu anlamda bakıldığında belediyelerin varlık nedenleri yerel halktır. Önceden merkezi yönetim tarafından karşılanan ihtiyaçları yerel halka ulaştırmanın maliyetli olması belediyelerin ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır [Keleş, 2014].

Özetle; kent yönetiminin temelini oluşturan belediyeler, bulunduğu kenti ya da ilçeleri halkın/kamusalın temsilini ifade eder. Bu anlamda sunduğu belediyeçilik hizmeti de orada yaşayan halka hitap eder. Dolayısıyla bulunduğu dönemin şartlarına ve ihtiyaçlarına yönelik olmalı ve sorunlarını anlayarak onlara yeni imkânlar sunmalıdır.

3. TÜRKİYE’DE BELEDİYE HİZMET BİNALARININ KAMU YAPISI OLARAK TEMSİLİYETİ

Tarihte her dönemde yönetim erki mimarlığı, kimlik ve güç göstergesi olarak kullanmış, sahip olduğu ideolojik yapıyı temsil etmek ve bunu topluma benimsetmek için bir araç olarak görmüştür. Bu durum modernizmin yükseldiği dönem olan 20. Yüzyılın ilk yarısında iktidarın siyasi gücünün simgesi olarak hem yapı hem de kent ölçeğinde daha da belirginleşmiştir [Ercanlı ve Savaşır, 2019]. Dolayısıyla belediye binaları her dönemde sahip olunan idari yapıya göre şekillenmiştir. Kentin ve kentlinin gereksinim duyduğu fonksiyonlara cevap verecek şekilde işlevine uygun tasarlamaya çalışılmıştır. Değişen belediyecilik anlayışı ve hizmetin halka doğrudan aktarılması düşüncesi ile kentteki tasarımlarının önemi de artmıştır. Kamunun erişimi de söz konusu olunca birimlerin konumlanması da önem kazanmıştır [Dönmez, 2015].

Cumhuriyetin 50’lere kadar süren ilk yıllarında yeni bir ideolojik yapıya bürünen devlet erkinin siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısındaki değişimi görüldüğü gibi mimarlık alanını da etkilemiş, her dönemde olduğu gibi kendini mekânda sembolize etme çabası kamu binalarında da görülmüştür. Cumhuriyetin ilanıyla da birlikte kamu binalarının sayısı artış göstermiş, yeni devlet ideolojisinin kendini gösterdiği mekânlar olarak kullanılmaya devam etmişlerdir. İlk yılların yapılanma sürecinin birinci dereceden mekânı olan kamu binaları 1950’lere kadar halkın karşısında varlığını biçimsel, anlamsal ve mekânsal olarak ezici bir tavırla gösteren sembolik birer otorite ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde kamu binaları devletin varlığını sembolleştiren birer temsil aracı olarak görülmüştür [Menderes, 2014].

Genel olarak kamu yapılarının üretimine ve elde edilişine bakıldığında 1927-1939 yılları arasında kamu yapılarının inşa oranı % 42 ile % 58 arasında olmuştur ve bu yapıların projelendirmesi ve inşalarını Nafia Vekâleti sürdürmüştür. Kamu yapılarının hızlı yapılanmalarına karşın, yapılar yetersiz kalmış, kira ile yer tutulduğu görülmüştür [Aslanoğlu, 2001]. Yine Cumhuriyetin bu ilk dönemlerinde belediye binası üretimi de az olmuştur [Menderes, 2014].

Batı kültürünün göstergesi olan modernizmin etkisinde kalındığı gibi [Sözen, 1996], aynı zamanda bu dönemde devletin hedefi kentlerin modern bir kimlik sahibi

olması olduğundan bunun bir yansıması olarak bu kamu yapılarının tasarımlarında II. Meşrutiyet'in bir getirisi olan I. Ulusal Mimarlık akımının etkili olduğu görülür. İlk yıllarda, binaların işlevsel niteliklerinde batıdan örnek alınırken, dış cephelerinde ve dekorasyonunda Selçuklu, Osmanlı ve İslam mimarisinden alınan kemerler, sütunlar, kalıplar, çıkmalar ve konsollar kullanılmıştır. Yapımlarında da simetrik ve aksiyal düzen ile çelik ve betonarme sistemleri kullanılmıştır [Tekeli, 2007]. Batur'a göre mimari üslupların seçiminin gündemde olamayışının sebebi olarak siyasi ortamın henüz yerine oturmamış olması gösterilebilir [Batur, 1983]. Yine plan ve cephe tasarımları süslemelerden arındırılmış, düz ya da gizli çatılı sade geometrik kütle formları kullanılmış, geniş cam yüzeyler, prizmatik kütlelerle birleşen yuvarlak köşeler, yatay şerit pencereler ve kesintisiz denizlik çizgileri tercih edilmiştir. Dönemin sonuna doğru, özellikle kamu yapılarında, simetrik düzenlemeler artmış, cephelerde dikey bir etki oluşturmak için iki üç kat yüksekliğinde sütunlar yapılmıştır [Batur, 2007]. Savaş sonrası ortaya çıkan şartlar sebebiyle yurtdışından gelen yapı malzemeleri yerine yerli malzemeler tercih edilmiştir. Taş kaplama cepheler ve anıtsal bir anlatımla süregelen bu fikir, dönemin değişen teknolojisine ve gereksinimlerini karşılayamadığı için 1950'li yıllara kadar sürmüştür [Hasol, 1998]. Bu dönemden sonra ise değişen teknoloji ve artan ihtiyaçlar doğrultusunda kentlerin değişen fonksiyonları ve idari sistemleri göz önüne alınarak yeni imar planları hazırlanmıştır [Osmay, 1998].

1950 yıllarından sonra devlet gücünün mekândaki yansıması azalmış yerel yönetimlerde erişilebilirlik olgusunun arttığı düşünülmüştür. Bina ihtiyacının bu dönemden sonra yarışmalarla elde edilmesi tavrı yaygınlık kazanmıştır. 1970'lerde kentsel tasarımların da ön plana çıkması ile zaten yarışmalar üzerinde büyük etkisi olan Bayındırlık Bakanlığı şartnameleri iktidarın gücünü yine tasarımlara yansıtmış, kamusallık sınırları tekrar değişmiştir. 1980'li yıllarda ise yaşanan askeri darbenin mimarlık alanını da etkilediği görülür. Kısa süreli de olsa demokrasinin askıya alındığı bir dönemde Türkiye'de yeniden demokratikleşme gündeme gelmiştir. Yine bu dönemde Türkiye dünyaca yaşanan ekonomik anlamda yaşanan gelişmelerin sonucu olarak küreselleşme ile de karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu gelişmeler kentsel kamusal alandan okunabilmiş, mimari yapıların kamusallık sınırlarında değişimler olduğu görülmüştür. Bu anlamda bakıldığında 1990'lara kadar yerel yönetimlerde

kamunun binaya dâhil edilmesi durumu erkin kontrolünde tutulmuştur [Menderes, 2014].

Belediye örgütlenmelerinin Tanzimat döneminde gelişmeye başlayan batılı tarzda örgütlenmeleri hem sosyal anlamda hem de yönetim sisteminde değişikliklere yol açmış, kentlerin gelişim sürecini büyük oranda etkilemiştir. Özellikle Cumhuriyet Döneminde, savaşın yol açtığı yıkımdan dolayı kentlerde bu modernleşme çabaları dönemin şartlarından dolayı tüm kentlerde görülememiştir. 1950’de yönetim sisteminde yaşanan değişiklikler ve hızlı bir kalkınma süreciyle yerel yönetimlerde yaşanan gelişmeler, ardından sanayileşme ve göçün zorladığı yeni kentleşme atağı ile 2000 yılı sonrasında yerel yönetimlerin kentsel mekândaki temsiliyetini farklı bir boyuta taşımıştır.

3.1. Türkiye Tarihinde Belediyecilik Hareketleri

Türkiye tarihinde batılı anlamda ilk belediye yapılaşması Tanzimat Dönemine dayanır [Ortaylı, 2000]. Bu dönem geleneksel örgütlenmelerin yeniden düzenlendiği ve batılılaşma anlamında reformların yapıldığı, bir dönemdir [Eryılmaz, 2006]. Bu yeniden yapılanma süreci yönetime de hâkim olmaya başlayan bir ana fikir olmuştur [Yaşamış, 2001]. Bu dönemde, batıda benzerlerine rastlanabilen, modern belediye teşkilatlarının kurulması için önemli çalışmalar yapılmıştır [Yörükoğlu, 2009]. Üzerinde durulması gereken nokta ise yerel yönetimlerin batıdakine benzer bir özerk yapıya sahip olmasından çok düzenli ve modern kentlere kavuşmak amacının olmasıdır [Kalabalık, 2005]. Düzenin korunması ve gerekli hizmetlerin verilebilmesi için bu ilk belediyecilik girişimlerinde, idari anlamda ağırlığı olan merkezi yönetimin denetiminde bir yerel yönetim şekli görülmektedir [Eryılmaz, 2006].

Yaşanan toplumsal gelişmelerle birlikte büyüyen kentler önemli sorunlarla karşı karşıya kalmış, artan ihtiyaçların karşılanması ve gerekli yapılanmaların oluşabilmesi sorunu da yerel yönetimlerin ortaya çıkmasında temel sebeplerden olmuştur [Eryılmaz, 2006]. Yalnızca iç sebepler değil, dış etkiler de ilk belediyelerin biçimlenmesinde rol oynamıştır. 1856 Islahat Fermanı ile de azınlıkların hakları güvence altına alınmış olmasıyla birlikte, batılı tarzda ilk belediye binasının İstanbul’un gayrimüslim halkının çoğunlukta olduğu bölgede, Beyoğlu’nda kurulmuş olması da önemli bir detaydır [Yörükoğlu, 2009].

Toplumsal ve idari anlamdaki bu gelişmeler ve kentlerin işlevsel yapısını değiştiren etkenler devlet işlerinin artık daha uzmanlaşmış binalarda görülmesi gerektiğini göstermiş ve yeni bir teşkilatlanmayı gerekli kılmıştır [Tekeli, 1983]. Bu anlamda 1855'te kurulan ilk belediye olan İstanbul Şehremaneti Türk Belediyecilik tarihi açısından önemlidir. İstanbul Şehremaneti batıdaki belediyeciliğin aksine burada merkeziyetçi bir yönetime bağlı olarak gelişmiştir. Meclis-i Vala'ya bağlı olduğunu belirten 13 Haziran 1854 tarihli bir nizamname ile düzenlenmiştir [Ortaylı 2000]. Başında Meclis-i Vala'nın tabi üyesi Şehremin bulunurdu. Şehreminse Bab-ı Ali tarafından seçilir ve padişah tarafından atanırdı. Şehremanet meclisi de bu örgütün karar organı idi [Yörükoğlu, 2009].

Şehremanetin kurulmasından sonra Nizamname-i Umumi ile İstanbul on dört daireye ayrılmış, ancak farklı sebeplerle bu daireler kurulamamıştır. Buna karşın örnek teşkil etmesi amacıyla Beyoğlu ve Galata'da 1858'de Altıncı daire (Şekil 3.1.), [Web 3, 2021] kurulmuştur [Ortaylı, 2000].

Şekil 3.1: Beyoğlu Altıncı Daire.

Seçilen bu bölgede her yönüyle batı tarzında bir belediyecilik örgütlenmesinin yürütülebileceğini göstermek amaçlanmıştır. Nitekim Altıncı Daire ismi de Fransız kaynaklı olup, Paris'in en seçkin semti olan Altıncı Bölge'den gelmektedir. Altıncı

Daire geleneksel teşkilatlardan farklıdır. Başkan ve meclis üyeleri seçimle değil atama ile görevlendirilse de örnek alınan örgütlenme ve yetkilendirilme şekli batı kaynaklı olmuştur [Yörükoğlu, 2009]. 1958’de çıkarılan bir nizamname ile belli ölçülerde serbestliği olan bir ofis gibi çalışmaya başlamıştır [Ortaylı, 2000]. Bir başka açıdan, merkezi kaynaklar haricinde kendine gelir tahsil edebilmesiyle de diğer belediyelerden farklıdır. Bölgedeki hane ve dükkânlardan yüzde ikiye ulaşan vergi toplanarak masraflarını karşılamıştır [Ulusoy ve Akdemir, 2004].

Tanzimat ile başlayan bu gelişmelerle belediyeçilik hareketleri için yeni adımlar atılmış, bu örgütlenmelerin tüm İstanbul’a yayılması için çalışmalar yapılmıştır. I. Meşrutiyet hareketi ile ilk yazılı kanun olan 1876 Anayasasında belediyelerin ayrı kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Bu kanun 1877’de kabul edilen “Dersaadet Belediye Kanunu”dur. Osmanlı Parlementosunun kabul ettiği bu ilk kanuna göre İstanbul yirmi daireye ayrılmasına karar verilmiştir. II. Meşrutiyet Döneminde ise “Dersaadet Teşkilatı Belediyesi Hakkında Kanunu Muvakkatı” ile belediye daireleri kaldırılarak yerine belediye şubeleri kurulmuştur [Dönmez, 1995]. “Dersaadet Belediye Kanunu” ise 1930’a kadar uygulanmıştır. Ancak bu örgütlenmelerin, ekonomik ve nitelikli personel bakımından yetersizliği, belediyelerin kentler üzerindeki etkisinin ve kente dair hizmetlerinin sınırlı kalmasına sebep olmuştur [Ortaylı 2012].

İlk belediye örgütlenmeleri deneyimleri açısından İstanbul Şehremaneti önemli bir yer teşkil etmektedir. İstanbul dışındaki yerleşimlerin ise batılı tarzda teşkilatlanmaları 1870’lerden sonra mümkün olmuştur. 1871 yılında “İdare-i Umumiye-i Vilayat Nizamnamesi” ile bu belediyelerin de temeli oluşturulmuştur [Eryılmaz 2006]. Ancak Cumhuriyetin ilanının ardından bakıldığında Osmanlı’nın belediyeçilik anlamında deneyiminin çok gelişemediği ve zayıf bir mirasının olduğu görülmektedir [Tekeli, 2009].

Bu başlık altında anlatılanlar Türkiye’deki batılı anlamda ilk belediyeçilik hareketlerinin başlangıcını ve ilk belediyelerin kaynağını anlatmaktadır. Özellikle 2000’li yıllarda kamu anlayışlarının değişmesiyle belediye tanımının yeniden yapılmasını gerekli kılmıştır. Belediyelerin bir kamu yapısı olarak ele alındığı bu çalışmada Cumhuriyetten itibaren elde edilen ve uygulanan belediye binaları, bu süreçte kanunlar ve kentsel kamusal mekândaki değişimler doğrultusunda üç dönem halinde incelenmiştir.

3.1.1. 1923-1950 Dönemi

Cumhuriyet Dönemi belediyeçilik anlamında bir hazırlık aşaması olarak görülebilir. Hem savaşın ardından oluşan yıkım, ekonomik sıkıntılar ve küreselleşme ile birlikte artan kentleşme hızı hem de yeni bir devlet ideolojisinin bir çabası olarak siyasi gelişmeler bu dönemin yapılanma sürecine etki etmiştir. Yeni bir dönemin başladığı bu yıllarda düzenli bir altyapının varlığından söz etmek mümkün olmamaktadır. Ancak 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunuyla lafzen mahalli idarelerden söz edilmiştir. 1923'te Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra ise 1921 anayasası yerini 1924 anayasasına bırakmıştır. Ancak savaştan yeni çıkmış toplumda yerli girişimlerin olmaması ve siyasi sistemin sağlamlaştırılması amacıyla merkeziyetçilik yapısı daha da güçlenmiş [Yörükoğlu 2009], nitekim 1921 anayasasının yerinden yönetim sistemine karşın Cumhuriyet'in ilk önemli belgesi olan 1924 anayasası ise merkeziyetçi bir nitelikte olmuştur [Oktay, 2020].

1930 yıllarıyla beraber yerel yönetimler, halkçılık ve devletçilik ile inşa edilmeye başlanmış, 1580 sayılı kanun ile bu dönemin belediyeçiliği için sınırlar çizilmeye başlanmıştır [Erkul 2013]. Yine artan kentleşme ve belediyeçilik hareketleri ile kurulan belediye sayıları da artmış, hatta 2005'te çıkarılan 5393 sayılı kanun yürürlüğe girinceye kadar uygulanan bu kanuna göre belediyeler için gerekli nüfus sayısı olan 2000 kişiyi tamamlamak için insanlar araçlarla belediye olması istenen bölgelere götürülmüşlerdir [Şahin, 2014]. Yine bu kanunla tüm yerel hizmetler belediyelerin görevi olarak sayılmış, buradaki halkın faydasına olabilecek hizmetleri yapmakla görevli olmuşlardır [Yörükoğlu, 2009]. 1930'da kabul edilmiş olan "Belediyeler kanununun ardından da 1593 ve 2290 sayılı kanunlarla belediyelere imar alanında da yetkiler verilmiştir, yine topluluk halinde bulunan mekânların denetimi de belediyelere verilmiştir.

Bu dönem aynı zamanda yerine oturmaya çalışan yeni bir politik değişimin süreci olmuştur. Yine Yörükoğlu'na göre Cumhuriyet Döneminde demokratik yerel yönetim biçiminin gelişebildiği söylenemez. Bu dönemde belediye başkanları atama yoluyla veya meclis üyeleri tarafından seçilmesiyle göreve gelmekteydi [Yörükoğlu, 2009]. Daha sonraki gelişmelerle belediye başkanları her ne kadar artık atama ile değil de meclis üyeleri tarafından seçilse de, bu durum meclisin başkan üzerindeki hâkimiyeti sorunsalını ortaya çıkarmıştır. Belediye başkanlarının doğrudan halk

tarafından seçilmesi kanunu ise ancak 1963 yılında mümkün olabilmiştir [Çınar, 2007].

1580 sayılı kanun ile belediyeler her türlü yerel hizmet ile görevlendirilmiş olması da önemli bir noktadır. Bu anlamda belediyelerin etkinlik alanının da arttığı söylenebilir. Ancak bununla birlikte bu kanunda vesayeti devam ettiren hükümleri de bulunmaktadır. Halen başkanın meclis tarafından seçilmesi durumu ve bakanlar kurulu tarafında atanıyor olması demokratik yönetim biçiminin gelişmesinin önünü kestiği düşünülebilir [Çiçek vd., 2018]. 1930-1950 yılları arasındaki bu dönemin siyasi olarak en büyük özelliği tek partili bir dönem olarak merkezi otoritenin etkisinde olmasıdır [Parlak ve Ökmen 2008]. Dolayısıyla merkezîyetçiliğin ön planda olduğu bu dönemde “devletçilik”, “modernleşme” ve “parti-devlet bütünlüğü” kavramları dönemin siyasi anlayışı olarak uygulamalara yansımıştır [Eryılmaz 1995].

3.1.2. 1950-2000 Dönemi

Bu dönemin en büyük özelliği çok partili döneme geçilerek seçimlerin daha demokratik nitelikte olmasıdır. 1950 seçimiyle ülke hızlı kalkınma sürecine girmiş devletçilik politikası bırakılmıştır. Özel sektörün de güçlenmesiyle hızlı sanayileşme devrine girilmiş, artan göçlerle de kentleşme sorunlarıyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum belediyelerin kent içindeki fiziki ve sosyal konumlarını da etkilemiştir. Yaşanan bu ciddi sorunlar, 18. yy. Avrupa’ında yaşanan endüstrileşmenin sonucuna benzemektedir. Nitekim o dönemde de göç ve hızlı kentleşme ekonomik ve sosyal yaşamı değişime zorlayan bir etkiye sahip olmuştur [Yörükoğlu, 2009]. Bu dönemde kentleşmeyi ve yapı üretimini etkileyen iki temel faktör; kentlere olan hızlı göç ve özel sektöre ağırlık veren devlet politikası olmuştur [Çilingir, 2000]. Kentleşmede yaşanan bu hızlı değişimler kamu hizmetlerine olan ihtiyacı da artırmış, bununla birlikte yerel yönetimlerin işlevlerinde de artış görülmüştür [Köse, 2004].

1960 yılında yönetimde yaşanan hükümet değişikliğinden sonra 1961 Anayasası çıkarılmıştır. 112. maddesinde “İdare’nin kuruluş ve görevleri merkezden ve yerinden yönetim esasına dayanır [ResGaz 1, 1961]” 116. maddesinde ise “Mahalli idareler, il, ilçe ve köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir” [ResGaz 1, 1961] hükümlerini içermektedir. Böylece belediyelerin hem tüzel kişilikleri verilmiş; hem de idare, merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak tanımlanmıştır. [Keleş, 2014]. 1580 sayılı

kanunun 307. Maddesindeki değişiklik ile Belediye başkanlarının halk tarafından seçileceği belirtilmiştir [Perçin, 2018].

Yine bu dönemde bu zamana kadar meclis üyeleri tarafından seçilen belediye başkanları çıkarılan kanunla 1963'ten itibaren halk tarafından seçilmeye başlanmıştır [Çınar, 2007]. Bu durum da meclisin başkan üzerindeki etkisini azaltmış, başkanı doğrudan halka karşı sorumlu hale getirmiştir. Bu tarihten sonra modernleşen dünyada yönetimdeki hiyerarşi gittikçe azalır. Çağdaş dönemle kendi içinde işleyen, kente kapalı kamu binaları, kentle iletişiminin kuvvetlendirildiği, daha bütünleşmiş bir mekân yaklaşımına doğru değişim göstermeye başlamıştır.

1980'lere kadar yerel yönetimlerle ilgili gelişme çalışmaları eksik kalmış, daha çok bu dönemden sonra gündeme gelmiş, yerel yönetimleri güçlendirme yönünde önemli gelişmeler yaşanmıştır [Arslan, 2009]. Büyük şehirlerde işlevini yitirmeye başlayan mevcut kanunda değişikliğe gidilmiş, 09.07.1984 tarihinde 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yürürlüğe girmiştir.

1990 yılından sonra kentlere olan göçler ve nüfus artışlarıyla birlikte kentin ve kentlinin ihtiyaçları değişmiş, bununla birlikte yeni bir yerel yönetim anlayışı biçimlenmiştir. Bu gelişmeler yerel yönetimlerin işlevlerinin tekrar tartışılmasına yol açmış, şartnamelerde yerel yönetim binalarının kamusalılık sınırlarını artırıcı değişikliklere gidilmiştir. Yine bu anlamda öncesinde "Belediye Sarayı" olarak anılan bu binalar 1996 yılında belediye ibaresinin önüne getirilen "hizmet" ibaresiyle "Belediye Hizmet Binası" olarak adlandırılarak halka hizmet öncelikleri vurgulanmış, buna paralel olarak da kanun ve yönetmeliklerle programlarında değişiklikler yapılmıştır [Perçin 2018].

3.1.3. 2000 Yılı Sonrası Dönem

1990 yılı tasarım dünyasında ve onun bir parçası olan mimarlık alanında, teorik ve pratik anlamda artan söylemlere bakıldığında tasarlama, süreç ve temsil ilişkisinde önemli gelişmeler olmuştur [Turan, 2015]. Nüfus artışı ve sosyo-ekonomik değişimlere bağlı olarak ihtiyaçların artması ve içinde bulunduğu rekabet ortamı gereği yerel yönetimlerin fonksiyonlarının gözden geçirilmesi açısından bir eşik noktası olmuştur. Belediyelerin bünyesine farklı fonksiyonlar eklenerek kamusalılık sınırları artırılmıştır. Bu bağlamda tasarımlarda ana hedef belediye hizmet binası tasarımından ziyade kente ve kentlinin gündelik hayatına dâhil olan bir mekân ortaya

koymak olmuştur. Bu yansımaları görebileceğimiz en etkili platform ise yine 2000 yılı sonrasında kullanımı artan yarışma yöntemi olmuştur. Özellikle ‘şeffaf belediyecilik’ anlayışının yaygınlaşmasıyla da bu kamu binaları halkın denetimine açık duruma getirilmek istenmiş, kent ve kentli ile oluşturdukları ara yüzün sınırları daralmıştır [Menderes 2014].

2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmesinden sonra önceki kanunda yer alan “...hayatı ucuzlatacak sair tedbirleri almak” (1580, md.15/43) hükmü, 5393 sayılı yeni düzenlemede yer almamış, bunun yerine yaşam kalitesi kavramı öne çıkmıştır [Toprak, 2014]. Önceden hayatı ucuzlaştırma görevini üstlenen belediyeler artık yaşamın kalitesi görevini üstlenmiştir.

2005’ten sonra düzenlenen mevzuatlarda şu ifadeler yer almaktadır: “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır” [ResGaz 2, 2005]. Kanundan da anlaşıldığı gibi bu dönemde halkın katılımının ön planda tutulduğu görülmektedir. Yine bu kanunda yer alan “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur” ifadesi yerle ilişki kurarak halka en yakın hizmet birimi olduğu vurgulanmıştır.

Yine bu dönemde Türkiye’deki geçmişi 6 Mart 1998’de yapılan “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi”ne dayanan (Tosun ve Kızıltan, t.y.) “kent konseyleri” ortaya çıkmıştır [Akman, 2019]. Bu konseyler Türkiye’de yeni bir yerel yönetim modeli ortaya çıkarmış ve “Kentine Sahip Çıkma”, “Aktif Katılım” ve “Çözümde Ortaklık” ilkeleri temelinde biçimlenmiştir [Emrealp, 2010]. Bu amaçla yapılan uygulamalar, her kentin şartlarına ve önceliklerine göre farklılık gösteren bu uygulamalar (Arar, 2002) sayesinde vatandaşların isteklerini daha yakından söyleyebilmeleri, denetleyici ve takip edici olarak orada bulunmaları için örgütlenmeler var olabilmektedir.

3.2. Belediye Hizmet Binalarının Yarışma Yöntemi İle Elde Edilmesi

Ülkemizde 90 yıllık bir geçmişe sahip olan yarışma yöntemi, alternatifler arasından en iyi projenin seçilmesi açısından hala önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu anlamda bir konunun mimari gelişiminin, dönemin fikri ile tartışılabilmesi ve ortaya sağlıklı bir yorum koyulabilmesi için fikirlerin mekânsal yansıması olan mimari yapılara bakmak gerekir. Bir kamu yapısı olarak belediye hizmet binalarının mekânsal yansımalarını okumak için de aynı şekilde döneminin fikir yapısını taşıyan kaynaklardan yararlanılması önemlidir. Bu anlamda doğru kaynağın elde edilmesi için, doğru yöntemin seçilmiş olması gerekir. Bu bağlamda bakıldığında belediye hizmet binaları; tip proje yöntemi, ihale yöntemi ve mimari proje yarışmaları olmak üzere üç şekilde elde edilmektedir.

Mimarlığın gelişimine katkısı tartışılan tip proje yöntemi, nitelikli yapı elde edilmesinden ziyade maliyeti düşük olanın tercih edilmesine dayanmaktadır. Bu anlamda elde edildikleri tarihten sonra gerekli durumda tekrar ele alınmadığından, değişen ihtiyaçlara ve şartlara cevap vermemesi, farklı topografik yapı, iklim şartları, sosyal ve kültür yapı, diğer kentsel veriler göz önüne alınmaması, mimarın tasarım sürecinde etkin bulunamaması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Ayrıca düşük maliyetli olduğu için seçilen bu yöntem, uygun olmayan topografya ve iklim koşullarına karşılaştığında ortaya çıkan sorunların çözümü daha maliyetli olmakta ve bu süreçte proje de özgülüğü kaybetmektedir [Web 4, 2020]. Bu tip yapılar dönemin çağdaş fikrini yansıtamadığı gibi farklı bakış açıları da sunmamakta, mimarlık ortamına yenilik getirmemektedir.

İhale yönteminde ise yine niteliğin göz ardı edildiği, maliyetin ve faydanın ön planda tutulduğu görülür. İdeolojik, ekonomik ve siyasal sebeplerle belli kişilere işin önceden verilmesi gibi suiistimal edilebilen bir yöntem olmakla birlikte, suiistimal edilmese bile yalnızca düşük maliyete dayanan bir seçim söz konusudur. Bu anlamda nitelikli yapı elde etme ve mimarlık ortamına ve küresel anlamda faydasız bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine de ihale yöntemi ile uygulanan yapıların sayısının oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir [Ar, 2018].

Bir diğer yöntem ise yarışmanın da temelini oluşturan ve en büyük kaynağı olan mimari proje yarışmalarıdır. Mimari proje yarışması, eşit verilerle eşit zaman dilimi içerisinde ortaya çıkarılan projelerin önceden belirlenmiş jüri üyelerinin

değerlendirdiği bir düzendir [Strong, 1996]. Uluslararası Mimarlar Birliği'nin (UIA) yaptığı tanıma göre ise birden fazla alternatiften en iyi projenin seçilmesi yöntemidir [Commission, 2008]. Özellikle gelişmekte olan kentlerin ihtiyaç duyduğu özgünlük ve imgeselliği karşılamak için kullanılan bir organizasyondur [(Erkal, 2007].

Yarışmalar, sahip olduğu rekabet, özgünlük, kıyas ve mükâfat olguları ile daha ayrıcalıklı bir konumdadır. Mimarlar yeteneklerini sergileyecek eşitlikçi bir ortam bulurlar. Yarışmalarla mimarlık kültürünün ülkede ve dünyada rekabet gücü artar. Bu anlamda nitelikleriyle diğer proje elde etme yöntemlerinden daha yenilikçidir. En önemli özelliği ise eleştirelilik, deneyim ve meydan okumanın da önünü açmasıdır [Özbay, 1993]. Yarışmanın sonunda sonuçların da değerlendirildiği kolokyumlarla bilgi alışverişi yapılır. Burada tasarımlara ve değerlendirmelere getirilen eleştirilerle yarışmalar daha eşitlikçi bir ortama sahip olur.

Yine bakıldığında yarışmalar sonraki dönemler için birer kaynak niteliğindedir. Özellikle çıkarılan süreli ve süresiz yayınlarla yarışmalar arşivlenmiş, Cumhuriyetten itibaren yapılan yarışmaların kaydedilmesinde büyük rol oynamışlardır. Türkiye'de mimarlık yarışmaları 1930'lu yıllara dayanmakta olup yapılan bu yarışmalar dönemin tek dergisi olan Arkitekt dergisinde yayınlanmıştır [Çilingir, 2000].

Mimari proje yarışmaları aynı zamanda dönemin fikir yapısını anlamada kaynaklık etmesi açısından da önemlidir. 1930 yılında 2000'li yılların başlarına kadar mimari tasarım yarışmalarıyla Türkiye'de farklı siyasal ve askeri yönetimler ideolojik yapılarını yansıtmışlardır. Özellikle Cumhuriyet Döneminde, belirlenen ilkeler doğrultusunda anıtın siyasi bir propaganda aracı olarak istenilen doğrultuda görselleştirilerek kamuya benimsetilmesi için kullanıldığı görülmüştür [Toprak ve Sahil, 2017]. Bu anlamda bakıldığında ülkenin Cumhuriyetten itibaren geçirdiği değişimleri ve ideolojik yapılarını da en iyi şekilde anlatırlar. Dolayısıyla bugünün mimarlık ortamı ve mimari gelişimi projelerin yarışmalarla elde edilmesine bağlanabilir. Bir dönemin fikir yapısı, topluma katkısı ve kentsel ortamdaki gözleme dayalı değerlendirmeleri, yarışma yöntemi ile elde edilmiş yapılardan okunması en sağlıklı karardır. Ayrıca mimarlık yarışmalarında yalnızca bina ölçeğinde bir tasarım değil, aynı zamanda kentsel ölçekte de gelişen bir tasarım söz konusu olduğundan, kent ve kentli arasındaki bir etkileşim ağı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Mimarlık yarışmaları 19.yy.'a kadar dayansa da Türkiye tarihinde mimarlık yarışmalarını Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ele alabiliriz [Çimen, 1993]. İlk

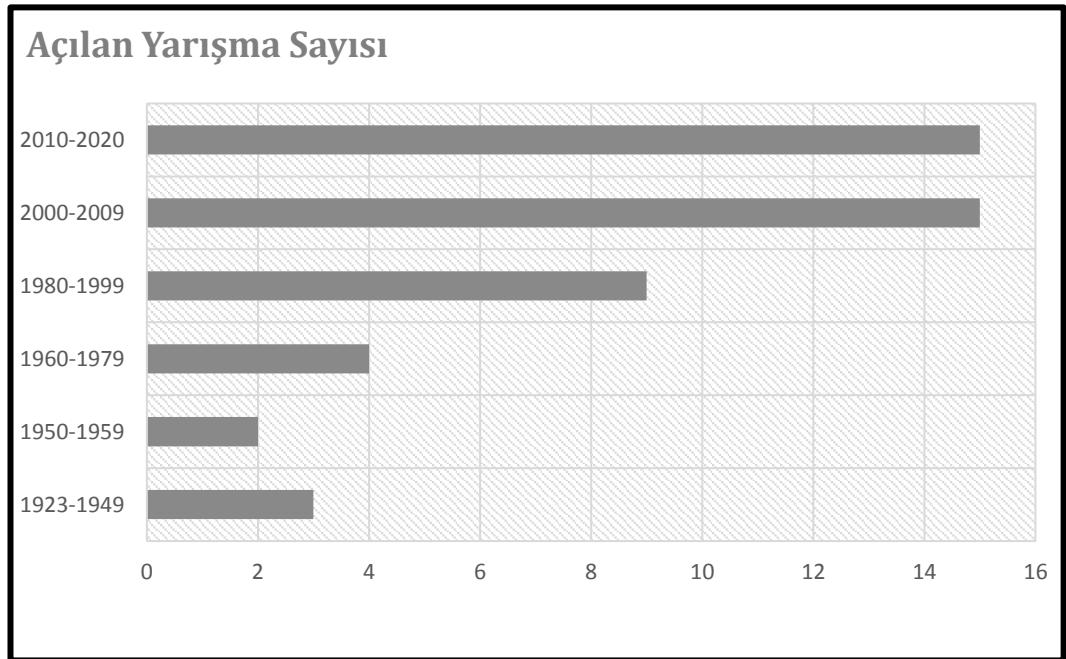
yıllarında toplumsal yapı olarak büyük bir bölümünün kırsalda yaşadığı ülkede yeni kurulmuş bir Cumhuriyetin gereği olarak yenilikleri hayata geçirmek için hızla hareket edilmiştir. Bu anlamda genellikle batı medeniyetini örnek alan ulus devlet yapısının oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir [Aslanoğlu, 2001]. Özellikle Cumhuriyetin ilk zamanlarında daha çok kamu yapıları üzerinde durulmuş ve bu kamu yapıları yurtdışından getirilen yabancı mimarlar elinden çıkmıştır. Çoğu kamu yapılarının da tasarımları yabancı mimarlara iş verilmesiyle elde edilmişti. Bu yüzden genel anlamda yapı sektörü yabancı mimarların elinde bulunmaktaydı. Bunun için devlet tarafından teşvik de almaktaydılar. Öyle ki bir tarafta devlet tarafından teşvik edilen yabancı mimarlar diğer taraftan kendi çabalarıyla varlıklarını kanıtlamaya çalışan Türk mimarlar yapı sektöründe bulunmaktaydı. Daha sonra yerli mimarların da baskısıyla ulusal ve uluslararası birçok mimari tasarım yarışması düzenlenmiştir. Yarışmaların yaygınlaşmasıyla Türk mimarlar da sektörde varlıklarını ortaya koyabilmiş ve organizasyona ilgi ve destek göstererek projelerinde başarılar elde etmişlerdir [Çilingir 2000].

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde düzenlenen mimari proje yarışmalarının; genellikle temel fonksiyonların karşılanabilmeleri ve yeni ideolojinin yansıtılabilmesi amaçlarını taşıyan çözümlemeleri hedefledikleri ifade edilebilir. Zaman içerisinde nüfusun çoğaldığı, toplumun refah ve kültür seviyesinin arttığı, bilim ve teknolojiye gelişmelere paralel olarak insanların yaşam kalite düzeylerinin yükseldikleri ve beğenilerin-beklentilerin farklı bir boyut kazandığı bilinmektedir. Bu aksiyonlar ile birlikte yarışmaların; sosyo-kültürel ilişkilerin gelişebildikleri, toplumsal ayrışmanın önlenemediği, toplumların iç dinamiklerini ve bağlarını kuvvetlendiren, erişilebilir yaşam alanları sunan çözümlere odaklandıkları söylenebilir [Akçay, 2018].

1954'te TBMMO bünyesinde mimarlar odasının açılmasıyla yarışmalar daha düzenli hale gelmiştir. Yeni gereksinimlere ve yapılan düzenlemelere bağlı olarak 1960'lı yıllar Türkiye'de en çok yarışma yapılan yıllar olmuştur. Aynı zamanda kentleşmenin de arttığı bu yıllarda mimarlık alanında birçok etkinlik de görülmüştür. 1970 ile artan kentleşme kentsel sorunları da beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak kentsel tasarım yarışmalarında da artış gözlemlenmiştir. 1970'te çıkarılan yönetmelikte yapılan yarışmalarda atanan jüri üyelerinde Mimarlar Odasına da üye önerme yetkisi tanınmıştır. İdare jüri üyelerini bu aday listesinden seçmiştir. Bu gelişme Mimarlar Odasının yarışmalardaki etkinliğini arttırmıştır. Bu yılların

sonlarına doğru mimarlık alanında süreli ve süresiz yayınların sayısında artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu yayınların (Arkitekt, Mimarlık, Yapı vs.) mimarlık eleştirilerin yapılmasında yarışmaların ilanı ve sonuçların bildirilmesinde bulundukları dönem ve sonraki dönemler için önemli katkıları olmuştur. Yine 70’li yılların sonlarında, mimarlar odasına verilen jüri adayı önerme hakkı elinden alınmış, bu görev tamamen idarenin inisiyatifine bırakılmıştır.

Özellikle eşitliğin ve özgürlüğün sembolü olan belediye hizmet binalarının elde edilmesinde tasarım yarışmalarının kullanılması yerinde bir seçenek olmaktadır. Türkiye’de yarışma yöntemi Cumhuriyetin başlarından itibaren kullanılmış, özellikle 2000 yılı sonrasında bu yöntemin kullanılması her alanda artmıştır. Bu artış özellikle kamu binaları tasarımında olmuştur. Yine belediye binaları için açılan yarışmalar en fazla 2000 yılı sonrasına aittir. Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren yarışma yöntemi ile toplamda 48 belediye hizmet binası projesi elde edilmiş, bunlardan 18 tanesi uygulanmıştır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: 2020 yılına kadar açılan belediye hizmet binası yarışmalarının sayısı (yazar tarafından oluşturulmuştur).

3.3. Türkiye'de Projesi Yarışma Yöntemiyle Elde Edilerek Uygulanmış Belediye Hizmet Binaları

Proje yarışmalarının amacı ihtiyaç duyulan proje için en iyi çözümün elde edilmesidir. Açılan yarışma sayısına da bakıldığında Türkiye’de yarışma yöntemi ile proje elde edilen yaklaşık bir asırlık süreçte 48 belediye hizmet binası projesi yarışması yapılmıştır (Şekil 3.3). Fakat ilan edilen yarışmalara bakıldığında büyük bir kısmının ise farklı sebeplerle uygulanmadığı görülmektedir. Bu sorunlar arsa sorunları, idari değişiklikler, yönetim değişikliği, ekonomik sorunlar, proje aşamasında karşılaşılan sorunlar olarak sıralanabilir [Sezgin, 2016]. Uygulanan 18 tane belediye hizmet binasının bu başlık altında künye bilgileri ve uygulanma durumlarıyla birlikte verilmiştir.

TÜRKİYE’DE YARIŞMA YÖNTEMİ İLE ELDE EDİLEN BELEDİYE HİZMET BİNALARI		
	UYGULANAN	UYGULANMAYAN
1923-1950	---	Akhisar Belediye Binası Projesi (1937) Adana Belediye Sarayı Projesi (1944) İzmit Belediye Binası Projesi (1948)
1950-2000	İstanbul Büyükşehir Belediye Binası (1953) Konya Belediye Sarayı (1957) İzmir Büyükşehir Belediye Binası (1966) Samsun Büyükşehir Belediye Binası (1971) Ankara Altındağ Belediye Binası (1986) Gaziantep Büyükşehir Belediye Binası (1986) Kayseri Kocasinan Belediye Binası (1991) Kayseri Melikgazi Belediye Binası (1991)	Denizli Belediye Binası Projesi (1978) Ankara Büyükşehir Belediye Binası Projesi (1985) Aydın Belediye Binası Projesi (1992) Çankaya Belediyesi Belediye Binası Projesi (1996) Konya Karatay Belediye Binası Projesi (1996) Trabzon Belediye Binası Projesi (1996) Kocaeli-Derince Belediye Binası Projesi (1997)
2000-SONRASI	Antalya Belediye Hizmet Binası Projesi (2002) Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası (2004) Karabük Belediye Hizmet Binası (2005) Diyarbakır Yenışehir Belediye Hizmet Binası Proje Yarışması (2006) Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Hizmet Binası (2006) Trabzon Büyükşehir Belediye Hizmet Binası (2006) Osmaniye Kadirli Belediye Hizmet Binası (2009) Adana Çukurova Belediye Hizmet Binası (2011) Çanakkale Belediye Hizmet Binası (2012) Tekirdağ Büyükşehir Belediye Hizmet Binası Projesi,(2015)	Ankara Büyükşehir Belediye Binası Projesi (2000) İstanbul Büyükşehir Belediye Binası Projesi (2001) Gaziosmanpaşa Belediye Binası Projesi (2004) İstanbul Pendik Belediye Binası Projesi (2005) Manisa Belediye Binası Projesi (2006) Serik Belediye Binası Projesi (2006) Antalya Varsak Belediye Binası Projesi (2006) Denizli Belediye Binası Projesi (2009) Çankaya Belediye Binası Projesi (2010) Manisa Belediye Binası Projesi (2011) Uşak Belediye Binası Projesi (2011) Antalya Gazipaşa Belediye Binası Projesi (2013) Konak Belediye Hizmet Binası ve Yakın Çevresinin Düzenlenmesi Projesi (2015) Bornova Belediye Binası ve Çevresi Mimari Projesi (2015) Van İpekyolu Belediye Merkezi Projesi (2015) İnegöl Belediye Hizmet Binası Projesi (2016) Efeler Belediyesi Hizmet Binası Projesi (2016) Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası Projesi (2016) Süleymanpaşa Belediye Hizmet Binası Projesi (2017) Torbalı Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2019)

Şekil 3.3: 2020 yılına kadar açılan belediye hizmet binası yarışmaları (yazar tarafından oluşturulmuştur).

1930 yılında başlayan yarışmalar serüveninde 1950 yılına kadar süren Cumhuriyet Döneminde yarışma yöntemi ile elde edilenler arasında uygulanan

belediye hizmet binası bulunmamaktadır. Yarışma ile elde edilen Akhisar Belediye Binası Projesi (1937), Adana Belediye Sarayı Projesi (1944), İzmit Belediye Binası Projesi (1948) projeleri bu döneme ait olup uygulanmamış örnekler arasındandır.

1950-2000 döneminde ise ilk uygulanan belediye hizmet binası 1953'te yarışmaya açılan ve 1960'ta İstanbul Fatih'te uygulanan İstanbul Belediye Sarayı olmuştur. Bu dönemde belediye binaları özelinde açılan yarışma sayısı 15, bunlardan uygulanan belediye hizmet binası sayısı 8'dir. Denizli Belediye Binası Projesi (1978), Ankara Büyükşehir Belediye Binası Projesi (1985), Aydın Belediye Binası Projesi (1992), Çankaya Belediyesi Belediye Binası Projesi (1996), Konya Karatay Belediye Binası Projesi (1996), Trabzon Belediye Binası Projesi (1996), Kocaeli-Derince Belediye Binası Projesi (1997) bu dönemde elde edilen fakat uygulanmamış proje örnekleri arasındadır. İstanbul Büyükşehir Belediye Binası (1953), Konya Belediye Sarayı (1957), İzmir Büyükşehir Belediye Binası (1966), Samsun Büyükşehir Belediye Binası (1971), Ankara Altındağ Belediye Binası (1986), Gaziantep Büyükşehir Belediye Binası (1986), Kayseri Kocasinan Belediye Binası (1991), Kayseri Melikgazi Belediye Binası (1991) bu dönemde yarışma ile elde edilip uygulanmış projelerdir.

2000 yılı sonrasında ise açılan yarışma sayısı 30 olup bunlardan 9 tanesi uygulanmıştır. Ankara Büyükşehir Belediye Binası Projesi (2000), İstanbul Büyükşehir Belediye Binası Projesi (2001), Gaziosmanpaşa Belediye Binası Projesi (2004), İstanbul Pendik Belediye Binası Projesi (2005), Manisa Belediye Binası Projesi (2006), Serik Belediye Binası Projesi (2006), Antalya Varsak Belediye Binası Projesi (2006), Denizli Belediye Binası Projesi (2009), Çankaya Belediye Binası Projesi (2010), Manisa Belediye Binası Projesi (2011), Uşak Belediye Binası Projesi (2011), Antalya Gazipaşa Belediye Binası Projesi (2013), Konak Belediye Hizmet Binası Projesi,(2015), Bornova Belediye Binası Projesi (2015), Van İpekyolu Belediye Merkezi Projesi (2015), İnegöl Belediye Hizmet Binası Projesi (2016), Efeler Belediyesi Hizmet Binası Projesi (2016), Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası Projesi (2016), Süleymanpaşa Belediye Hizmet Binası Projesi (2017), Torbalı Belediyesi Hizmet Binası Mimari Projesi (2019) bu dönemde yarışma ile elde edilip uygulanmamış örnekler arasındadır. Bu dönemde yarışma yöntemi ile elde edilip uygulanmış olan belediye hizmet binaları ise 10 tane olup, 2 tanesinin (Çanakkale Belediye Binası ve Tekirdağ Büyükşehir Belediye Hizmet Binası) inşası henüz

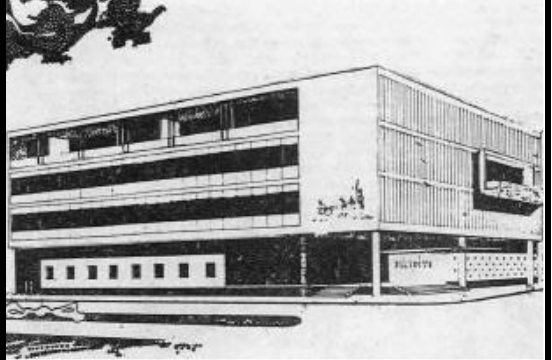
tamamlanmamıştır. Uygulanan belediye hizmet binaları: Antalya Belediye Binası Projesi (2002), Eskişehir Tepebaşı Belediye Binası (2004), Karabük Belediye Binası (2005), Diyarbakır Yenışehir Belediye Binası Proje Yarışması (2006), Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Binası (2006), Trabzon Büyükşehir Belediye Binası (2006), Osmaniye Kadirli Belediye Binası (2009), Adana Çukurova Belediye Binası (2011), Çanakkale Belediye Binası (2012) ve Tekirdağ Büyükşehir Belediye Hizmet Binası Projesi,(2015)'dir.

Türkiye Cumhuriyet'ten bu yana yarışma ile elde edilip uygulanan belediye hizmet binaları Şekil 3.1-3.16'da verilmiştir.

Tablo 3.1: İstanbul Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.

İstanbul Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	İstanbul Belediye Sarayı	
Yarışma ilan yılı	1953	
Proje yapım yılı	1960	
Yer	Fatih / İstanbul	
Proje alanı	35.100 m ²	
Türü	ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Nevzat Erol	
Uygulama	Aynen uygulanmış	

Tablo 3.2: Konya Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.

Konya Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Konya Belediye Sarayı	
Yarışma ilan yılı	1957	
Proje yapım yılı	1964	
Yer	Karatay / Konya	
Proje alanı	3.000 m ²	
Türü	ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Doğan Tekeli, Metin Hepgüler, Sami S. Sisa	
Uygulama	Kısmen uygulanmış	

Tablo 3.3: İzmir Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.

İzmir Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	İzmir Belediye Sarayı	
Yarışma ilan yılı	1966	
Proje yapım yılı	1971	
Yer	Konak / İzmir	
Proje alanı	35.100 m ²	
Türü	ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Muhteşem Giray, Muhlis Türkmen, Utarit İzgi, Emin Ertam, Affan Karaca	
Uygulama	Aynen uygulanmış	

Tablo 3.4: Samsun Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.

Samsun Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Samsun Belediye Sarayı	
Yarışma ilan yılı	1971	
Proje yapım yılı	1976	
Yer	İlkadım / Samsun	
Proje alanı	35.100 m ²	
Türü	ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Orhan Dinç	
Uygulama	Kısmen uygulanmış	

Tablo 3.5: Altındağ Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.

Altındağ Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Altındağ Belediye Sarayı	
Yarışma ilan yılı	1986	
Proje yapım yılı	1991	
Yer	Altındağ / Ankara	
Proje alanı	--- m ²	
Türü	ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Merih Karaaslan, Nuran Karaaslan	
Uygulama	---	

Tablo 3.6: Gaziantep Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması.

Gaziantep Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Gaziantep Belediyesi Binası	
Yarışma ilan yılı	1986	
Proje yapım yılı	1994	
Yer	Kocasinan / Kayseri	
Proje alanı	16.000 m ²	
Türü	ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Hasan Özbay, A. Tamer Başbuğ	
Uygulama	Aynen uygulanmış	

Tablo 3.7: Kocasinan Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması.

Kocasinan Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Kocasinan Belediyesi Binası	
Yarışma ilan yılı	1991	
Proje yapım yılı	1994	
Yer	Kocasinan / Kayseri	
Proje alanı	16.000 m ²	
Türü	sınırlı ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Vedat Dalokay, İlhami Ural	
Uygulama	Aynen uygulanmış	

Tablo 3.8: Melikgazi Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması.

Melikgazi Belediyesi Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Melikgazi Belediyesi Binası	
Yarışma ilan yılı	1991	
Proje yapım yılı	1995	
Yer	Melikgazi / Kayseri	
Proje alanı	--- m ²	
Türü	sınırlı ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Affan Yatman, Nesrin Yatman	
Uygulama	Aynen uygulanmıştır	

Tablo 3.9: Antalya Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Antalya Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Antalya Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2002	
Proje yapım yılı	2017	
Yer	Muratpaşa / Antalya	
Proje alanı	16.600 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Nurbın Paker Kahvecioğlu, Hüseyin L. Kahvecioğlu	
Uygulama	Aynen uygulanmıştır	

Tablo 3.10: Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Tepebaşı Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2004	
Proje yapım yılı	2008	
Yer	Tepebaşı / Eskişehir	
Proje alanı	20.000 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Selim Velioglu, Sunay Yusuf, Erce Funda	
Uygulama	91 proje	

Tablo 3.11: Karabük Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Karabük Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Karabük Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2005	
Proje yapım yılı	2008	
Yer	Merkez İlçe Karabük	
Proje alanı	16.500 m ²	
Türü	Serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Erkin Mutlu	
Uygulama	61 proje	

Tablo 3.12: Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Yenişehir Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Yenişehir Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2005	
Proje yapım yılı	2016	
Yer	Yenişehir / Diyarbakır	
Proje alanı	9.893 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Semra Uygur ve Özcan Uygur	
Uygulama	76 proje	

Tablo 3.13: Kahramanmaraş Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2006	
Proje yapım yılı	2010	
Yer	Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş	
Proje alanı	38.000 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Özgür Karakaş	
Uygulama	41 proje	

Tablo 3.14: Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Trabzon Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Trabzon Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2006	
Proje yapım yılı	2010	
Yer	Ortahisar / Trabzon	
Proje alanı	25.000 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Derya Ekim Öztepe, Ozan Öztepe	
Uygulama	---	

Tablo 3.15: Kadirli Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Kadirli Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Kadirli Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2009	
Proje yapım yılı	2013	
Yer	Kadirli / Osmaniye	
Proje alanı	6.610 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Deniz Dokgöz, Ferhat Hacılibeyoğlu, Orhan Ersan	
Uygulama	136	

Tablo 3.16: Çukurova Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Çukurova Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
Proje adı	Çukurova Belediye Hizmet Binası	
Yarışma ilan yılı	2011	
Proje yapım yılı	2012	
Yer	Çukurova / Adana	
Proje alanı	17.100 m ²	
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli	
Proje Müellifleri	Derya Ekim Öztepe (Mimar) Ozan Öztepe (Mimar)	
Uygulama	100	

3.4. Belediye Hizmet Binalarının Kente İlişkin Mekânsal Ve Anlamsal Nitelikleri

Bu başlık altında belediye hizmet binalarının tasarım sürecinde rol oynayan niteliklere değinilmiş, yapılan literatür çalışmalarının da bir sonucu olarak varılan bu nitelikler açıklanmaya çalışılmıştır.

- Kentsel Mekânda Yeri

Belediye hizmet binalarının tasarım kararı alınırken ilk karar yer seçimidir. Bu anlamda kentin merkezinde yani halk için odak noktası olabilecek bir yer olmalı ve gerekli yapılarla ilişki kurmalıdır. Seçilen mekân zamanın ihtiyaçlarına göre gelişebilecek esneklikte olmalı, sonradan değişebilecek cadde bağlantıları da hesaba

katılmalıdır. Joseph De Chiara ve John Hancock Callender'ın "Time-Saver Standards for Building Types" kitabında anlattıklarına göre bu yapıların kamu ulaşım ve iş merkezlerine yakın olması konsantrasyon ve verimliliği getirerek daha iyi kamu hizmeti sağlamada doğrudan etkili olmaktadır. [Chiara and Callender 1990].

Kentsel mekândaki konumları bakımından bu yapıların gerek hizmetlerini daha etkin sunabilmeleri gerekse odak noktası olması açısından merkezde olması istenmektedir. Bu bağlamda önce merkezin anlaşılması gerekmektedir. İnce'ye göre merkez, toplumu ileriye götürecek tüm kurumların ve etkileşim unsurlarının çakıştığı, mekândaki her noktayla eşit oranda iletişim kurmak isteyen kişinin olmak istediği yer olarak tanımlamıştır [İnce, 1994]. Buna göre bir mekânın odak noktası olması isteniyorsa ulaşım ve iletişim unsurlarıyla beraber bir merkez niteliğinde düşünülmüş olması gerekir. Bu bağlamda kolay erişilebilir bir yerde olup ulaşım arterlerinin düşünülmesi ve ulaşılmak istenmesi mekânın odak noktası olması için önemlidir.

18. yüzyılın kamu yapıları otoriteye ait olup, eğlence yeri olmaktan uzaktırlar. Hatta bu yapılar önlerindeki meydanlardan daha fazla önemsenmişlerdir. Günümüzde ise bu binalar meydana bakan ve ilişki kurmaya çalışan yapılardır. Çünkü meydanlar kentsel doku içerisinde odak noktası olmaktadır. İdeal bir kamu meydanı da politik açıdan güçlü yapılarla çevrili olmalıdır. Dolayısıyla belediye hizmet binaları da bu anlamda meydanları tamamlayan yapılardır [Çamaş, 2000].

Belediye hizmet binalarının kent içerisindeki bağlamını etkileyen yaya ulaşımı için de meydan düzenlemelerinin önemli yeri vardır. Belediye binalarının iç-dış ilişkisinde etkin rol oynayan meydanlar yaya öncelikli sirkülasyonu sağlamış olurlar.

Kentin varlığı ile doğrudan ilişkili olan yerel yönetim birimi olarak belediye binaları kentin merkezinden bağımsız düşünülemezler. Her dönem olduğu gibi merkezle birlikte düşünülmektedirler. Bu bağlamda Moles kentin varlığını merkeziye bağlamaktadır. Ötekinin varlığına bağlı olarak da asıl kentsel mekânlar kent merkezleridir. Kentte cazibe unsuru olan anonim olma ve özgürlük gibi kavramlar da merkezin özelliklerinden kaynaklanan unsurlardır [Bilgin, 1997].

- Genel Cephe Karakteri

Biçimin insan üzerindeki etkisi mimari yapıtların cephelerinin nitelikleri ile kendini göstermektedir. Bu anlamda cepheler önemli bilimsel bir araştırma tabanıdır. Geçmişten beri yapı tasarımlarında bilerek veya bilmeyerek uygulanan ilkeler vardır.

Binaların cephelerinden okunabilen bu ilkeler egemenlik, simetri, birlik, renk, oran, tekrar gibi kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. [Şenyiğit ve Altan, 2011]. Bu kavramlar her dönem farklı yorumlanarak binaların cephelerinde uygulanmış, dönemin özelliklerini yansıtmıştır. Dolayısıyla cepheden okunan bu niteliklerle bir yapının hangi döneme ait olduğu da söylenebilir. Yine cepheye yansıyan bu ilkeler zamanla bir şeyin simgesi haline gelebilir, bulunduğu kentte sembolik birer yansıma olarak karşımıza çıkarlar. Weber'e göre geçmiş toplumların yapılarına uygun olan kentsel ve mekânsal biçimlenmeleri anlamak için, bu biçimler simgesel niteliği bakımından da sorgulanmalıdır [Harvey, 2003].

Yine bu bağlamda bakıldığında Uras, insanda simgeleştirilmemiş hiçbir yaşantının bulunmadığını öne sürmektedir. Ona göre özne-nesne ilişkisi ancak sembolik yapılarla kurulacaktır [Uras, 1993]. Bir mekândaki simgesellik kentin silüetini ve gelişimini doğrudan etkiler ve bu anlamda kentle ve kamusal mekânla doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda bakıldığında sembolik olma aynı zamanda bir kimlik oluşumuna katkıda bulunur ve imgesellik yöntemi ile kalıcılığı sağlar. Yine devlet veya kamu erkinin kamusal alana müdahalesi yapısal olarak düzenlemelere olan etkileriyle de gerçekleşebilirken simgesel olarak da kendini gösterebilmektedir. İnsan yaşadığı toplumsal olayları bilgisine sahip olduğu nesnelerle ilişkilendirerek somutlaştırır. Mesela elle tutulamayan iktidarı da somut nesnelere bağlar. Bunlar genellikle devletin idari mekânlarıdır [Mardin, 2017]. Bakıldığında bu somut düzenlemeler hem iç hem de dış mekânlarda merdiven, geniş açıklık, oyma ve bezeme gibi anıtsal mimari düzenlemelerle kendini göstermiştir [Özkan, 2019].

Belediye hizmet binaları kentte imgesel niteliği önemli olan kamu yapılarıdır ve varlıkları farklı mekânların isimlendirilmesinde rol oynamıştır. Bu anlamda bakıldığında belediye binalarının kent içindeki konumlanmalarının yanında kentteki yerini etkileyen diğer bir kriter olarak cephe karakteri dönemin ideolojik fikirlerini yansıtmakta ve kentsel mekânda etkili olmaktadır. Gerek malzeme kullanımları, gerek genel kütle yapılarıyla bulundukları dönemi ve kenti temsil etmişlerdir.

Kente yansıyan ve Cepheden okunabilen bir faktör de anıtsallıktır. Dönemlere göre farklı yorumlanabilen anıtsal duruş, eski dönemlerde iktidarın bir parçası olarak benimsenmiş, yakın dönemlerde ise tartışma konusu olmuştur. Bakıldığında binaların insanlar üzerindeki etkisi ölçeğe göre de değişebilmektedir. Genellikle insan üzerinde otorite göstergesi olan yapılar insan ölçeğinden çıkarak büyük ölçekli inşa edilirler.

Goltfried Von Serper' in "Iber Baustyle 1869" adlı eserindeki ifadelerine göre "anıtsal mimarlık kitleleri kontrol etmek için iyi bir enstrümandır" [Miller 1968]. Bununla birlikte Poulson'a göre ise anıtsallık arzu edilen bir şey değil, totaliter toplumun gücünü artırmak için kullandığı bir araçtır. O'na göre demokratik halk antianıtsaldır. Bununla birlikte kentlerin okunabilir olması içinse denge gereklidir [Glazer and Lilla].

Anıtsallık, günümüzde kamuyu temsil eden belediye hizmet binalarında istenmeyen bir durumdur. Geçmişte yapılmış olan belediye binalarının yüksek ve gösterişli yapıları birer güç sembolü olarak kent ya da halk ile bütünleşmemektedir. Bir kamu yapısı olarak halkı temsil eden bu yapılar hem ofis hem de halka yön verici kamusal aktivite binaları olarak ele alınmalıdırlar [Çamaş, 2000].

- İç Mekân Programı

Belediye hizmet binalarının iç programlarında karma fonksiyonlar bulunmaktadır. Mekânın kurgusunda da bunların düzeni ve sırası da önemlidir. Özellikle son dönemlerde artan ihtiyaçlara yönelik olarak görevlerinin de artması ve bununla birlikte iç programlarında da değişikliklerin yaşanması, kent içinde işlevlerini de farklı bir boyuta geçirmiştir.

Belediye hizmet binalarının öz kullanım ihtiyaçları ele alındığında Chiara ve Callender'in analizine göre şu şekilde sıralanabilir [Chiara and Callender, 1990]:

- Halkla iletişimi sürekli olan mekânlar; gelir müdürlüğü, vergi tahsilatı vb.
- Halkın bir kısmı ile ilgili olan mekânlar; zabıta, memur, kentsel planlama vb.
- Diğer kamu işlevleri; polis, itfaiye vb.
- Meclis odaları ve meclis salonu
- Ofisler
- Mahkeme salonları
- Arşiv, kayıt sicil
- Teknik mekânlar; soyunma, dinlenme vb.
- Sirkülasyon alanları; koridor, merdiven vb.

Sayılanlara ek olarak insanları bireysellikten çıkarıp sosyalleşmeye zorlayan kamusal mekânların ve ticari mekânların eklenmesi belediye binasının kent içinde bulunduğu konuma ve ihtiyaca göre değişebilmektedir. Değişen belediyeçilik

hareketlerinden sonra belediyelerin programları yeniden ele alınmış, bünyesinde belediyenin kurumsal mekânları dışında;

- Nikâh salonu
- Kreş
- Kütüphane
- Çok amaçlı salon
- Rant tesisleri
- Spor salonu
- Lojman

gibi kurumsal mekanların haricinde sosyal kültürel mekanlar, ticari mekanlar ve diğer ortak mekanları bünyesinde barındırmaya başlamıştır.

4. 2000 YILI SONRASI YARIŞMA YÖNTEMİ İLE ELDE EDİLEN BELEDİYE HİZMET BİNALARININ KAMU YAPISI OLARAK TEMSİLİYETİ

2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında ortaya çıkan söylemler ve vaatler, bu binaların artık 21. yüzyılın şartlarına uyması ve çağın ihtiyaçlarını karşılayabilmesi beklentisini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla 2000 yılı sonrasına ait belediye hizmet binalarının kentteki temsiliyetinin anlaşılması için, seçilen örneklerin, Cumhuriyet Döneminde kullanılan eski belediye hizmet binası ile karşılaştırmalı analizinin yapılması önemlidir.

4.1. Örneklerin Belirlenmesi ve Analiz Yöntemi

Bu başlık altında 2000 yılı sonrasında yarışma yöntemi ile elde edilmiş belediye hizmet binaları arasından analizi yapılacak olan örnekler belirlenmiş, daha sonra analiz için belirlenen nitelikler açıklanmıştır.

4.1.1. Örneklerin Belirlenmesi

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan 2000 yılına kadar gerek belediye hizmet binalarının görevlerinin genişlemesiyle yeni ihtiyaçlara yönelik olarak yönetmeliklerin yeniden ele alınması, gerekse bu gelişmelere bağlı olarak erişilebilirliğin tekrar yorumlanmaya başlamasıyla 2000 yılı kırılma noktası olarak ele alınmıştır. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında kentsel mekândaki ideolojik fikirlerini mekâna yansıtma çabaları mimari rapor, jüri raporları, şartnameler ve resimler üzerinden okunabilmektedir. Bu anlamda projeler de bu kırılması noktasından sonra yarışma yöntemi ile elde edilenler ve uygulanan yapılar seçilmiştir. 2000 yılından sonra elde edilip kentteki yerini almış olan belediye hizmet binaları, Cumhuriyet Döneminde kullanılmış olan eski belediye binalarına ulaşılabilen örneklerden seçilmiştir. Bu eski yapılar Geç Dönem Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde inşa edilmiş olup, Cumhuriyet Döneminde belediye binası olarak kullanılmaya başlanmış olan yapılardır. Seçilen örnekler Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası, Trabzon Belediye Hizmet

Binası'dır. Üç örnek de Cumhuriyet Dönemine ait eski yapılarıyla birlikte karşılaştırmalı analizleri yapılmıştır.

2000 yılı sonrası yarışma yöntemi ile elde edilmiş, uygulanmış ve bina ölçeğinde tasarlanmış olmalarından dolayı seçilen bu belediye hizmet binaları şekil 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1: Seçilen Belediye Hizmet Binaları.

	Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası	Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası	Trabzon Belediye Hizmet Binası
Cumhuriyet Döneminde Kullanılan Eski Belediye Binası			
2000 Yılı Öncesinde Elde Edilen Yeni Belediye Binası			

4.1.2. Analiz Yöntemi

2000 yılı sonrasında yarışma yöntemi ile elde edilen belediye hizmet binalarının kentteki temsiliyeti irdelenirken projeler ve söylemler hakkında en iyi bilgiyi alabileceğimiz yarışma şartnameleri, müelliflerin mimari açıklama raporları, jüri değerlendirme raporları, kolokyumlar ve uydu fotoğrafları ve eski yapılara ait fotoğraflar birinci kaynak olarak ele alınmıştır. Yine bu yapılar hakkında yazılan makale, tez, anılar, raporlar ve diğer yayınlardan da ikincil kaynak olarak faydalanılmıştır. Bu anlamda seçilen belediye hizmet binalarının yine aynı belediyeye ait olan 2000 yılı öncesinde elde edilip kullanılmış eski belediye binası ile karşılaştırmalı olarak analizleri ve değerlendirmesi yapılmış, daha sonra tespitler üzerinden tartışmaya açılmıştır.

Belediye hizmet binalarının kentsel mekânda ve anlamsal niteliklerinde etkili olan kentsel bir mekân olarak konumlanma, vaziyet planı kararları, genel cephe karakteri ve iç-dış ilişkisi analizin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda merkez olma, yerleşim örüntüsü ile kurduğu ilişki, erişilebilirlik, meydan-avlu-giriş öğeleri, program şeması, düşeyde yapılaşması, kütle yapısı, simetri, cephe vurgusu, anıtsallık, cepheden ve katlar arası görsel ilişki, giriş vurgusu, konstrüksiyon ve malzeme kullanımı kararları tespit edilmiştir. Edinilen genel veriler ve tespitler doğrultusunda, seçilen örneklerin eski ve yeni yapıların şartları göz önüne alınarak tasarım yaklaşımları anlatılmış, belirlenen kriterler üzerinden karşılaştırmalar yapılmıştır.

Kentsel kamusal mekân olarak değerlendirilirken, yapıların kent içindeki konumlarından ve kent hakkındaki genel verilerden yararlanılmış, kentin merkezinde olması, ilişkili olduğu mekânlar ve yapıya genel yaklaşım anlamında erişilebilirlik analizi yapılmıştır.

Vaziyet planı kararlarında, varsa projeye ait vaziyet planlarından ve zemin kat plan şemasından faydalanılarak meydan-avlu-giriş öğelerinin varlığı ve ilişkisi tartışılmış, bünyesinde barındırdığı ve zemin katta giriş verilen ortak mekânlara ait program şeması tespit edilmiştir.

Genel cephe karakteri değerlendirilirken, yapının uygulanmış haline ait fotoğraflar, cephe görüntülerinden faydalanılarak ve yakındaki yapılaşmalara göre düşeydeki yapısı, parçalı veya bütüncül olmasına göre kütle yapısı, yataydaki simetrik durumu, cephedeki vurgusu ve anıtsal duruşu tartışılmıştır.

İç-dış ilişkisi bağlamında değerlendirilirken varsa yapılara ait kesitlerden faydalanılmış; cepheden görsel ilişki kurması, zemin katta katlar arası görsel ilişki kurması, giriş vurgusu, konstrüksiyon ve malzeme kullanımları ve bunların geçirgenliğe katkıları tespit edilmiştir.

Gerek kullanılan malzemelerin gerek kütle biçimlenişlerinin gerekse kentteki konumlarının ve yerleşim örüntüsündeki ilişkilerinin yapıya ve söylemlere katkıları tespit edilmiştir. Belirlenen niteliklerin üzerinden yapılan tespitler sonucunda her iki döneme ait belediye hizmet binalarının kentsel mekândaki mekânsal ve anlamsal temsiliyetlerine dair çıkarımlar yapılmıştır.

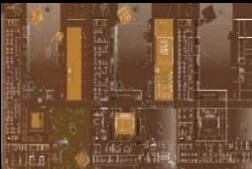
4.2. 2000 Yılı Sonrası Yarışma Yöntemi İle Elde Edilen Belediye Hizmet Binaları

Bu başlık altında değerlendirilmek üzere seçilmiş olan 2000 yılı sonrası döneminde elde edilip uygulanmış belediye hizmet binalarının analizleri yapılmış, aynı belediyelerin Cumhuriyet Dönemine ait eski belediye binalarıyla karşılaştırmalı olarak, belirlenen nitelikler doğrultusunda değerlendirilmiştir.

4.2.1. Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2004)

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi tarafından, 31 Ağustos 2004 tarihinde serbest, ulusal ve tek kademeli olarak açılan yarışma 18 Aralık 2004 tarihinde sonuçlandı. Eskişehir’de 25 yıl aradan sonra ulusal anlamda ilk defa düzenlenen yarışmaya Türkiye’nin farklı illerinden 91 eser katıldı. Seçilen projelere 3 ödül, 3 mansiyon, 4 satın alma ödülü verildi. Yarışmaya İstanbul’dan katılan Selim Velioğlu, Sunay Yusuf, Erce Funda ‘nın eseri birinciliğe layık görüldü (Tablo 4.2.), [Web 5, 2020].

Tablo 4.2: Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

PERSPEKTİF	VAZİYET	PLAN	KESİT
			
Proje adı	Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Tasarım Yarışması		
İşveren	Eskişehir Tepebaşı Belediyesi		
Yarışma ilan yılı	2004		
Proje yapım yılı	2008		
Yer	Tepebaşı / Eskişehir		
Proje alanı	20.000 m ²		
Türü	Serbest, ulusal ve tek kademeli		
Katılım sayısı	91 proje		

Tablo 4.2 (Devamı) Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

Proje Müellifleri	Selim Velioğlu, Sunay Yusuf, Erce Funda
Asli Jüri Üyeleri	Hasan Özbay (Y.Mimar) M. Mürşit Günday (Mimar) Fırat Gülmez (Y.Mimar) C. Abdi Güzer (Y.Mimar, Doç.Dr., ODTÜ) Alhan Gedik (İnş.Y.Müh.) Yakup Hazan (Y.Mimar) Mehmet Şener Küçükdoğu (Y.Mimar-Müh., Prof.Dr., İTÜ)

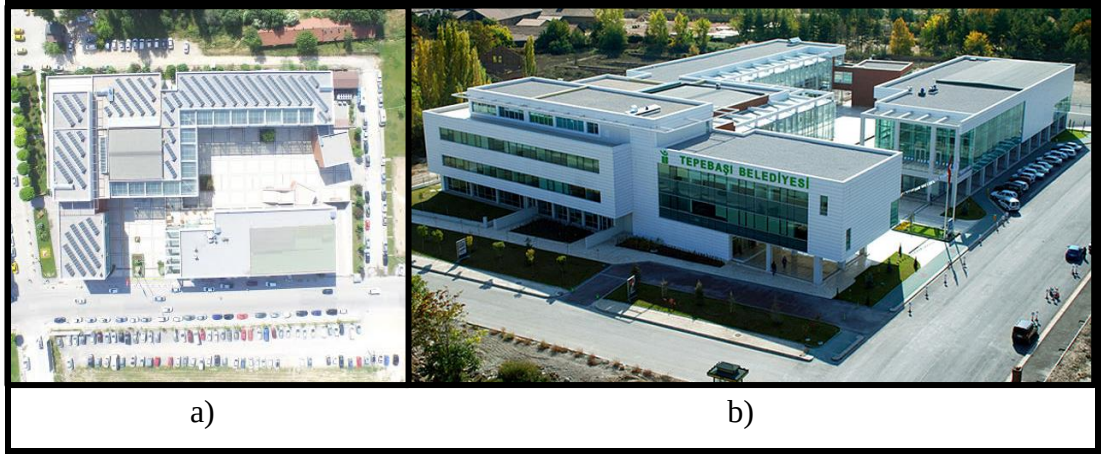
Şartnamede, proje alanı olarak seçilen Fabrikalar Bölgesi'nin Eskişehir kent merkezinde yer alan, önemli ulaşım arterleri ile çevrili ve yaya erişim mesafelerine oldukça uygun bir alan olduğu belirtilmiş, projenin tasarlanacağı Fabrikalar Bölgesinin tarihi değerleri yansıtan, kimlik sahibi bir bölge olması beklentisi ortaya konmuştur. Yine yarışma şartnamesinde Fabrikalar bölgesinin kent merkezindeki açık ve kapalı alan dağılımının dengelendiği bir bölge olması amaçlandığı belirtilmektedir. Proje alanının gününbirlik kullanıma yönelik lokanta, pastane, çay bahçesi büfe, düğün salonları, hediyelik eşya satış üniteleri, lunapark, spor kompleksi, sergi salonları vb. mekânların oluşturulması istenmiştir [Web 6, 2020]. Şekil 4.1'de Tepebaşı belediye hizmet binası uygulanmış hali [Web 7, 2020].

Şekil 4.1: Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası.

Jüri raporunda projenin kademelenmiş dış mekân ve yaya dolaşım kurgusunun kentsel süreklilik oluşturması olumlu bulunarak, kendi programını aşan bir kentsel

nitelik sunduğu ifade edilmiştir. Yalın kütlelerin oluşturduğu avlu ile ölçeğin ve program ilişkileri biçimi ve esnek planlanması uygun bulunmuş (Şekil 4.2.), [Web 8, 2020]. geleneksel malzeme ve zorlanmayan teknolojisi ile eriştiği çağdaş dili, anlam zenginliği ve mekânsal deneyimi ile tasarımın temsiliyet bağlamındaki beklentileri karşıladığı ifade edilmiştir [Web 5, 2020].

Şekil 4.2: a) Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, b) Hava fotoğrafı ve Perspektif.

Tasarım raporunda yapılan açıklamalara bakılırsa belediye hizmet binası için Güneyden yaklaşımda nitelikli yapılardan ve öneri dış mekânlardan oluşan Fabrikalar Bölgesi ile devamlılık sağlayan ardışık, ölçekli dış mekânlar belirleyeceği; Kuzeyden yaklaşımda ise bir “kapı-alan” tanımlayacağı ifade edilmiştir. Yine yapının zemin katında serbest bölünebilir çarşı dükkânları, kafe ve kitapevi gibi önerilerle dış mekânların sık kullanılmalarını sağlanarak belediye hizmet alanının festival, şölen, toplantı için ideal bir sosyal odak kimliği kazanması hedeflenmiştir. Mimari raporda “Yapı tümüyle bir "iletişim ortamı" , bir "sosyal odak" olarak ele alınmıştır.” İfadeleri yer almaktadır [Web 5, 2020].

Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası bünyesinde belediye birimlerine ek olarak çok amaçlı salon, kreş, nikah salonu, rant tesisleri bulunmaktadır.

- Eskişehir Tepebaşı Eski Belediye Binası

Eskişehir’in 1925 yılında il olmasından [Safi, 2009] sonra kentteki gelişmeler sonucu Eskişehir’e gelen yatırımcı, sanatçı, edebiyatçı ve eğitimcileri ağırlayacak bir otele gereksinim duyulmuştur. 1925-27 tarihlerinde Porsuk Çayı kıyısında sıcak sular

bölgesine yakın bir konumda, tarihi ticaret merkezi olan [Özkut, 2017] Köprübaşı’nda temelleri atılan yapının 1930 yılında “Büyük Porsuk Otelı” ismiyle açılışı yapılmıştır (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3: Eskişehir Tepebaşı Eski Belediye Binası.

Eskişehir Tepebaşı Eski Belediye Binası		
Yapının adı	Eski Belediye Binası	
Yapının özgün işlevi	Otel Binası	
Yapım yılı/dönemi	1925-30 / Cumhuriyet Dönemi	
Yer	Eskişehir İli / Odunpazarı	

Dönemindeki diğer yapılara göre daha üstün özelliklere sahip olan otel, etkinlikler için de kullanılmış, yine sanatçı, edebiyatçı, turizm veya farklı sebeplerden Eskişehir’e gelenler için de ev sahipliği yapmıştır (Şekil 4.3), [Web 9, 2021]. 1930’da tiyatro ve sinema sanatçısı Vasfi Rıza Zobu “O Günden Bu Güne Anılar” günlüğünde bu otelin açılış töreni için Eskişehir’e geldiklerinde bu otelde kaldıklarından bahsetmiş, ancak kısa süre içinde Eskişehir’in kalkınacağını ve otele de belediyenin dairelerinin yerleştirileceğini söylemiştir [Zobu, 1977]. Otel 1940’ta Eskişehir Belediyesi’ne devredilinceye kadar farklı işlevlerde de kullanılmıştır [Yetgin ve Yılmaz 2015].

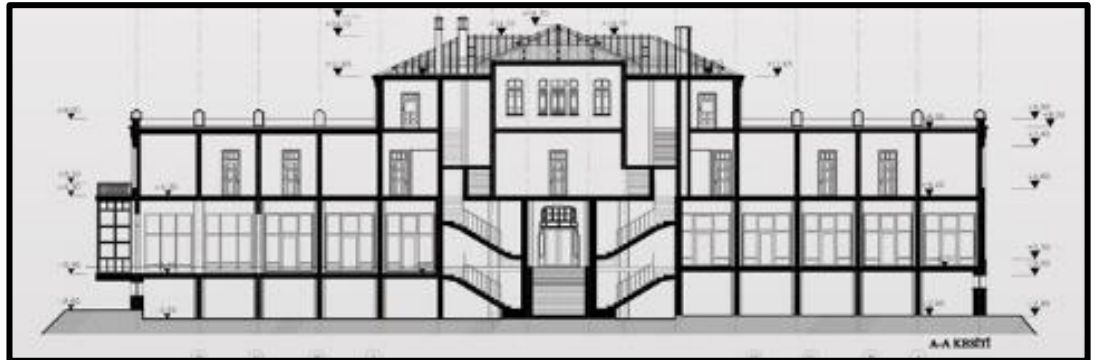

Şekil 4.3: (1930) Porsuk Otel (Eskişehir Eski Belediye Binası).

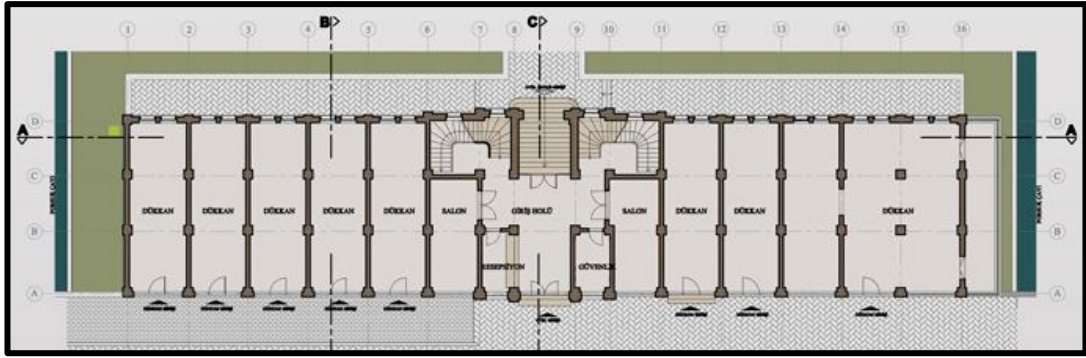
Tarihi geleneksel çarşıda konumlandırılmış olan bina plan ve cephe bakımından modern-geleneksel çatışmasının ardından modernin geleneksel olanla bir araya geldiğı geçiş dönemi yapısı olarak ele alınabilir [Özkut, 2017]. Tasarım bakımından Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi içinde ele alınan yapı, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlıdır (Şekil 4.4),(Şekil 4.5),(Şekil 4.6), [Web 10, 2021]. Simetrik olarak tasarlanmış, yarım bodrum üzerinde üç kat olarak inşa edilmiştir. Ana girişe kuzey yönündeki bahçeden merdivenle ulaşmakta, güneyden de ikinci bir giriş bulunmaktadır. Girişte dar bir koridora açılmaktadır. Cephede zemin katta dikdörtgen, birinci katta sivri kemerli, ikinci katta Bursa kemerli pencereler kullanılmıştır. Orta kısımda ise birinci ve ikinci katta sivri kemerli kapılar bulunur. İkinci kattaki sivri kemerli kapılar terasa açılmaktadır. Yapı tuğla malzeme ile yığma sistem kullanılarak inşa edilmiştir. Bazı kısımlarda ise döşeme ve tavanlar ahşap malzemeli, çatısı ise Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır [Kedik 2002].

Şekil 4.4: Eskişehir Eski Belediye Binası Doğu Cephesi.

Şekil 4.5: Eskişehir Eski Belediye Binası Kesiti.

Şekil 4.6: Eskişehir Eski Belediye Binası Zemin Kat Planı.

Otelin zemin katında ticari aks olan Köprübaşı tarafına bakan cephesinde kalan mahaller dükkân (dokuz adet) olarak kullanılırdı (Şekil 4.7), [Web 11, 2021]. Yine otelin etrafında da dükkânlar bulunurdu [Yetgin and Yılmaz 2015]. Konum olarak kentin simgelerinden olan yapı, modern yapıların genel sorunu olan işlevin sürekli olamaması durumu karşı karşıya kalmıştır [Özkut, 2017].

Şekil 4.7: Eskişehir Eski Belediye Binası Önden Görünüş (Büyük Porsuk Otel, 1 Kasım 1930).

- Karşılaştırmalı Değerlendirme

1940 yılında Eskişehir Belediyesine devredilen eski taş bina 1996 yılına kadar Belediye binası olarak burada hizmet vermiştir. Öncesinde Eskişehir Büyükşehir Belediyesi altında hizmet veren Tepebaşı Belediyesi 9 Eylül 1993 Tarih 21693 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 504 sayılı “Yedi İlde Büyükşehir Kurulması Hakkındaki

İstanbul ile kara ve demiryolu bağlantılarının kesiştiği noktada konumlanmaktadır [Şahbaz, 2016]. Haritada kentin yönetim merkezinin bulunduğu alanın Tepebaşı İlçesi ve Odunpazarı İlçesi arasında kalan farklı iki idari bölgenin çizgisinde kaldığı görülmektedir. Kentin ana ticari merkez niteliğinde olan bu bölgede yoğunlukla kentin kamu yönetim kurumları yapılaşmıştır. Tepebaşı'nın da ilçe olmasından sonra Eskişehir'de bir alt merkez oluşturarak kentte yeni bir idari ve ticari odak oluşturduğu görülür. Kente ve dolayısıyla Tepebaşı'na da hizmet eden Cumhuriyet Dönemi belediye binası ve 2000 yılı sonrasında Tepebaşı'na hizmet etmek üzere inşa edilen yeni yapı hem şehirlerarası yolların hem de kent içi ana yolların kesiştiği yerde kentin düğüm noktasında konumlanmışlardır. Tarihi idari merkezden uzaklaşan yeni belediye binası, ilçenin idari binalarını da bu bölgede toplayarak yeni bir idari merkez oluşturmuş, etrafında da ticari ve kentsel büyümeye destek olabilecek ve yine bu alanlardan gelen ulaşım arterleriyle beslenecek potansiyeldedir.

Kentsel bir mekân olarak konumlanma; Eskişehir'deki Cumhuriyet Döneminde kullanılan eski bina ve 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye hizmet binalarına kentsel bir mekân olarak konum özelliklerine bakıldığında iki belediye binasının da merkezde olma çabasının olduğu görülmektedir. Eski Tepebaşı Belediye Binasının Eskişehir'in ticari aksı ve tarihi ticaret merkezi olan Köprübaşı'nda yer aldığı görülür. 2000 yılı sonrasında elde edilen Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası ise hizmet edeceği bölgenin sınırlarında olup, eski kent merkezinden ve bugünkü büyükşehir belediyesinin bulunduğu ana merkezden uzaklaşmama çabasında olduğu ve yeni hizmet sınırlarında farklı bir merkez tanımıyla (kapı-alan) konumlandığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda kentin ana merkezinde olma niteliğini koruduğu söylenebilir.

Yerleşim örüntüsünde yakın çevresi ile ilişkilerine bakıldığında hem Cumhuriyet Döneminde kullanılan belediye binasının hem de 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye binasının konut ve ticari yapılarla ilişkili olduğu görülmüştür. Yapılar erişim bağlamında incelendiğinde ise iki belediye binasının da caddeden kent ile kolay ve ilişkili bir erişim sağladığı belirlenmiştir.

Vaziyet planı kararları; Eskişehir belediye hizmet binalarının vaziyet planı kararlarına bakıldığında Cumhuriyet Döneminde kullanılan belediye binasının kentsel mekânın önemli öğelerinden olan meydan ögesi ile ilişkili olmadığı, yeni belediye binasının ise Şahin Caddesi'nden girilen iki adet meydanı olduğu gözlemlenmiştir.

Yine bakıldığında 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binasında avlu ögesi yoktur. Girişler ise doğrudan Köprübaşı caddesinden verilmiştir. 2000 yılı sonrasında elde edilen Tepebaşı Belediye Hizmet Binasında ise avlu vardır ve girişler Şahin Caddesi'nden alınıp avlu ve meydan aracılığıyla yapıya yaklaşım sağlandığı ve daha yaya odaklı bir giriş oluşturmaya çalışıldığı görülmüştür.

Yapıların programı incelendiğinde ise Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye binasında kurumsal mekânların haricinde ticari mekânlara yer verilmiştir. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binasında ise kentli ile ilişkinin sürekliliği bağlamında önemli görülen kurumsal, ticari, sosyal-kültürel ve diğer ortak mekânlara yer verilmiştir.

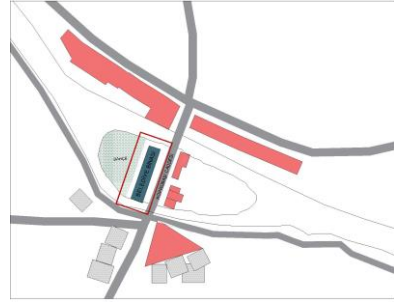
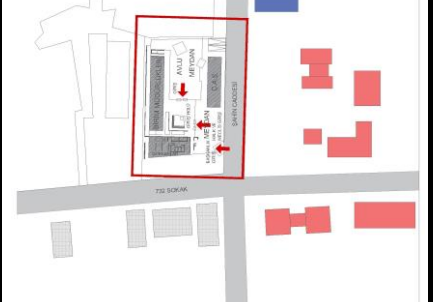
Cephe karakteri; Eskişehir belediye binalarının genel cephe özelliklerine bakıldığında şüphesiz dönemlerinin şartların ve ideolojik yapılarının da tasarıma yansımış olduğu görülür. Cumhuriyet döneminde kullanılan eski belediye hizmet binasının etrafındaki yapılanmalara göre düzeyde çok katlı, genel kütle yapısı olarak bütüncül kütle yapısına sahip, yatayda simetrik, döneminin ideolojik yapısını yansıtan anıtsal duruşu koruyan bir yapı tasarımı gözlemlenmektedir. İlk inşasında mevcut olmayan fakat daha sonra yapılan değişikliklerle terasların ayrılması söz konusu olmuş, çatı kısmında en üst katın (işlev bilgisine ulaşamamıştır) vurgulandığı gözlemlenmiştir. Bunun haricinde döneminin özelliklerinden olan söve ve lentoların vurgusu ile Fransız balkonunu haricinde yapıda vurgu yoktur. 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye hizmet binası ise dönemindeki söylemleri de destekler şekilde düzeyde az katlı, kentsel mekânda görsel ve fiziksel geçirgenliği artıran parçalı kütle yapısında, asimetrik bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Parçalı kütle yapısı sayesinde hem meydan/avlu ögelerini oluşturmuş hem de yapıya kolay adapte olunmasını ve kolay algılanabilmesini sağlamıştır. Yapı anıtsallıktan uzak tasarlanmıştır. Cephede ise başkanlık bölümü giriş ile vurgulanmıştır.

İç-dış ilişkisi / geçirgenlik; Eskişehir belediye hizmet binaları geçirgenlik bağlamında incelendiğinde, Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binasında malzeme olarak yığma sistem tuğla malzeme kullanılmış, cephede görsel geçirgenliği artırıcı bir tasarım söz konusu olmamıştır. Yine plan tasarımında zemin kattaki giriş koridorunun yalnızca geçiş amaçlı kullanımı için dar bir giriş elde edilmiş olup bu dönemde katlar arası görsel süreklilikten söz edilememektedir. 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye hizmet binasında ise teknolojinin ve yeni

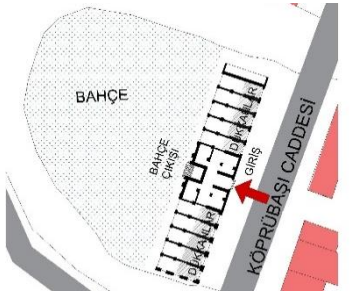
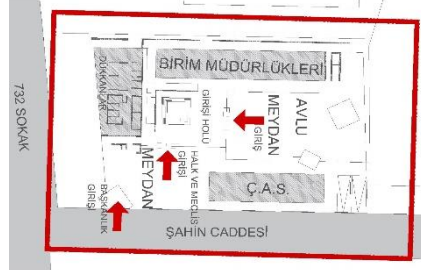
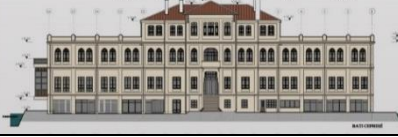
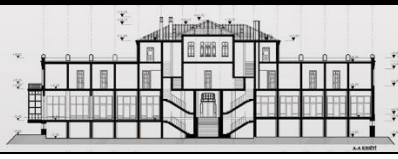
ideolojik fikirlerin bir yansıması olarak yapının iç-dış ilişkisinde farklı biçimlenmeler kendini göstermiştir. Çelik sistem ile çözülen yapının cephelerinde giydirme cam ağırlıklı olarak kullanılmış, meclis salonu ve avluya bakan zemin katın genel cephe karakteri ile görsel süreklilik sağlanmıştır. Bununla birlikte hem avludan tüm diğer katlar ile hem de zemin katın geniş planlanmış girişinden katlar arası görsel ilişki sağlanmıştır.

Tepebaşı belediye hizmet binasının kamu yapısı olarak temsiliyetini anlatan nitelikleri Tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4: Tepebaşı Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsiliyeti.

ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYE HİZMET BİNASI	ESKİ KAHRAMANMARAŞ BELEDİYE BİNASI	2000 YILI SONRASINDA YAPILAN BELEDİYE BİNASI
		
Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binasının Kamu Yapısı Olarak Kentsel Mekanda Temsiliyeti		
 (mavi) kamu yapıları (kırmızı) ticari yapılar (gri) konut yapıları		
KENTSEL BİR MEKÂN OLARAK KONUMLANMA		
Merkez Olma	Merkezde	Merkezde
Yerleşim Örüntüsü İle İlişkisi	Konut ve ticari yapılarla ilişkili	Konut ve ticari yapılarla ilişkili
Erişilebilirlik	Araç ve yaya erişimleri kolay/ilişkili	Araç ve yaya erişimleri kolay/ilişkili

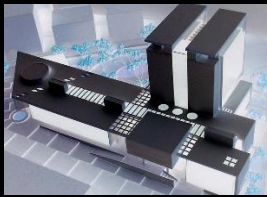
Tablo 4.4 (Devamı): Tepebaşı Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsiliyeti.

VAZİYET PLANI KARARLARI		
Meydan	Meydan yok	Meydan var
Avlu	Avlu yok	Avlu var
Giriş	Cadde/sokaktan giriş verilmiş Bir giriş	Avlu/meydandan giriş verilmiş Birden fazla giriş
Program	Kurumsal mekânlar, Ticari mekânlar	Kurumsal mekânlar, Sosyal kültürel mekânlar, Ticari mekânlar Ortak mekânlar
CEPHE KARAKTERİ		
Düşeyde Yapı	4 katlı	4 katlı
Kat yüksekliği	3,70-4,20 m	4.20 m
Kütle Yapısı	Bütüncül kütle yapısı	Parçalı kütle yapısı
Simetri	Yapıda simetri var	Yapıda simetri yok
Cephe vurgusu	En üst kat vurgulanmış	Başkanlık (giriş ile vurgulanmış)
Anıtsallık	Anıtsallık var	Anıtsallık yok
İÇ-DİŞ İLİŞKİSİ /GEÇİRGENLİK		
Cepheden görsel ilişki	Görsel ilişki yok	Meclis salonu, birim müdürlükleri, genel cephe
Katlar arası görsel ilişki	Görsel ilişki yok	Katlar arası görsel ilişki var
Giriş vurgusu	Giriş vurgulanmamış	Girişte kamusal yarık var, başkanlık girişi vurgulu
Konstrüksiyon ve malzeme	Yığma sistem/tuğla malzeme	Çelik konstrüksiyon, giydirme cam, Kompozit Cephe Kaplaması

4.2.2. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2006)

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından ilk defa düzenlenen, 24 Nisan 2006 tarihinde serbest, ulusal ve tek kademeli olarak açılan yarışmaya Türkiye'nin farklı illerinden 41 eser katıldı. Kahramanmaraş kent merkezinde belediye hizmet binası elde etmek amacıyla açılan Yarışmada projeler arasından kente uzun süre hizmet verebilecek nitelikte, anıtsal özellikte mimari sunumu olan projeler, jüri üyeleri tarafından tespit edildi. Seçilen projelere 3 ödül, 3 mansiyon, 5 satın alma ödülü verildi. Yarışma sonucunda Özgür Karakaş'ın eseri birinciliğe layık görüldü [Web 13, 2020]. Yarışmada göz ardı edilmemesi istenen nokta eski belediye binasının yeni yapılan projenin açılışına kadar orada bulunacağıdır. Proje hiçbir köklü değişikliğe uğramadan aynen uygulanmış olan örnekler arasındadır (Tablo 4.5.).

Tablo 4.5: Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

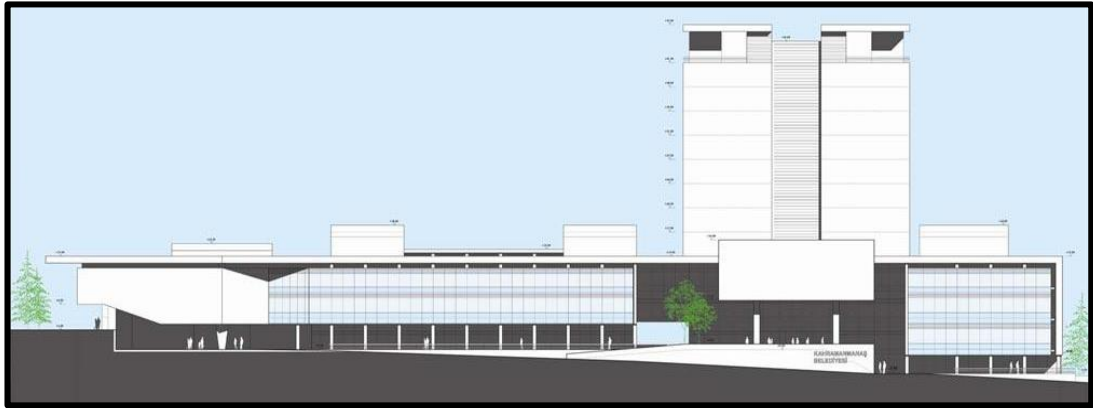
PERSPEKTİF	VAZİYET	PLAN	KESİT
			
Proje adı	Kahramanmaraş Belediye Başkanlığı Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması		
İşveren	Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi		
Yarışma ilan yılı	2006		
Proje yapım yılı	2010		
Yer	Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş		
Proje alanı	38.000 m ²		
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli		
Katılım sayısı	41 proje		
Proje Müellifleri	Özgür Karakaş		
Asli Jüri Üyeleri	Lütfü Altun (Yük.Mimar (İTÜ) İstanbul Büyükşehir Belediyesi) Prof. Dr. Erol Gürdal (Yük. Müh. Mimar (İTÜ) Mimarlık Fakültesi) M.Sedat Taktak (İnşaat Yüksek Mühendisi) Cemal Tanrıverdi (Yük. Mimar) Ahmet Şekelli (Yük. Mimar)		

Yapı omurgası Azerbaycan Bulvarı üzerinde kent ölçeğinde güçlü bir konumdadır. Yapıya ilk bakışta yatayda uzanan insan ölçeğindeki sürekli üst örtüsüyle sosyal ve kültürel mekânların bulunduğu ticari alanları ve başkanlık birimlerini tanımlamaktadır. Meclis salonu ise alt zemin kattan verilen yapı girişini cephe vurgusu ile tanımlamak için kullanılır. Bu anlamda meclis salonunun cephede simgesel nitelikte olduğu söylenebilir (Şekil 4.9.), (Web 14, 2021). Meclis salonu ve başkanlık bölümlerinde kullanılan brüt beton sağır yüzeyler ve kütle hareketleri ile resmi kurum kimliği de korunmak istenmiştir [Web 15, 2020].

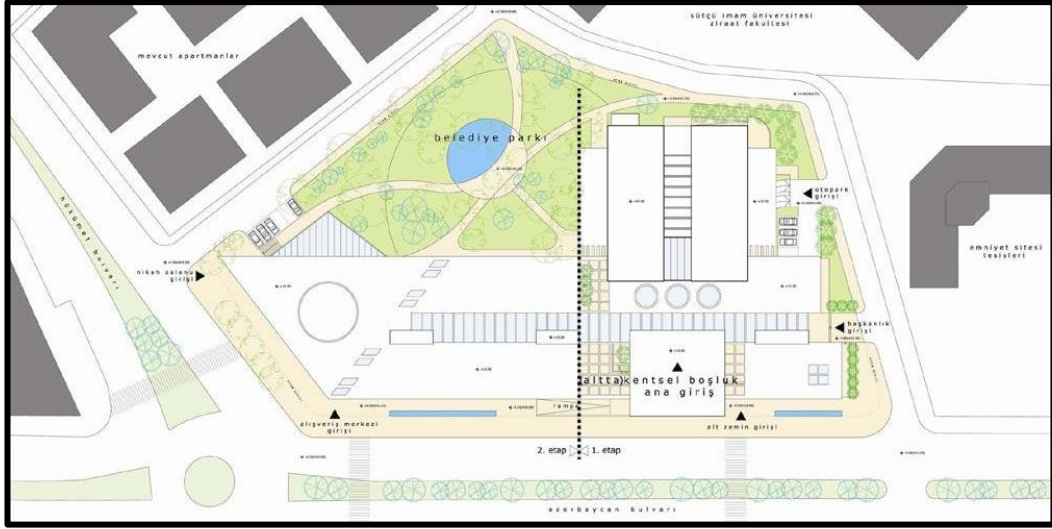

Şekil 4.9: Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Perspektif.

Yapıya yatay ve düşey sirkülasyonun birleştiği kısımdan açılan büyük yarı açık bir “kentsel boşluk” ile giriş verilmiştir. Bu hacimle bina içindeki düşey ve yatay geçişler, çekirdekler ve tali girişler konumlandırılmış, aynı zamanda zemin katta iç ve dış mekânsal sürekliliği sağlanmıştır. Bu boşluk aynı zamanda kentliyi içeri çeken yarı açık bir kentsel hacim olarak tanımlanmıştır (Şekil 4.10), [Web 15, 2020].

Şekil 4.10: Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Batı Cephesi.

Şekil 4.12: Kahramanmaraş Belediye Hizmet Binası Vaziyet Planı.

- Kahramanmaraş Eski Belediye Binası

Yapının inşa edildiği tarihe ulaşılammış olup, iki katlı, toprak damlı, kesme taş malzeme ile yığma yapı olarak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Maraş Belediye Binası işlevi ile Ulu Camii'nin kuzeyine dere üstüne inşa edildiği bilinmektedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6: Kahramanmaraş Eski Belediye Binası.

Kahramanmaraş Eski Belediye Binası		
Yapının adı	Eski Belediye Binası	
Yapının özgün işlevi	Belediye Binası	
Yapım yılı/dönemi	1923-1930 Cumhuriyet Dönemi	
Yer	Kahramanmaraş / Merkez	

İlk yıllarında altında Akdere ve Kanlıdere'nin aktığı büyük kemerli yollar bulunmaktaydı. Süreç içerisinde taşkın sorunlarıyla karşılaşılınca dere ıslah edilerek tamamen kapatılmıştır. Trafik artınca da etrafına yollar inşa edilmiştir. Ulu camii, taş medrese ve kale ile birlikte kentin tarihi merkezinde bulunmakta idi. Farklı işlevlerde kullanılan bina 1979'da yol genişletme çalışmalarından dolayı yıkılmıştır (Şekil 4.13), [Web 16, 2021].

Şekil 4.13: Kahramanmaraş Eski Belediye Hizmet Binası Perspektif.

İki katlı olarak inşa edilen yapının ikinci katında benzer kamu yapılarında görülen balkonu vardır. Pencereleeri ve kapısı kemerlidir. Yapı Tanzimat Dönemi ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılan şehremanetlerinin klasik görüntüsünü taşımaktadır (Şekil 4.14), [Web 17, 2021], [Web 16, 2021].

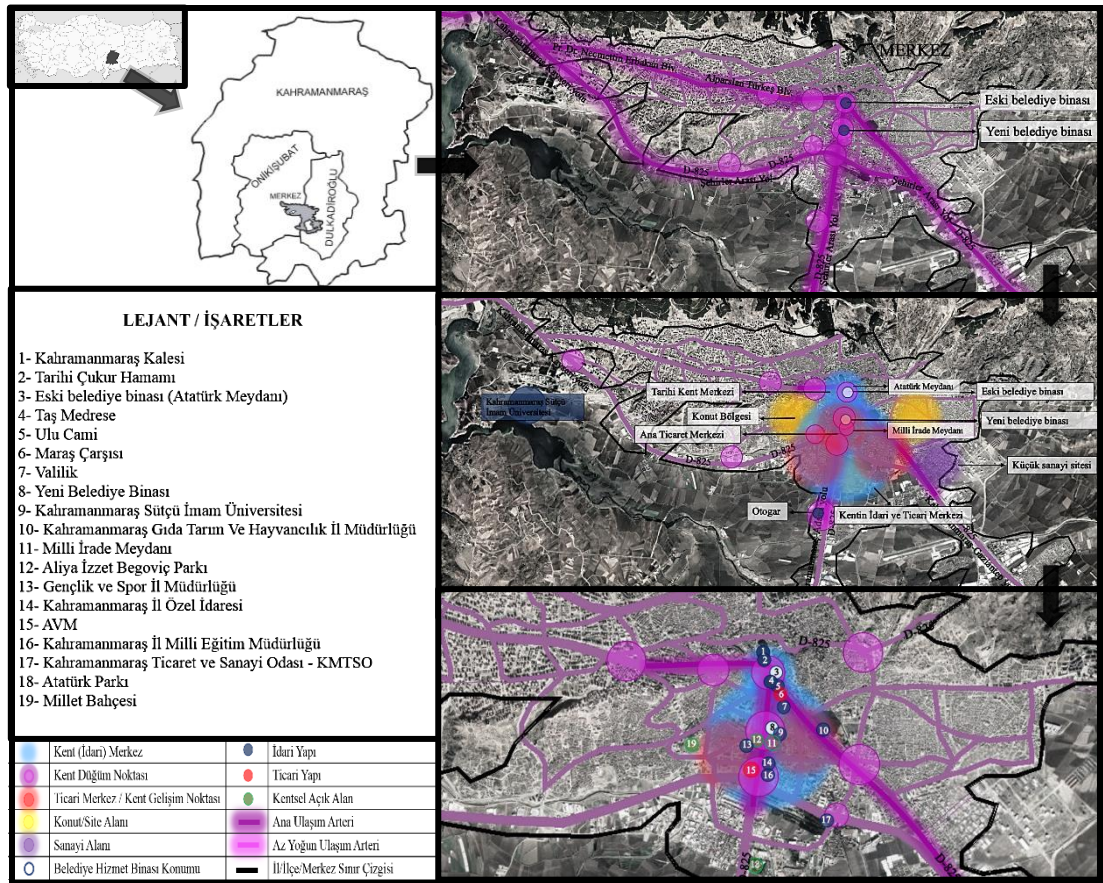
Şekil 4.14: Kahramanmaraş Eski Belediye Hizmet Binası Fotoğrafi.

- Karşılaştırmalı Değerlendirme

Kahramanmaraş Belediye Teşkilatı ilk defa 1870 yılında kurulmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra ise Cumhuriyet'in ilk yıllarında Merkez'de Ulu Camii ve Taş Medresenin yanında Maraş Kalesinin alt kısmında inşa edilen taş yapıda 1978'e kadar hizmet vermiştir. Daha sonra ise asıl işlevi otel olan, gerekli tadilatlar yapılarak belediye binası olarak kullanılan yapıda 1978'den 2008'e kadar faaliyet göstermiştir [Web 18, 2021]. Son olarak da ihtiyaçların artmasına paralel olarak düzenlenen kanunlara göre acilen ihtiyaç duyulan yeni belediye binasına 2006 yılında açılan mimari proje yarışması ile kavuşmuş 2010 yılında da yeni binasına taşınarak bu

yapıda hizmet vermeye başlamıştır. 2012’de yayınlanan 6360 sayılı Kanun gereğince de Kahramanmaraş kenti büyükşehir olmuştur. Eski yapı 1979’da yıkılmadan [Web 18, 2021] önce Kahramanmaraş Dulkadiroğlu ilçesinde bugün Atatürk Meydanı olarak bilinen alanda bulunmaktaydı. Yeni yapı ise yine aynı ilçede İsmet Paşa Mahallesi’nde Azerbaycan Bulvarı üzerinde yer almaktadır.

Kahramanmaraş Belediyesinin Cumhuriyet Dönemine ait eski yapısı ve 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni yapının haritadaki konumları ve makro ölçekteki yerleşim örüntüsü ile ilişkileri Şekil 4.15’te gösterilmiştir.

Şekil 4.15: Kahramanmaraş Eski ve Yeni Belediye Hizmet Binalarının Haritadaki Konumu (yazar tarafından oluşturulmuştur).

Bakıldığında kentin gelişimi kuzeyde ormanlar, güneyde tarım alanları arasında artan kent ihtiyaçları doğrultusunda doğu-batı aksında büyüme göstermiş ve barındırdığı Üniversite, Küçük Sanayi Sitesi, Kale, Hastane, AVM ve Otogar yapılarının erişim yolları ile düğüm noktaları oluşturmuştur [Tekin, 2019]. Haritada yönetim merkezinin bulunduğu alanın Onikişubat İlçesi ve Dulkadiroğlu İlçesi arasında kalan farklı iki idari bölgenin çizgisinde kaldığı görülmektedir. Kentin ana

ticari merkez niteliğinde olan bu bölgede yoğunlukla kamu kurumları yapılaşmış ve tüm kentlinin ortak faydalanabileceği kamusal alanlar da bulunmaktadır [Tekin, 2019].

Kentsel bir mekân olarak konumlanma; Kahramanmaraş'taki Cumhuriyet döneminde kullanılan ve 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının kentsel bir mekân olarak konum özelliklerine bakıldığında, Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binasının merkezde konumlandığı 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binasının da yine merkezden uzaklaşmadığı gözlemlenmektedir. Cumhuriyet döneminde kullanılan Kahramanmaraş Belediye Binasına bakıldığında Kahramanmaraş'ın kentin tarihi merkezinde konumlandığı ve kentte bir odak merkezin oluşturan Ulu Camii ile birlikte olduğu görülür. 2000 yılı sonrasında elde edilen Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Hizmet Binası ise aynı bölgenin sınırlarında eski belediye binasının konumuna uzak kalmayıp belediye binası olarak kullanılan bir önceki binanın yerine yapılmış olup yine merkezde bulunmaktadır.

Yerleşim örüntüsü ile ilişkilerine bakıldığında Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye binasının Ulu cami ve medrese ile yanında olduğu ve genel anlamda konut yapılarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binasının ise genellikle alt katı ticari mekân olarak kullanılan konut ya da tamamen konut olarak kullanılan yapılarla, üniversite, okul vb. kamu yapılarıyla ve ticari yapılarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Yine mevcut ve aktif olarak kullanılmakta olan belediye parkına zemin kattan erişim sağlanmıştır. Yapı ayrıca hemen yanında bulunan rekreasyon alanlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Yapılar erişim bağlamında incelendiğinde ise her iki belediye binasında da sokak/caddeden kent ile kolay ve ilişkili bir erişim olduğu gözlemlenir.

Vaziyet planı kararları; Kahramanmaraş belediye hizmet binalarının vaziyet planı kararlarında, Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye binasının meydan ögesi ile ilişkili olmadığı, etrafında doğrudan ilişkili bir yapı da olmadığından doğrudan yollarla çevrili olduğu gözlemlenmiştir. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binasının ise belediye parkı ve güney yönünde rekreasyon alanlarıyla ilişkili olduğu görülür fakat bir meydan ile ilişkili değildir. Ancak daha sonrasında bu rekreasyon alanları “Milli İrade Parkı” adını alarak “Belediye Meydanına” dönüştürülmüştür. Yine bakıldığında hem Cumhuriyet döneminde kullanılan hem de 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binasında avlu ögesi yoktur. Cumhuriyet döneminde kullanılan

belediye binasının sokaktan/caddeden bir giriş aldığı, 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binasının ise ana girişi Azerbaycan Bulvarı'ndan olmak üzere birden fazla giriş aldığı gözlemlenmiştir. Her iki belediye binası da meydan gibi yayalaştırılmış bir kentsel ara yüz oluşturmada girişlerini caddeden almışlardır.

Yapıların programı incelendiğinde ise Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye binasında kurumsal mekânların haricinde ticari ya da ortak diğer mekânlara yer verilmediği görülmüştür. Yeni belediye hizmet binasında ise kentli ile ilişkinin artırılmasında etkin olduğu düşünülen kurumsal, ticari, sosyal-kültürel ve diğer ortak mekânlara yer verilmiştir.

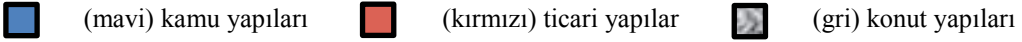
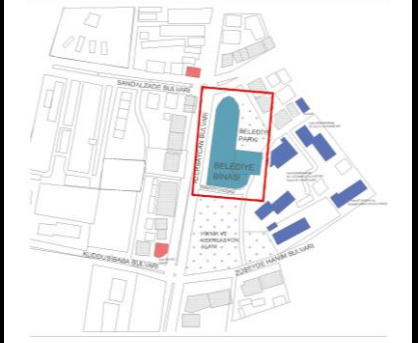
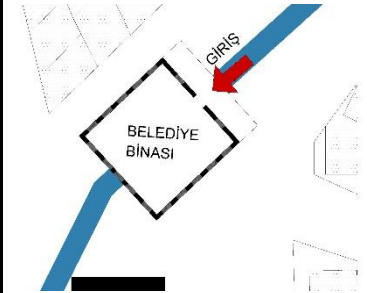
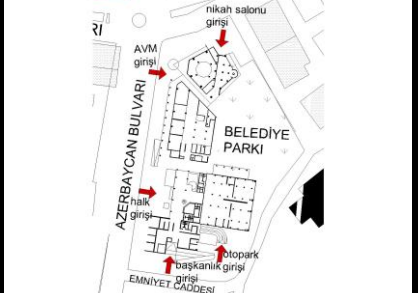
Cephe karakteri; Kahramanmaraş belediye binalarının cephelerinin genel özelliklerine bakılırsa yine dönemlerindeki şartların ve ideolojik yapıların yansımaları görülmektedir. Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binası düşeyde az katlıdır fakat anıtsal duruşu olduğu söylenebilir. Genel kütle yapısı olarak yine döneminin yapılarına benzer şekilde bütüncül kütle yapısına sahip, yatayda simetrik bir yapı tasarım görülmektedir. Yapıda genel anlamda cephede lento ve söveler vurgulanmış ve Fransız balkonu kullanılmıştır. Bunun haricinde yapıda cephe vurgusu söz konusu değildir. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binası ise kamusal erişilebilirliği fazla olan ortak mekânlarda katılımcılığı artıracak şekilde yatayda uzanmış ve düşeyde az katlı tasarlanmış, ofis mekânlarında ise düşeyde çok katlı bir tasarım göze çarpmaktadır. Yine kentsel mekânda görsel geçirgenliği artıran ve binanın kolay algılanmasını sağlayan parçalı kütle yapısında, asimetrik bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapı anıtsallıktan uzak tasarlanmıştır. Cephede ise ana girişte meclis salonu ve başkanlık bölümü vurgulanmıştır.

İç-dış ilişkisi / geçirgenlik; Kahramanmaraş belediye hizmet binalarına geçirgenlik bağlamında bakıldığında, Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binasının malzeme olarak yığma sistem taş malzeme ile yapıldığı, cephede görsel geçirgenliği artıran bir tasarımın söz konusu olmadığı gözlemlenmiştir. Cumhuriyet döneminde kullanılan Kahramanmaraş belediye binasının plan şemasına ulaşamamıştır, ancak yapı ölçeği ve kat sayısı da temel alındığında geniş bir giriş açıklığına izin vermeyen yalnızca geçiş amaçlı kullanılan bir koridorla giriş alan plan şeması olduğu düşünülmektedir. 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye hizmet binasında ise strüktür ve yapı malzemesi olarak brüt beton, cam giydirme ve ahşap kaplamalar kullanılmıştır. Meclis salonun simgesel duruşu ile ana girişi tanımlamıştır.

Meclis salonunun tanımladığı bu vurgulu ve davetkâr giriş kullanıcıyı zemin katta oluşturulan kentsel bir boşluğa çekmiş, buradan ortak mekânlarla ve düşey sirkülasyon elemanları ile ilişki kurulmuş, üst zemin kat ile görsel ve fiziksel teması sağlamıştır.

Kahramanmaraş belediye hizmet binasının kamu yapısı olarak temsiliyetini anlatan nitelikleri Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7: Kahramanmaraş Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsiliyeti.

KAHRAMANMARAŞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE HİZMET BİNASI	ESKİ KAHRAMANMARAŞ BELEDİYE BİNASI	2000 YILI SONRASINDA YAPILAN BELEDİYE BİNASI
		
Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binasının Kamu Yapısı Olarak Kentsel Mekanda Temsiliyeti		
		
KENTSEL BİR MEKÂN OLARAK KONUMLANMA		
Merkez Olma	Merkezde	Merkezde
Yerleşim Örüntüsü İle İlişkisi	Konut ve Kamu yapılarıyla ilişkili	Konut, kamu ve ticari yapılarla ilişkili
Erişilebilirlik	Araç ve yaya erişimleri kolay/ilişkili	Araç ve yaya erişimleri kolay/ilişkili
VAZİYET PLANI KARARLARI		

Tablo 4.7 (Devamı): Kahramanmaraş Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsiliyeti.

Meydan	Meydan yok	Meydan yok
Avlu	Avlu yok	Avlu yok
Giriş	Cadde/sokaktan giriş verilmiş	Cadde/sokaktan giriş verilmiş
	Tek giriş	Birden fazla giriş
Program	Kurumsal Mekânlar	Kurumsal Mekânlar, Sosyal Kültürel Mekânlar, Ortak Mekânlar
CEPHE KARAKTERİ		
Düşeyde Yapı	2 katlı	12 katlı
Kat Yüksekliği	Veriye ulaşılamamıştır	3.20-4.20 m
Kütle Yapısı	Bütüncül kütle yapısı	Parçalı kütle yapısı
Simetri	Yapıda simetri var	Yapıda simetri yok
Cephe vurgusu	Cephe vurgusu yok	Başkanlık, meclis salonu
Anıtsallık	Anıtsallık var	Anıtsallık yok
İÇ-DİŞ İLİŞKİSİ /GEÇİRGENLİK	Veriye ulaşılamamıştır	
Cepheden görsel ilişki	Görsel ilişki yok	Meclis salonu
Katlar arası görsel ilişki	Görsel ilişki yok	Katlar arası görsel ilişki var
Giriş vurgusu	Giriş vurgulanmamış	Girişte kamusal yarık oluşturulmuş
Konstrüksiyon ve malzeme	Yığma sistem/taş malzeme	Brüt beton / giydirme cam ve ahşap kaplamalar

4.2.3. Trabzon Büyükşehir Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması (2006)

Mayıs 2006 tarihinde serbest, ulusal ve tek kademeli olarak açılan yarışma aynı yılın ağustos ayında sonuçlandı. Seçilen projelere 3 ödül, 3 mansiyon ödülü verildi.

Yarışma sonucunda Derya Ekim Öztepe ve Ozan Öztepe'nin eseri birinciliğe layık görüldü. Proje hiçbir köklü değişikliğe uğramadan aynen uygulanmış örnekler arasındadır (Tablo 4.8.), [Web 19, 2020].

Tablo 4.8: Trabzon Belediye Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması.

PERSPEKTİF	VAZİYET	PLAN	KESİT
			
Proje adı	Trabzon Eski Tekel Binası Yeniden Canlandırma Mimari Proje Yarışması		
İşveren	Trabzon Belediye Başkanlığı		
Yarışma ilan yılı	2006		
Proje yapım yılı	2010		
Yer	Trabzon İli / Gülbaharhatun Mahallesi		
Proje alanı	25.000 m ²		
Türü	serbest, ulusal ve tek kademeli		
Katılım sayısı	---		
Proje Müellifleri	Derya Ekim Öztepe, Ozan Öztepe		
Asli Jüri Üyeleri	Prof. Dr. Gülsün Sağlamer (Y. Mimar İTÜ), Prof. Dr. Hasan Şener (Y. Mimar İTÜ), Prof. Dr. Aykut Karaman (Y. Mimar / Şehir Plancısı İDGSA), Prof. Dr. Mete Tapan (Y. Mimar TH München), Prof. Dr. Şengül Öymen Gür (Y. Mimar KTÜ), M. Salih Akyüz (Mimar KTÜ), Selahattin Bektaş (İnşaat Y. Müh. KTÜ)		

Trabzon kentinin kısıtlı alt yapı imkânlarından dolayı tek merkezli büyümesi sorun olarak görülmüş, çok merkezli bir büyüme sağlanması gerektiği düşünülmüştür. Bu anlamda uygun görülen Tekel Binasının kente entegre edilerek bir merkez haline getirilmesi yarışmanın temel amaçlarından olmuştur. Ayrıca şimdiye kadar ayrı binalarda halka hizmet veren belediye birimlerinin tek çatı altında toplanması ve halka kolaylık sağlanması hedeflenmiştir. Tasarıma yön veren temel konular; koruma ölçüleri, çevresel veriler ve Trabzon'a değer katacak kamusal alan tasarımı olmuştur.

Ayrıca mevcut belediye hizmet binasının arkasında bulunan tescilli binaların korunması şartı konulmuştur [Web 20, 2020].

Yapı eski Tekel Binası ile aynı arsada olması ve surların karşısında bulunması dolayısıyla biçimlenişinde bu iki tarihi yapının etkisi büyüktür. Sur duvarlarının yüksekliğinin üzerine çıkmamak projenin tasarımında önemli rol oynamıştır (Şekil 4.16), [Web 21, 2020]. Cephenin kaplama malzemesi yine sur duvarlarının tonlarındadır [Hatırlı, 2012].

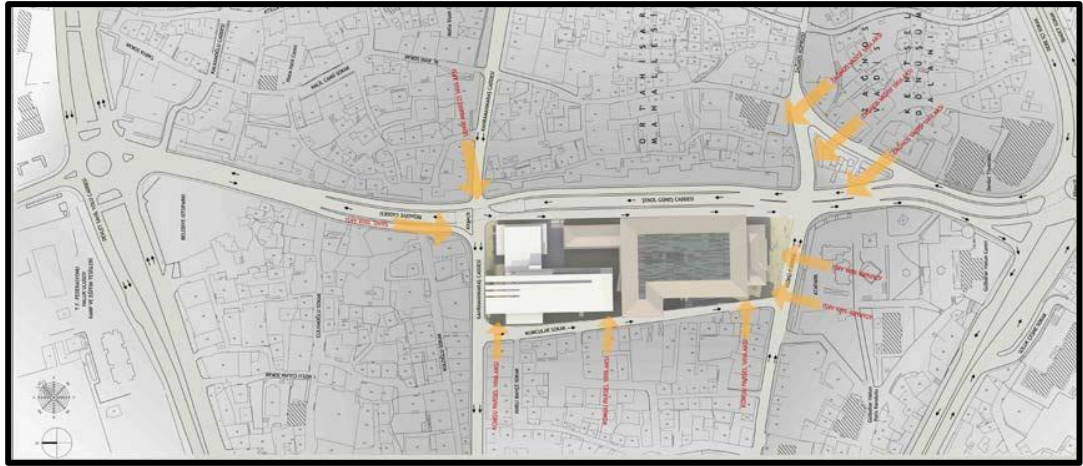

Şekil 4.16: Trabzon Belediye Hizmet Binası Tarihi Surlarla İlişkisi.

Şartnamede proje alanının şehrin en önemli ve merkezi bir yapı adasında bulunması nedeniyle yapı içinde topluma açılacak mekân önerilerinin dikkate alınması ve halkın günlük ihtiyaçlarına yönelik çarşı kafeterya, otopark vb. gibi fonksiyonlarla donatılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Yarışma konusu olan alanın bitişinde meydan parkı ile yaya ilişkisi başta olmak üzere gerekli düzenlemelerin yapılması beklentiler arasındadır. Yine şartnamede belediye hizmet binasının yerel yönetim anlayışına uygun, halkın içinde bulunmaktan hoşlanacağı, alçak gönüllü, iç açıcı bir yapı olmasının arzu edildiği dile getirilmiştir [Web 20, 2020].

Tasarım raporuna göre; belediye hizmet binası ise Kahramanmaraş Caddesi ilişkilendirilerek bu yolun batı yönünde devamında valilik ve adliye gibi resmi binalarla ilişki kurulması sağlanmıştır. Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm projesi Alışveriş merkezi ve belediye hizmet binası arazisi ile yakın ilişkilendirilmiştir. Zağnos Vadisi – Atapark – Eski Tekel Arazisi – Sahil aksında denize dik doğrultuda kuvvetli bir yaya ve araç aksı oluşturacağı düşünülmüştür. Böylece kentte yapılması planlanan ikinci merkez fikri de sağlanacaktır. Yine belediye binası ve alışveriş merkezinin arasında kalan alan ön meydan olarak tasarlanmış ve yeşil bant ile araç

yolundan ayrıştırılmıştır. Gerektiğinde törenler için kullanılabilecek şekilde düşünülmüş, çok amaçlı salon tarafı ise kokteyl mekânı olarak önerilmiştir. Arazinin doğu tarafında Şenol Güneş Caddesi'ne bakan alan sosyal aktiviteler için bir sergi mekânı olarak düşünülmüştür. Arazinin güney ucundaki üst meydan Atapark ile ilişkilendirilerek bir buluşma noktası olarak düşünülmüştür. Bu alan İnönü Caddesi üzerinde önemli bir nokta olarak ele alınmıştır. Alışveriş Merkezi ise tüm Trabzon kentine hitap edebilecek bir mekân olarak düşünülmüştür. Bu anlamda yaya akslarını besleyen en önemli etken olacağı düşünülmüştür. Zağnos Vadisi'nde yapılan kentsel dönüşüm projesi de hesaba katılarak, buradan gelecek ulaşım akslarının Atapark'ta önerilecek alternatif fonksiyonlarla (konser – açık sergi alanları – gösteri mekânları vs.) mekâna ulaşan yaya akslarını daha fazla güçlendireceği düşünülmüştür (Şekil 4.17), [Web 22, 2020].

Şekil 4.17: Trabzon Belediye Hizmet Binası Yapı Ulaşım Aksları.

Sur kapısının çıkışında meclis salonu şeffaf yapısıyla gelenleri karşılar vaziyette tasarlanmıştır. Salonun mimari tasarım raporunda meclis salonunun “Katılımcı demokratik anlayış” felsefesinden yola çıkılarak “form”a aktarılması sorunsalı üzerinde yoğunlaştığı ifade edilmiş, bu bağlamda ortaya çıkartılan düşünceler tasarıma aktarılmaya çalışılmıştır. Kent parlamentosu niteliği taşıyan meclis salonu bir “hacimsel gösterge” olarak düşünülmüş ve halkın Kahramanmaraş Caddesi'nden görsel olarak ilişki kurabileceği şekilde konumlandırıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda mimari açıklama raporuna göre: “Gösteren”; genel hacimsel bütünden kendini farklılaştıran meclis salonu kütesidir. “Gösterilen” ise yapının sahibi olan, Trabzon

halkıdır” [Web 23, 2020]. Trabzon belediye hizmet binasının meydana bakan cephesi ve meclis salonu kütlesi Şekil 4.18’de gösterilmiştir.

Şekil 4.18: Trabzon Belediye Hizmet Binası Meclis Salonu Kütlesi.

- Trabzon Eski Belediye Binası

Belediye Binası, özgün işleviyle eski posta ve itfaiye binası olarak 1882 yılında İskenderpaşa Camii ve İskenderpaşa Medresesi’nin batı tarafında inşa edilmiştir [Özdoğan, 2019]. Taş yığma yapı olarak inşa edilen yapı, Kurtuluştan hemen sonra da belediye binası olarak kullanılmaya başlamıştır [İmamoğlu, 2013]. Yapı yıllarca Belediye Binası olarak kullanılmış ve bu süreçte binaya güney tarafında eklemeler yapılmıştır (Tablo 4.9.), [Özdoğan, 2019].

Tablo 4.9: Trabzon Eski Belediye Binası.

Trabzon Eski Belediye Binası		
Yapının adı	Eski Belediye Binası	
Yapının özgün işlevi	İtfaiye ve Posta	
Yapım yılı/dönemi	1882 / Osmanlı Dönemi	
Yer	Trabzon İli / Merkez İlçe	

Belediye binasının bulunduğu yer kent içi dolmuş trafiğinin başlangıç noktalarından birisidir. Kentin en eski iki meydanından biri olan ve Uzun Sokak,

Maraş Caddesi ve Kunduracılar Caddesi'nin doğu yönündeki başlangıç noktası olan meydanla ilişkili olarak konumlandırılmıştır. Belediye binasının varlığına bağlı olarak yaygın şekilde belediye meydanı olarak anılmaktadır [Özdoğan, 2019]. Şekil 4.19'de Trabzon belediye binası, Meydan parkı ve sağda opera binası [Web 24, 2021].

Şekil 4.19: a) Trabzon Belediye Binası, Meydan Parkı ve Sağda Opera Binası, b) Trabzon Eski Binası Önü Meydan Parkı Bahçesinden (1950).

Belediye binası olarak kullanılmaya başlandığında bina etrafında ve meydanı paylaştığı yapılar olarak, İskenderpaşa Camii, İskenderpaşa Medresesi, Suluhan binası, Taksim Su Maksemisi ve Abdullahpaşa Çeşmesi, Şems Otel ve Şadırvan, Eski konsolosluklar, Sümer Sineması/Opera Binası bulunmaktaydı.

- Karşılaştırmalı Değerlendirme

1868 yılında taşrada da belediye teşkilatı kurulmasına karar verilmesi ile Trabzon'un aynı yıl vilayet olmasına bakılarak Trabzon Belediyesinin 1868 yılında kurulduğu düşünülmektedir [Web 24, 2021]. Trabzon, günümüzde Karadeniz Bölgesi'nin ikinci büyük kentidir. 7 Eylül 2010 tarih ve 27695 sayılı resmi gazetede yayımlanan karar ile birlikte 7 belde ve 29 köy tüzel kişilikleri kaldırılarak belediye sınırlarına dâhil edilmiştir. 12 Kasım 2012 tarihinde kabul edilen büyükşehir yasa tasarısı ile de büyükşehir belediyesi olmuş ve Merkez ilçe kaldırılarak Ortahisar ilçesi kurulmuştur. 2014'e kadar il belediyesi olarak Trabzon Merkezinde hizmet veren Trabzon Belediyesi, 30 Mart 2014 tarihi ile birlikte Büyükşehir Belediyesi olarak, hizmet sınırları tüm ili içine alarak genişletilmiştir [Web 25, 2021].

Kurtuluş'tan sonra bugün Trabzon Meydan Parkının olduğu yerde eski posta ve itfaiye binası olarak inşa edilmiş olan bina belediye binasına çevrilerek 2010 yılına

Trabzon Belediyesinin Cumhuriyet Dönemine ait eski yapısı ve 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni yapının haritadaki konumları ve makro ölçekteki yerleşim örüntüsü ile ilişkileri Şekil 4.20’de gösterilmiştir.

70

bölgenin fonksiyonel ve mekânsal olarak değişimine şahit olmaktadır. Yine bu bölge farklı sit alanlarıyla çevrili olup, dönüşümü devam etmekte olan Zağnos Vadisi ile ilişkilidir. Ayrıca eski adıyla Tarihi Tekel binası olan yeni adıyla Varlıbaş alışveriş merkezinin bu bölgede olması günlük araç ve yaya sirkülasyonunu çeken bir odak noktası ortaya çıkarmaktadır [Özkan et al.].

Kentsel bir mekân olarak konumlanma; Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binasının bugün belediyenin varlığına bağlı olarak belediye meydanı olarak bilinen kentin en eski meydanlarından biriyle ilişkili olarak merkezde konumlandığı gözlemlenmiştir. Kentin araç trafiğinin başlangıç noktası olarak, erişim anlamında da hem yaya olarak hem de araçla kolay ulaşılabilen ve ana ulaşım arterleriyle ilişkili bir alandır. Belediye hizmet binasının yerleşim örüntüsünde ilişkili yapı gruplarına bakıldığında kamu yapıları, ticari yapılar ve konut yapılarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binası da kentte ikinci bir merkez tanımlamak amacı ile kentin gelişmekte olan araç ve yaya trafiğinin fazla olduğu Atapark'ta konumlandığı gözlemlenmektedir. Amaç ikinci bir merkez oluşturmak olduğundan ticari bir merkez ifade eden alış-veriş merkeziyle ve meydan ile birlikte tasarlanmış, hem rant tesislerine yer verilmiş hem de meydanın altındaki çok amaçlı salon kentlinin de kullanımına sunulan kentsel bir ortak mekan olarak düşünülmüştür. Gelişmekte olan Zağnos Vadisi ile ilişkileri düşünülmüş ve yine diğer kentsel açık alanlarla da yaya ve araç trafiği hesap edilerek alana yaklaşım önerileri geliştirilmiştir. Yerleşim örüntüsü ile ilişkilerinde ise yapı genel olarak konut, kamu ve ticari yapılarla ilişkili olduğu görülür.

Yapılar erişim bağlamında incelendiğinde Cumhuriyet döneminde kullanılan ve 2000 yılı sonrasında elde edilen her iki belediye binasının caddeden kent ile kolay ve ilişkili bir erişimi olduğu gözlemlenir.

Vaziyet planı kararları; Trabzon Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye binasının meydan ögesi ile ilişkilidir fakat doğrudan ilişkili olmayıp arada cadde bulunmaktadır. Dolayısıyla belediye binasına giriş meydan ögesi aracılığı ile değil caddeden verilmiştir. Bu anlamda meydanın yapıya gelen yaya trafiğinde etkili olmadığı görülmektedir. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binası da yine benzer şekilde bir meydan ile ilişkili olup yapı girişi caddeden verilmiştir. Yine bakıldığında iki dönemin yapısında da avlu ögesi bulunmadığı görülmektedir. Eski belediye binasının sokaktan/caddeden bir giriş aldığı, yeni belediye binasının ise ana

giriş Kahramanmaraş Caddesi ve Şenol Güneş Caddesinden olmak üzere birden fazla giriş aldığı gözlemlenir.

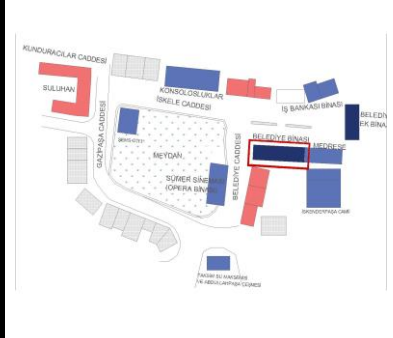
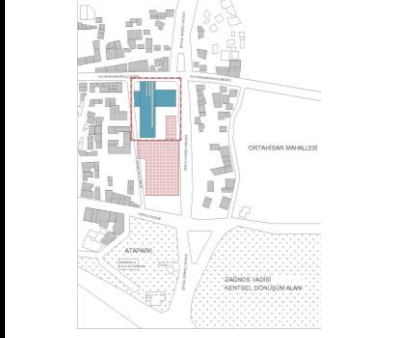
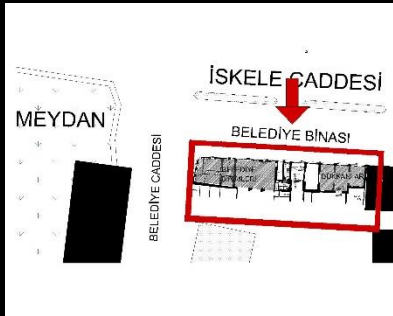
Yapıların programı incelendiğinde Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye binasında kurumsal mekânların haricinde zemin katında ticari mekânlara yer verildiği görülmüştür. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binasında ise kurumsal mekânların haricinde ortak mekân olarak yine halkın ad kullanımına açık olarak çok amaçlı salon ve yine ticari (dükkanlar) mekânlara yer verilmiştir.

Cephe karakteri; Trabzon belediye binalarının genel cephe karakterine bakıldığında yine dönemin şartları ve ideolojik fikirlerin etkisi görülmektedir. Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binası yine döneminin yapılarının özelliklerinde iki katlı, anıtsal duruşu olan, genel kütle yapısı olarak bütüncül kütle yapısına sahip, yatayda simetrik bir tasarıma sahiptir. Bu döneme ait diğer yapılarda olduğu gibi genel anlamda cephede lento ve söveler vurgulanmış ve Fransız balkonu kullanılmıştır. Bunun haricinde yapıda cephe vurgusu söz konusu değildir. 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye hizmet binası ise düşeyde az katlı olup zemin kattaki boşluklar ile girişi vurgulayarak kullanıcı yapının içine çekilmek istenmiştir. Kentsel mekânda görsel geçirgenliği artıran ve binanın algılanmasını kolaylaştıran parçalı kütle yapısında, asimetrik bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapı anıtsal değildir. Cephede ise ana girişin hemen üstünde sur kapısının karşısında kullanıcıyı karşılayan meclis salonu ve saçak ile başkanlık bölümünün girişi vurgulanmıştır.

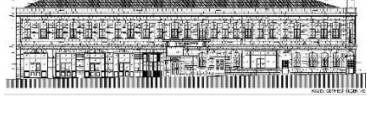
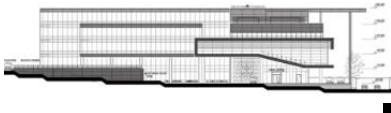
İç-dış ilişkisi / geçirgenlik; Trabzon belediye hizmet binalarına iç-dış ilişkisine bakıldığında, Cumhuriyet döneminde kullanılan belediye hizmet binasının yine bu döneme ait diğer belediye binaları gibi malzeme olarak yığma sistem taş malzeme ile yapıldığı görülür. Plan şemasına bakıldığında ilk girişte kullanıcıyı yine dar bir koridorun karşıladığı ve diğer mekânlara bu koridorla bağlandığı gözlemlenir. 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye hizmet binasında ise strüktür ve yapı malzemesi olarak Çelik konstrüksiyon, betonarme karkas sistem, cam giydirme, kompozit cephe kaplama kullanılmıştır. Meclis salonunun kentsel mekândan kullanıcısı ile görsel ilişki kurması ve ana girişi tanımlaması cephedeki simgesel duruşunu güçlendirmiştir. Meclis salonunun tanımladığı bu vurgulu ve davetkâr giriş ortaya çıkarmıştır.

Trabzon belediye hizmet binasının kamu yapısı olarak temsiliyetini anlatan nitelikler Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.10: Trabzon Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsiliyeti.

TRABZON BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE HİZMET BİNASI	ESKİ TRABZON BELEDİYE BİNASI	2000 YILI SONRASINDA YAPILAN BELEDİYE BİNASI
		
Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binasının Kamu Yapısı Olarak Kentsel Mekanda Temsiliyeti		
 (mavi) kamu yapıları (kırmızı) ticari yapılar (gri) konut yapıları		
KENTSEL BİR MEKÂN OLARAK KONUMLANMA		
Merkez Olma	Merkezde	Merkezde
Yerleşim Örüntüsü İle İlişkisi	Konut, kamu ve ticari yapılarla ilişkili	Konut, kamu ve ticari yapılarla ilişkili
Erişilebilirlik	Araç ve yaya erişimleri kolay/ilişkili	Araç ve yaya erişimleri kolay/ilişkili
VAZİYET PLANI KARARLARI		
Meydan	Mevcut meydan ile ilişkilenmiş	Mevcut meydan ile ilişkilenmiş
Avlu	Avlu yok	Avlu yok
Giriş	Cadde/sokaktan giriş verilmiş Bir giriş	Cadde/sokaktan giriş verilmiş Birden fazla giriş

Tablo 4.10 (Devamı): Trabzon Belediye Binasının Kamu Yapısı Olarak Temsililiyeti.

Program	Kurumsal mekânlar, Ticari mekânlar	Kurumsal mekânlar, Sosyal kültürel mekânlar, Ticari mekânlar Ortak mekânlar
CEPHE KARAKTERİ		
Düşeyde Yapı	2 katlı	4 katlı
Kat Yüksekliği	4.20 m	4.00 m
Kütle Yapısı	Bütüncül kütle yapısı	Parçalı kütle yapısı
Simetri	Yapıda simetri var	Yapıda simetri yok
Cephe vurgusu	Cephe vurgusu yok	Başkanlık, meclis salonu
Anıtsallık	Anıtsallık var	Anıtsallık yok
İÇ-DİŞ İLİŞKİSİ /GEÇİRGENLİK		
Cepheden görsel ilişki	Görsel ilişki yok	Meclis salonu
Katlar arası görsel ilişki	Görsel ilişki yok	Katlar arası görsel ilişki var
Giriş vurgusu	Giriş vurgulanmamış	Girişte kamusal yarık oluşturulmuş
Konstrüksiyon ve malzeme	Yığma sistem/taş malzeme	Çelik konstrüksiyon, cam giydirme, kompozit levha kaplama, ahşap plakalar

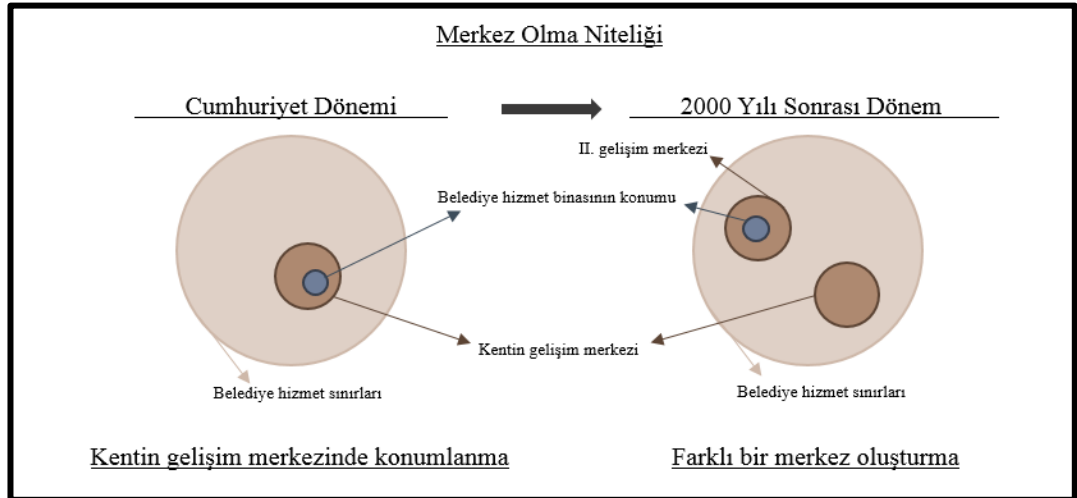
4.3. Bölüm Değerlendirme

Cumhuriyet Dönemi ve 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binaları için yapılan tablo ve analizler doğrultusunda kentsel mekân, vaziyet kararları, genel cephe ve iç-dış ilişkileri bağlamında varılan tespitler sırasıyla açıklanması gerekmektedir.

- Kentsel bir mekân olarak konumlanma

Kentsel bir mekân olarak konumlanışın değerlendirilmesi merkez olma, yerleşim örüntüsü ile ilişki ve erişilebilirlik bağlamında ele alınmıştır.

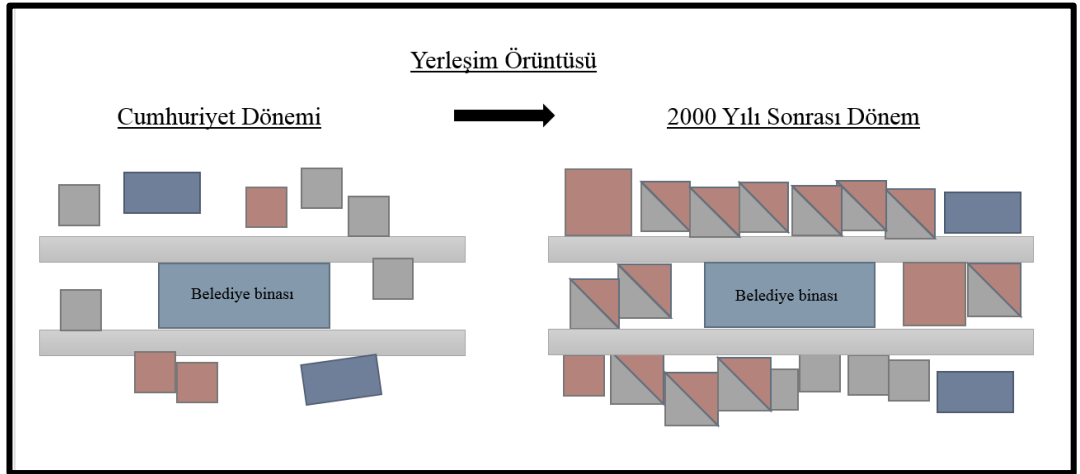
Merkez olma; bu bağlamda belediye hizmet binaları değerlendirildiğinde Cumhuriyet Dönemine ait üç belediye binasının da bulundukları kentte merkezde oldukları görülmüştür. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının ise kentin merkezi ve odak noktası olma kaygısının önemli görüldüğü şartname ve raporlardan anlaşılmaktadır. Eskişehir belediye hizmet binasının bu anlamda sınırlarında bulunduğu ilçe için odak noktası olacak bir kapı alan tanımlamak istediği de belirtilmiştir. Bu anlamda yeni oluşan ilçenin sınırlarında gelişmiş bir merkezin olmayışı da göz önüne alınırsa, hizmet edeceği sınırlara eşit yaklaşımda bir merkez oluşturmaktan ziyade eski merkezden uzaklaşmak istemeyen çabasıyla bulunduğu ilçeye bir giriş kapısını ifade eden, farklı yorumlanmış bir odak noktası oluşturduğu düşünülebilir. Yine şartname ve raporlardan anlaşıldığı üzere ve konumlandığı yeni gelişmekte olan bölgeye bakıldığında Trabzon ve Kahramanmaraş belediye hizmet binasının da kentte ikinci bir merkez oluşturmak istediği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının kentte farklı bir merkez tanımladığı söylenebilir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21: Belediye binalarında merkez olma niteliğinin değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Yerleşim Örüntüsü İle İlişkisi; bu bağlamda makro ölçekte bakıldığında belediye hizmet binalarının bulundukları bölgede kamu yapılarıyla yakın kalma çabası olduğu ve ticari yapıları da toplayarak bölgede idari ve ticari bir merkez oluşturdukları gözlemlenir. Yakın ölçekten bakıldığında ise Cumhuriyet Döneminde merkezde bulunan belediye binası kentin gelişimine göre konut, ticari ya da kamu yapılarıyla

ilişkili olmuştur. Bu bağlamda belirgin şekilde yapı gruplaşması gözlemlenmemektedir. 2000 yılı sonrasında elde edilmiş belediye hizmet binalarının ilişki kurmak için çabaladığı görülen mekânlar ise şartname ve raporlarda genellikle kamusal açık mekânlar olarak görülmüştür. Bununla birlikte kentsel yerleşim örüntüsünde kendiliğinden var olan yarı ticari konut yapıları ile ilişkisi de kaçınılmaz olmuştur. Yine 2000 yılı sonrasında genel ihtiyaçlarına yönelik tüketim mekânı olan dükkânlar ve alış-veriş merkezi ile kurulan ilişki ve bu alanların odak noktası olmak için kullanılması söz konusudur. Hem Cumhuriyet Dönemi hem de 2000 yılı sonrasına ait yapılarda yerleşim örüntüsü ile ilişkilerinde ayırt edici ve net bir tasarım kararı gözlemlenememiştir. Bununla birlikte 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının kentsel büyüme ile değişen ve artan ihtiyaçlara göre ilişki kurduğu bu mekânların sayısında artış olduğu ve belediye binalarının bu mekânlar arasında sıkıştığı söylenebilir. Niteliksiz konut yapıları arasında kalan belediye hizmet binalarının gerekli diğer mekânlarla yakın ölçekte bağlantılı olamadığı görülmektedir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22: Belediye binalarında yerleşim örüntüsü ile ilişkisinin değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Erişilebilirlik; 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında Cumhuriyet Döneminde de olduğu gibi doğrudan ana caddelerden giriş alarak hem yaya hem de araç trafiği ile ilişki kurmuş, yaya ve araç ile erişimi ana arterler ile bağlantılı olarak kolay ve ilişkili sağlanmıştır.

- Vaziyet Planı Kararları

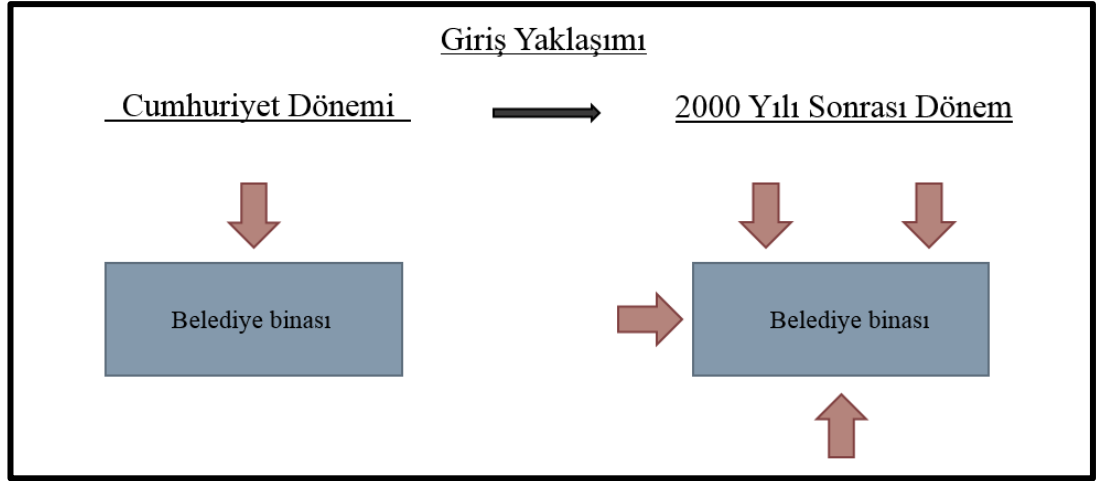
Vaziyet Planı Kararlarında belediye hizmet binalarının meydan, avlu, giriş ilişkileri ve iç program yapıları değerlendirilmiştir.

Meydan; bu bağlamda belediye hizmet binalarının Cumhuriyet Dönemi yapılarında yalnızca Trabzon belediye hizmet binasının mevcut meydan ile ilişki kurduğu, bu ilişkinin de doğrudan olmadığı gözlemlenmektedir. 2000 yılı sonrasında ise Eskişehir belediye hizmet binasının kendi meydanını oluşturduğu, Kahramanmaraş belediye hizmet binasının meydanının tasarım sürecine dâhil olmaksızın daha sonradan yapıldığı, Trabzon belediye hizmet binasının ise mevcut bir meydan ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Yine bakıldığında var olan meydanların da kente ve kentliye hizmet etmesi vurgulanırken, var olan meydan, ilişkisi istenebilecek yapılarla paylaşılmamış ya da doğrudan ilişki kurulamamıştır. Dolayısıyla Cumhuriyetten itibaren bakıldığında 2000 yılı sonrasında halen meydanla ilgili bir kaygı olmakla birlikte belediye hizmet binalarının kentte toparlayıcı ve yayalaştırıcı olarak meydanla düşünülmesi ve girişle ilişki kurulması gereği üzerine durulmadığı görülmektedir.

Avlu; bu bağlamda Cumhuriyet Döneminde kullanılan belediye binalarında avlu olmadığı, 2000 yılı sonrasında ise yalnızca Eskişehir belediye hizmet binasında avlu olduğu gözlemlenmiştir. Genel anlamda avlu kullanımının belediye hizmet binalarında kullanılmadığı görülmüştür. Tasarlanan avlunun ise meydan statüsünde kente ve kentliye açma kaygısının olduğu söylenebilir.

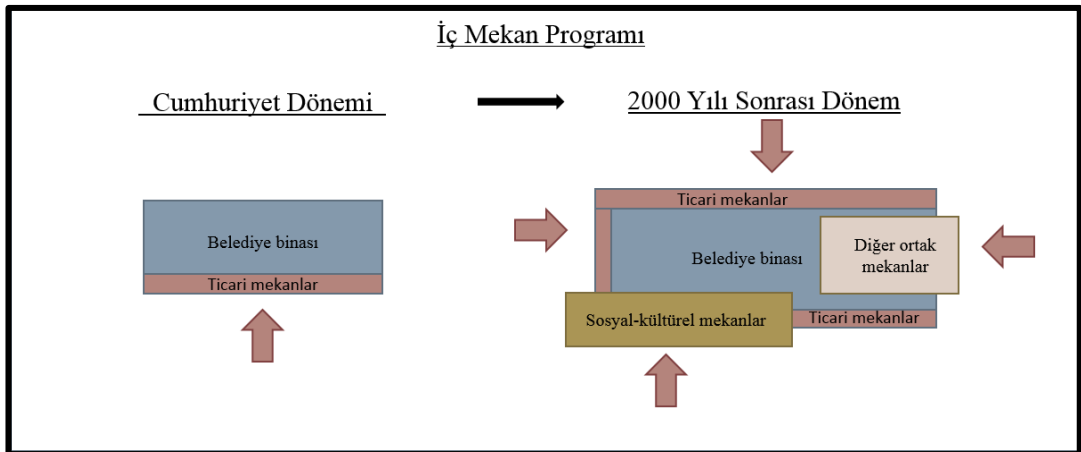
Giriş; hizmet binası girişini avlu/meydandan veren yalnızca 2000 yılı sonrasında elde edilen Eskişehir belediye hizmet binasıdır. Cumhuriyet dönemi belediye hizmet binalarının tümünde girişler cadde/sokaktan verilmiştir. Aralarında meydanla ilişkili olanların da girişi meydanla doğrudan ilişkili tasarlanmamıştır. Meydanların bu anlamda eksik kullanımı hem açık kamusal alan hem de yayalaştırma niteliklerinden uzak bir belediye tasarımı ortaya çıkarmaktadır.

Yine Cumhuriyet Döneminde belediye hizmet binaları için bir giriş verilmişken, bu değişen ve artan ihtiyaçlara göre 2000 yılı sonrasında farklılık göstermiş, kot farkları ve programdaki artış sebebiyle yapıya birden fazla giriş tasarlanmıştır (Şekil 4.23).

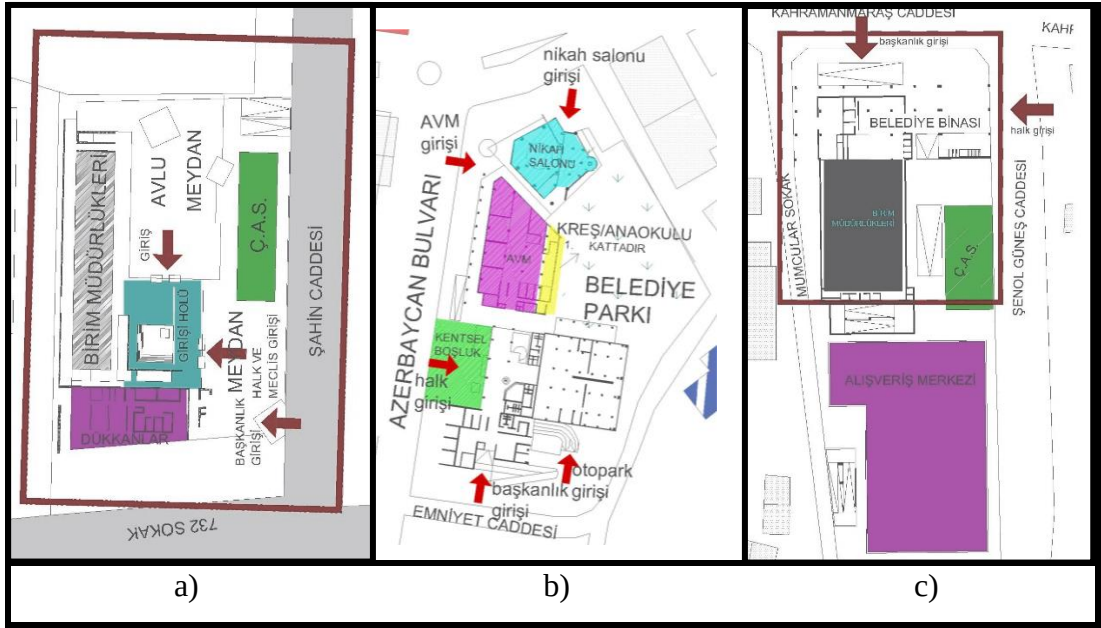
Şekil 4.23: Belediye binalarında giriş yaklaşımının değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Program; hizmet binalarının öz kullanım programlarının haricinde bünyesinde ticari mekânları da bulundurması hem Cumhuriyet Döneminde hem de 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında gözlemlenmiştir. Cumhuriyet dönemine ait yapılarda ise öz kullanım mekânları ağırlıklı olup, sadece idari işlerin görüldüğü bir kurumu temsil etmektedir. Ancak gelişen ve değişen programlarıyla 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında öz kullanım haricinde ticari, sosyal-kültürel mekânlara ve diğer ortak mekânlara da yer verildiği gözlemlenmiştir (Şekil 4.24).

Şekil 4.24: Belediye binalarında iç programın değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

2000 yılı sonrasında kent ile iletişimin artırılmasına yönelik ve halkın günlük kullanımı vurgulanarak eklenen bu ortak mekânlar, amaçlarına ve iletişimin sürekliliğine uygun olacak şekilde zaman ve mekân bağlamında kısıtlamasız olarak kullanılabilmesi beklentisini de ortaya çıkarmıştır. Ancak bakıldığında kentlinin gündelik hayatına dokunacak olan kütüphane, kreş gibi ortak mekânların tüm belediye hizmet binalarında bulunmadığı, var olan kütüphanede belediye çalışanları tarafından hizmet verildiği, kreşlerin ve çok amaçlı salonların da belediye hizmet binalarının hepsinde halkın da kullanımına sunulmadığı belirlenmiştir (Şekil 4.25).

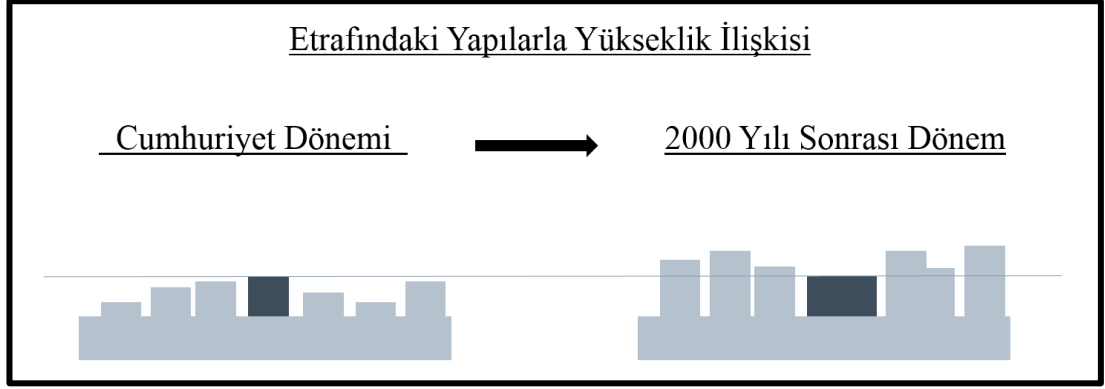
Şekil 4.25: a) Eskişehir Tepebaşı Belediye Binası Kat Planı, b) Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Binası Kat Planı, c) Trabzon Büyükşehir Belediye Binası Kat Planı.

- Cephe Karakteri

Cephe karakteri değerlendirilirken belediye hizmet binalarının düşeydeki yapısı, kütle yapısı, simetrik durumu, cephe vurgusu ve anıtsal duruşu değerlendirilmiştir.

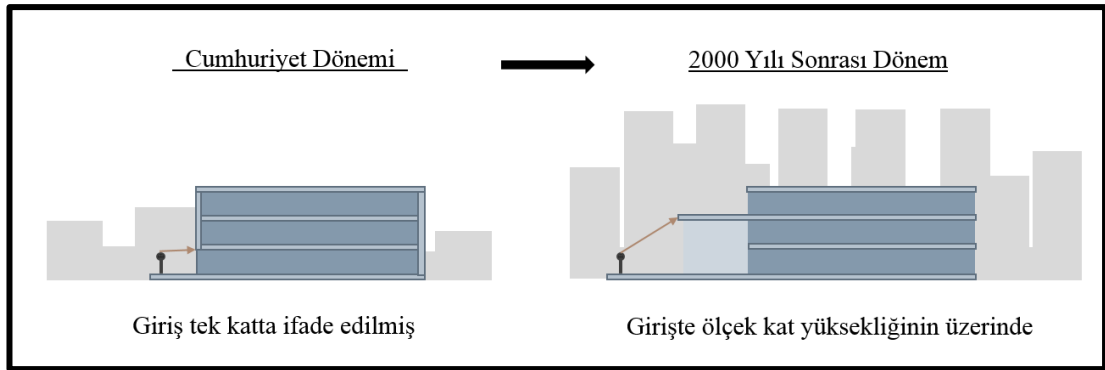
Düşeyde yapı; yapılar düşeyde kütleli olarak değerlendirildiğinde hem Cumhuriyet Dönemi hem de 2000 yılı sonrasında genel anlamda az katlı yapılaşma görülmektedir. Bu bağlamda her ne kadar 1950-2000 arası dönemde düşeyde yükselen kütle örnekleri görülse de 2000 yılı sonrasında belediye hizmet binalarının kentli ile iletişimini koruyarak, yere yakın ve insan ölçeğinde tasarım çabası görülmüştür. Ancak bu az katlı yapılaşma, Cumhuriyet Dönemi kenti ve 2000 yılı sonrasında kenti

ölçeğinde değerlendirildiğinde Cumhuriyet Döneminin belediye binasının etrafındaki yapılaşmaya göre düşeyde baskın ölçeği, 2000 yılı sonrasında etrafındaki yapılaşmaya göre daha az katlı fakat yatayda büyüme gösteren ölçeği göze çarpmaktadır (Şekil 4.26).

Şekil 4.26: Belediye binalarının kentle düşey etkileşimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

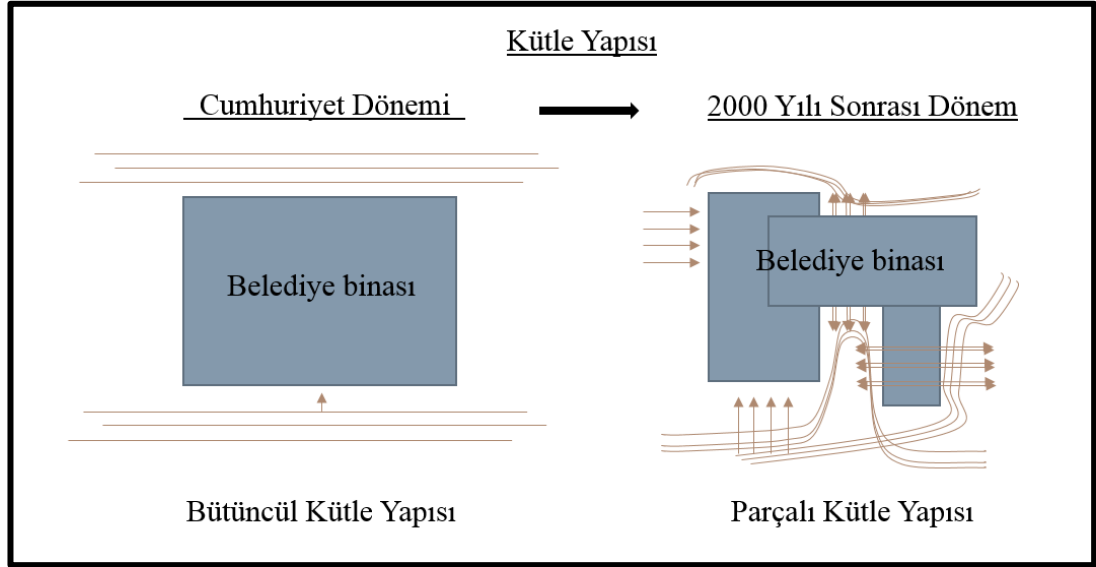
2000 yılı sonrasında etrafına göre az katlı yapılaşması ile birlikte, yine etrafındaki yapılara göre baskın bir kat yüksekliğinin olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda özellikle de giriş katında birden fazla kat yüksekliğinin oluşturduğu bir yükseklik algısı ile insan ölçeğini aşan bir giriş aldığı da söylenebilir (Şekil 4.27).

Şekil 4.27: Belediye binalarının giriş kat ölçeği (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

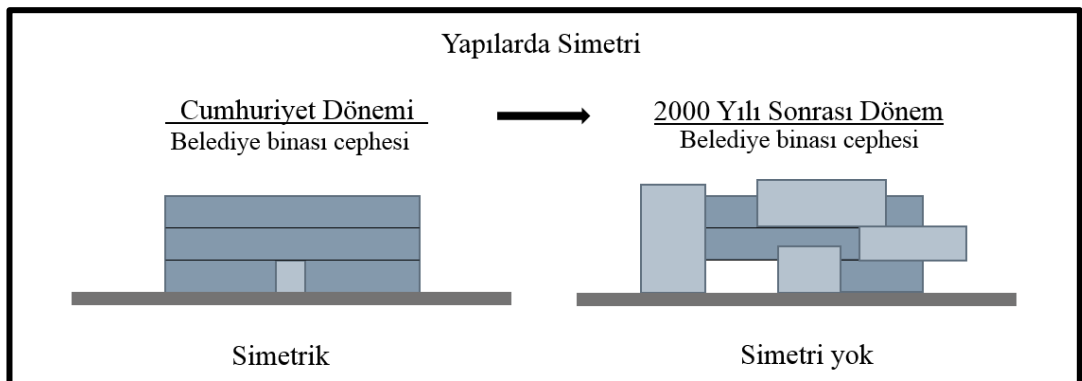
Kütle yapısı; bu bağlamda Cumhuriyet Dönemi kullanılmış olan belediye hizmet binalarının bütüncül yapıda olduğu, 2000 yılı sonrası belediye hizmet binalarının ise parçalı kütle yapısında olduğu görülmüştür. Bu parçalı yapının belediyedeki birimlerin cepheden algılanması ve ayrıştırılmasını da kolaylaştırdığı söylenebilir. Ayrıca parçalı

yapıda tasarlanmış olan binayı algılamayı ve mekânlar arası geçiş yapmayı da kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir (Şekil 4.28).

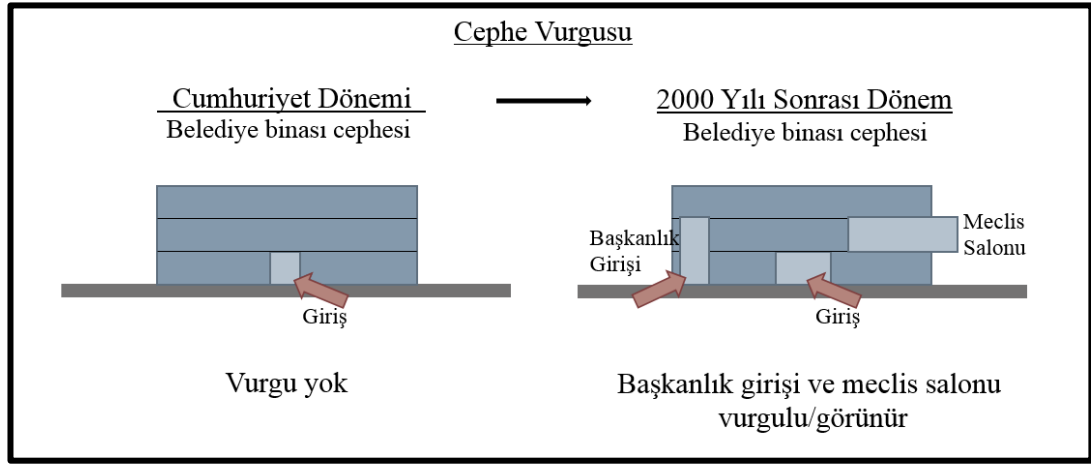
Şekil 4.28: Belediyelerde kütle yapısının değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Simetri; Cumhuriyet Dönemindeki belediye hizmet binalarında görülen simetrik duruşun 2000 yılı sonrası yeni belediye binalarında artık kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Bu şekilde yapıdaki farklı girişlerin ve cephede vurgulanan farklı mekânların (meclis salonu, başkanlık, ofis birimleri, doluluk-boşluk) daha kolay okunmasını sağladığı ve yapının dışarıdan algılanmasını kolaylaştırdığı söylenebilir (Şekil 4.29).

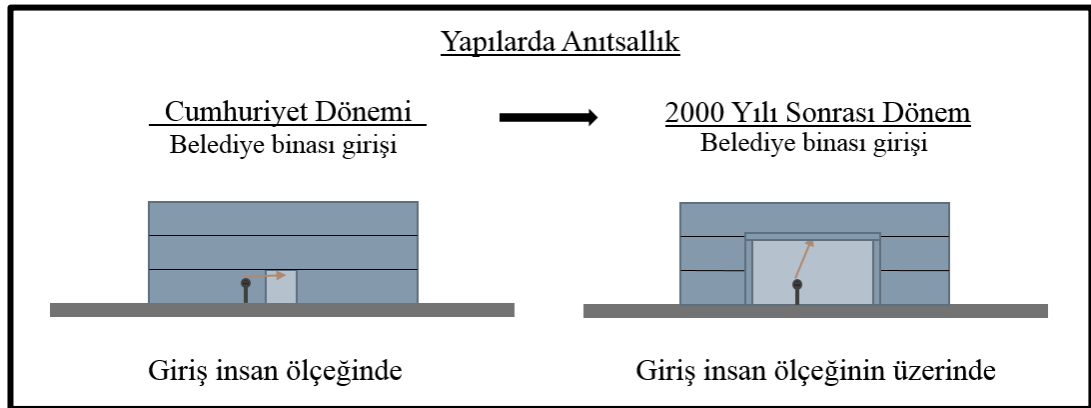
Şekil 4.29: Belediye binalarında simetrik yapının değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Cephe vurgusu; 2000 yılı sonrası şeffaf belediyeçilik söylemlerinin artması ile meclis salonu halkı temsilen cephede vurgulu/görünür halde tasarlanmaya başlamıştır. Yine başkanlık girişi de cephede vurgulanmıştır. Bu bağlamda Cumhuriyet Dönemindeki eski belediye hizmet binalarının cephelerinde bir vurgu söz konusu olmamıştır (Şekil 4.30).

Şekil 4.30: Belediye binalarında cephe vurgusunun değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Anıtsallık; bu bağlamda Cumhuriyet Döneminde kullanılan belediye binalarının anıtsal duruşlarına karşın 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye binalarında anıtsal bir duruş görülmemekle birlikte, yapıların özellikle kette kendini belli eden bir giriş oluşturmak için vurguladıkları, insan ölçeğini aşan geniş ve yüksek açıklıkların olduğu görülmektedir (Şekil 4.31).

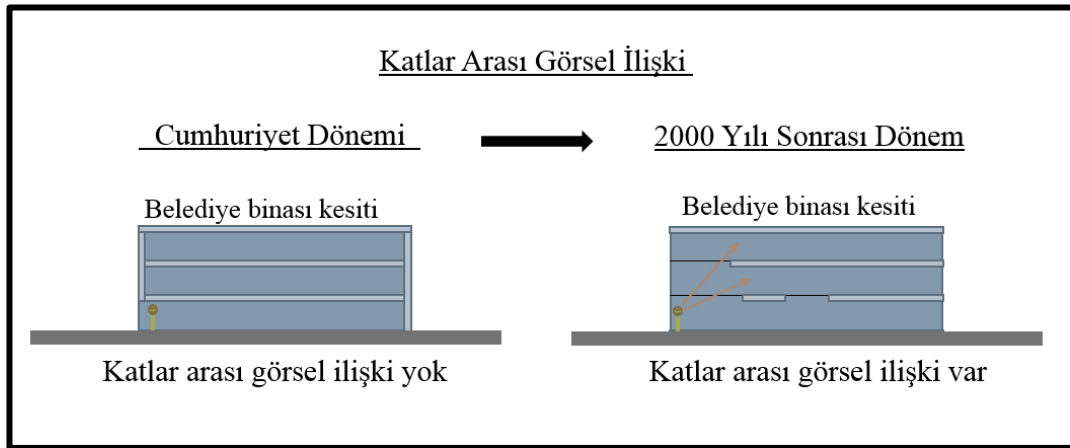
Şekil 4.31: Belediye binalarında anıtsal duruşun değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

- İç-dış İlişkisi/Geçirgenlik

Bu bağlamda belediye hizmet binalarının cepheden görsel ilişkisi, katlar arası görsel ilişkisi, giriş vurgusu ve konstrüksiyon/malzeme kararları değerlendirilmiştir.

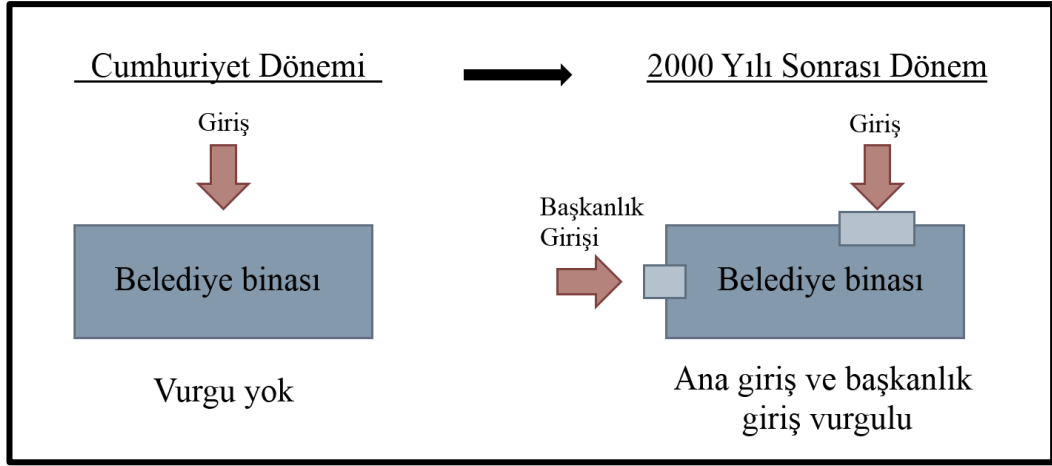
Cepheden görsel ilişki; Cumhuriyet Döneminde kullanılmış olan eski belediye binalarında geleneksel malzemelerin ve strüktürel sistemin de etkisiyle cephede görsel ilişki söz konusu değildir. 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında ise teknolojinin ve şeffaf belediyecilik söylemlerinin de etkisiyle cephede görsel ilişki sağlanmış, ofis ve yönetim birimlerinin kentsel mekândan algılanması istenmiştir.

Katlar arası görsel ilişki; Cumhuriyet Dönemindeki belediye hizmet binaları bütüncül yapıları ve malzeme kullanımları ile katlar arası görsel ilişkiyi sağlayamazken, 2000 yılı sonrasında elde edilen yeni belediye binalarında özellikle kentsel mekânla ilişkili olan zemin katta geniş bir giriş aralığı ile katlar arası görsel ilişki sağlanmıştır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32: Belediye binalarında katlar arası görsel ilişkinin değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Giriş vurgusu; Cumhuriyet Dönemi belediye binalarında vurgulanmamış tek giriş bulunmaktadır. Yapı girişi daha çok simetrik tasarım sayesinde anlaşılmaktadır. 2000 yılı sonrasında ise ana giriş vurgulu ve davetkârdır. Belediye binasının bünyesinde bulundurduğu sosyal-kültürel, ticari ve diğer ortak mekânların yerleşimine göre de birden fazla girişe yer verilmiştir. Farklı fonksiyonlara ait bu girişler yapıdaki parçalı kütle sayesinde kolaylıkla vurgulanmıştır (Şekil 4.33).

Şekil 4.33: Belediye binalarında giriş vurgusunun değişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Konstrüksiyon ve malzeme; Cumhuriyet Döneminde kullanılan eski belediye binalarında geleneksel taş ve tuğla malzeme ile yığma sistem kullanıldığı görülmüştür. 2000 yılı sonrasında ise ağırlıklı olarak çelik konstrüksiyon, cam giydirme, kompozit levha kaplama kullanıldığı geleneksel malzeme ve tekniklerden sıyrıldığı görülmüştür. Bu bağlamda bakıldığında kullanılan malzemeler ve tekniklerin iç-dış ilişkisini ifade etmede ve genellikle yapının biçimlenişinde etkin rol oynadığı gözlemlenmiştir.

5. SONUÇ

Çalışma kapsamında yapılan analizlerde seçilen üç belediyenin Cumhuriyet Dönemi ve 2000 yılı sonrasına ait hizmet binaları üzerinden, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ortaya çıkan politik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin belediye hizmet binalarının kentsel mekândaki yerine ve genel kütle biçimlenişine nasıl yansıdığı gözlemlenmiştir.

2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının genel söylemleri ve vaatleri de göz önüne alındığında, merkez olma ya da odak noktası oluşturma hedefi, belediye hizmet binaları tasarımında vazgeçilmez bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda incelenen Cumhuriyet Dönemi binalarının kentin merkezinde konumlandığı, 2000 yılı sonrasında elde edilmiş olan belediye binalarının Cumhuriyet Dönemindeki binalarda olduğu gibi kentin eski merkezine konumlanmak yerine kentte yeni bir merkez/odak noktası oluşturmaya çalıştıkları, bu yüzden yeni gelişen bölgelere konumlandırıldıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla kentin idari ve ticari merkezi de farklı bir konuma kaymıştır. Ancak yine tarihi (idari ve ticari) merkez ile ilişkilerini korumaya çalıştıkları söylenebilir.

Merkez/odak noktası olmayı etkileyen bir diğer konu ise ilişkili oldukları yerleşim örüntüsü olmuştur. Bu bağlamda makro ölçekten bakıldığında kentin idari ve ticari merkezinin yer değiştirmesiyle yönetim yapılarının bir araya geldiği ve ticari yapıların da bu bölgelerde yoğunlaştığı görülür. Ancak daha yakın ölçekte bakıldığında 2000 yılı sonrası belediye hizmet binası örnekleri hızlı kentleşmenin yol açtığı çarpıklıkla başa çıkamadığı yarı ticari konut yapılarının arasında sıkışmış ve belirli bir yapı grubuyla ilişki kuramadığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yapıların kimliğinin de oluşumunda son derece etkili bir kriter olan yerleşim örüntüsünün belediye hizmet binalarının tasarımında halen mekânsal olarak okunamadığı ve belediye hizmet binalarının bu anlamda kentte yönlendirici olamadığı görülmüştür.

Meydanlar kentsel mekâna katkısı açısından kent için önemlidir. Bu bağlamda kentin odak noktası/merkez olmak isteyen ve kullanıcı odaklı hizmet vaatleri veren söylemlerin ardından, hem yayalaştırıcı hem de toplayıcı özelliğiyle kentte hizmet eden meydanların beklenen şekilde faydalanılmadığı gözlemlenmiştir. Belediyelerin hem Cumhuriyet Dönemi yapılarının hem de 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye binalarının meydanla ilişkisi eksik bulunmuştur. Bu anlamda Cumhuriyetten itibaren

bakıldığında 2000 yılına kadar yaşanan değişimler sonucunda 2000 yılı sonrası tasarımlarında meydanlarla ilişkinin daha nitelikli olması beklenmiş, ancak kentin en önemli düğüm noktalarından olan meydanlarla ilişkinin güçlendirilemediği gözlemlenmiştir.

Halk ile iletişimini güçlü tutmak isteyen ve gündelik hayata dâhil olmak isteyen 2000 yılı sonrasına ait belediye hizmet binalarının halkın gündelik kullanımını karşılayacak ticari ve tüketim amaçlı açık mekânlara ve yine kentsel anlamda sosyal-kültürel ve diğer ortak mekânlara kendi bünyesinde yer verdiği gözlemlenmiştir. Kent ile iletişimin artırılmasına yönelik ve halkın günlük kullanımı vurgulanarak eklenen bu ortak mekânlar, amaçlarına ve iletişimin sürekliliğine uygun olarak kullanılması beklentisini de ortaya çıkarmıştır. Ancak bakıldığında kentlinin gündelik hayatına dokunacak olan kütüphane, kreş gibi ortak mekânların tüm belediye hizmet binalarında olmadığı, var olan kütüphanenin ise belediyenin içerisinde konumlanan çalışma saatlerine bağımlı kaldığı görülmüştür. Bu bağlamda kente ve kentliye hizmet edeceği vurgulanan bu ortak mekânlar saat ve kullanım kısıtlaması sorunsalı ile karşılaşabildiği görülmüştür. Dolayısıyla hem kullanımsal hem de zamansal kısıtlamaların halkın kontrolü dışında olduğu bu mekânlar halkın gündelik hayatına dokunacak ortak mekân olma niteliğinden uzaktırlar.

2000 yılı sonrasında tasarımlarda benimsenen “şeffaf belediyecilik”, halkın gözü önünde olmayı isteyen söylemler ile kendini şartname ve raporlarda göstermiştir. Bu bağlamda mekâna yansıyan tarafa bakıldığında; parçalı kütle yapısıyla kullanıcının yapıyı çabuk kavradığı, davetkâr girişle kullanıcıyı yapıya çeken, zemin katta kamusal boşluk oluşturarak kentsel sürekliliği sağlayan ve katlar arası görsel süreklilikle de kullanıcıya zengin mekânsal deneyim veren örnekler ortaya çıkmıştır. Bakıldığında ekonomik, politik, sosyal ve kültürel değişikliğin binaların kütle biçimlenişinde etkin rol aldığı gözlemlenmiştir. Bu anlamda genellikle şeffaf malzeme kullanımıyla tekniksel yeniliklerle kullanıcı ile görsel ilişki kurarak sadece algısal geçirgenlik sağlanabildiği görülmüştür.

Sonuç olarak; Tanzimatla başlayan belediyecilik hareketleri bağlamında Cumhuriyet Döneminde önemli gelişmelerin olduğu ve 2000 yılına kadar yaşanan büyük değişimlerle 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarının değişen ihtiyaçlara göre iç programlarında artış olduğu gözlemlenmiştir. 21. yüzyılın ihtiyaçlarına cevap vermek için salt yapı çözümünden sıyrılarak, kentsel tasarım

kurgusunda kullanıcısı ile iletişime geçmek isteyen söylemlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Özellikle kentsel ara yüzü daraltan kamusal mekân önerilerinin de geliştirildiği ve belediye hizmet binalarının bu anlamda oldukça önemli sonuçlar verdiği görülmüştür. Ancak bu söylemler, kentleşme sorunlarının üstesinden gelememiş, uygulamada mekânsal karşılıklarının eksik kaldığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla söylem olarak kalan fakat net bir şekilde tasarım kriterlerinde yerini alamayan ve kentte okunamayan bu nitelikler, kentsel bir kaygı olarak benimsenmesi beklentisini ortaya çıkarmıştır.

Yapılan analizler sonucunda; 2000 yılı sonrasında elde edilen belediye hizmet binalarında, Cumhuriyet Döneminde kullanılan belediye hizmet binalarına göre kütle biçimlenişi bakımından belirgin bir fark olduğu gözlemlenirken kentsel mekânda konumlanışı açısından bir gelişme gözlemlenememiş, kentsel değişimlere ayak uyduramadığı belirlenmiştir. 21. yüzyılın şartlarına uygun, kente yön veren belediye hizmet binası üretiminden uzaklaşıldığı ve artan söylemlerin tek tip fikir yapısı tasarımını ortaya çıkardığı görülmektedir. 2000 yılı sonrasında kentin kimliğini yansıtmak isteyen belediye hizmet binalarının kent ile mekânsal olarak kurduğu ilişkinin netleşmesinin, halk ile olan iletişimde de doğrudan etkili olacağı, bunun da malzeme kullanımının ötesinde kararlarla olabileceği görülmektedir.

Ekonomik gelişmelerin de bir sonucu olarak uzmanlaşma, örgütleşme ve bir toplumsal ilişkiler bütünü olan kentlerle ortaya çıkan ve kent sayısının artmasıyla üretilmeye devam eden belediye hizmet binalarının küresel rekabet içerisinde olan kenti yönlendirici nitelikte düşünülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyetten 2000 yılına kadar yaşanan değişimler ve söylemler de göz önüne alınarak yapılan analizlerin sonunda şu soru sorulabilir:

Cumhuriyetten 2000 yılına kadar ideolojik anlamda değişiklikler olmuş, yönetimle ilgili olarak da kenti ve bulunduğu ülkeyi ileriye götürecek potansiyelde gelişmeler yaşanmış ve buna bağlı olarak bu değişimlerin temsilcisi olarak mimaride de yeni söylemler ve vaatler ortaya çıkmıştır. Bu vaatlerin belediye hizmet binalarının kentsel kamusal mekânda temsiliyetinde somut bir karşılık bulması beklentisine karşın; teknolojik ve ekonomik anlamda daha fazla imkâna sahip olan 21. yüzyılın belediye hizmet binalarının kentteki temsiliyetinin algısal nitelikte olmasının sebebi toplumun henüz bu fikirlerin mekânsal yansımasına hazır olmayışı olabilir mi?

KAYNAKLAR

- Akçay F. Ç., (2018), “Yarışma Yöntemi İle Elde Edilen Mimari Projelerde İşlevsel Niteliğin Artırılmasına Yönelik Bir Model Önerisi: Belediye Hizmet Binaları Örneği”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Akkoyunlu K., (2007), “Sürdürülebilir Kent”, Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine, İmge Yayınevi, Ankara.
- Ar C. H., (2018), “Belediye Hizmet Binası Üretim Pratiğinde Yarışma Olgusunun Etkisi.” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Arar A. A., (2002), “Yerel Gündem 21”, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, XLVII(VI).
- Arendt H., (1994), “İnsanlık durumu”, çev. Şener B. S., İletişim Yayınları, İstanbul, s. 39-40.
- Arslan C., (2009), “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Aslanoğlu İ., (2001), “Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938”, Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Batur A., (1983), “Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Vol. 5., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Batur A., (2007), “Modern Olmak: Bir Cumhuriyet Mimarlığı Arayışı”, Modern Türk Mimarlığı, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, s. 37-53.
- Batur A., Schild R. G., (2015), “19. Yüzyılda Beyoğlu’nda Bir Kalkınma Aracı Olarak Yapısal Dönüşüm”, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Bilgin N., (1997), “Siyaset ve İnsan: Siyaset Psikolojisi Yazıları”, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Bookchin M., (1999), “Kentsiz Kentleşme”, çev: Özyalçın B., Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt Ö., Ergun T., Sezen S. (1998), “Kamu Yönetimi Sözlüğü”, TODAİE, Ankara, Akt. Kızılıboğa R., Alıcı O. V., (2011), “Belediyelerin Denetiminde Farklı Bir Model Önerisi”, Mevzuat Dergisi, 14(167).
- Bozlağan R., (2005), “Liderlik yaklaşımları ve belediyeler”, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Bumin K., (1998), “Demokrasi Arayışında Kent”, İz Yayınevi, İstanbul.

Çamaş E., (2000), “Geçmişten Günümüze Kamu Yönetim-Belediye Hizmet Binalarının Mimari Değişimi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Chiara J., Callender J. H., (1990), “Time-Saver Standards for Building Types”, McGraw-Hill Publishing Company, Malezya.

Ching F., (1996), “Mimarlık: Biçim, Mekân ve Düzen”, Yem Yayınları, İstanbul.

Çilingir B., (2000), “Cumhuriyet Dönemi Proje Yarışmalarında Değerlendirme Kriterleri ve Gelişimi: Kamu Yönetim Binaları”, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Çimen B., (1993), “Yarışmalar, Demokratik Kararlar İçerirler... ve Yarışmalar Yapılmalıdır”, Mimarlık Dergisi, Sayı 251, 28–29.

Craig L., (1980), “The Boston-City-Hall and Its Antecedents”, AIA Journal-American Institute of Architects, 69(11), 46-53.

Commission, (2008), “UIA Guide for International Competitions in Architecture and Town Planning: UNESCO Regulations Terms of Application”, Paris.

Dönmez M., (1995), “Türkiye’de Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi.” Türk İdare Dergisi, 67 (406), 165–73.

Dönmez O. A., (2015), “İlçe Belediye Hizmet Binalarında Tasarım Yaklaşımlarının Mekân Dizim Yöntemi İle İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Emrealp S., (2010), “Kent Konseyleri”, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, 2. Baskı, UCLG-MEWA Yayını, İstanbul.

Ercanlı Ç., Savaşır G., (2019), “Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Arkitekt Üzerinde(n) ‘Yeni Mimari’nin Kimlik Fotoğrafları”, Mimarlık Dergisi, Sayı 409.

Erdogan E., Özkan C., Erdoğan H. A., (2019), “Dünya’da ve Türkiye’de Yerel Yönetim Yapılarının Gelişim Süreci”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), 246-263.

Erkal N., (2007), “Gösteri Olarak Mimarlık: Turizmin Güncel Mimarlığa Etkileri Üzerine.” Mimarlık Dergisi, Sayı 336: 24–28.

Eryılmaz B., (1995), ““Yerel Yönetim Sendromu”.” Yeni Türkiye 1 (4): 340–46.

Eryılmaz B., (2006), “Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme”, 2. Baskı, İşaret Yayınları, İstanbul.

Eyüpoğlu İ. Z., (1991), “Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü”, Sosyal Yayınlar, İstanbul.

Glazer N., Lilla M., (1987), “The Public Face of Architecture : Civic Culture and Public Spaces”, Free Press, New York.

Gürallar N., (2009), “Kamu-kamusal alan-kamu yapıları-kamusal mekân: modernite öncesi ve sonrası için bir terminoloji tartışması”, Mimarlık Dergisi, Sayı 350, 52-55.

Habermas J., (2003), “Kamusallığın yapısal dönüşümü” (çev. T. Bora ve M. Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları, no: 438. (Eserin orijinali 1962’de yayımlandı), 59-60-257.

Harvey D., (2003), “Sosyal Adalet ve Şehir”, Metis Yayınları, İstanbul.

Hasol D., (1998), “İkinci Ulusal Mimarlık”, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayın, İstanbul.

Hasol D., (2010), “Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü”, Yem Yayınları, İstanbul.

Hatırlı Y., (2012), “Geleneksel ve Modern Aynı Mekânda; Trabzon Eski Tekel Binalarının Dönüşümü ve Belediye Hizmet Binası”, Serbest Mimar, Sayı 09, 52-55.

Hayta Y., (2016), “Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı”, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 166.

İmamoğlu E., (2013), “Taş Yapılardaki Yüzey Bozulmaları: Trabzon Kenti Kamu Yapıları Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

İnce S., (1994), “Merkeziyet ve Kent Merkezlerinin Değişen Mekânsal-İşlevsel İlişkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi.

Kalabalık H., (2005), “Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku: Teori-Uygulama”, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Karaküçük S., Gürbüz B., (2007), “Rekreasyon ve Kent(li)leşme”, Gazi Kitabevi, Ankara.

Kazmacı Ş., (2016), “Yaşanabilir Kentlerin Oluşturulması: Ankara Kenti, Çankaya, Etimesgut ve Altındağ Belediyeleri Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi.

Kedik Z., (2002), “Eskişehir Kent Merkezindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Keleş R., (1998), “Kent Bilim Terimleri Sözlüğü”, İmge Kitabevi, Ankara.

Keleş R., (2014), “Yerinden Yönetim ve Siyaset”, Cem Yayınları, İstanbul.

Kılıçbay M. A., (1993), “Şehirler ve kentler”, Gece Yayınları, Ankara.

Koca F., (2016), “Kentsel Tasarım, Muğla’da Osmanlıdan Cumhuriyete İdari Merkezin Sembolü: Hükümet Konakları”, Mimarlık Dergisi, no. 389.

Koçak F. A., (2008), “Social and spatial production of Atatürk Boulevard in Ankara”, Doctorate Program, Middle East Technical University.

Köse Ö., (2004), “Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecinde Yükselişi.” Sayıştay Dergisi, no. 52: 3–42.

Lefebvre H., (2014), “Mekânın Üretimi”, çev. Ergüden, I., İstanbul: Sel Yayıncılık.

Mardin Ş., (2017), “İdeoloji”, İstanbul: İletişim Yayınları.

Menderes F., (2014), “Cumhuriyet Dönemi’nde Yerel Yönetim Binalarının Kamusal Erişilebilirlik Mekân Dizimi (Space Syntax) Yöntemiyle İrdelenmesi”, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Metro L., (1993), “L.M. B. İ. T. Sözlük”, Metro Kitap Pazarlama. İstanbul, 1565.

Miller B., (1968), “Architecture and Politics in Germany 1918-1945.” Harward University Press, Cambridge MA.

Mumford L., (2007), “Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği”, çev: Koca G., Tosun T., Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Oktay D., (2001), “Kentsel Tasarımın Kuramsal Çerçevesine Güncel Bir Bakış: Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik, Mimarlık Dergisi, 302, 45-49.

Oktay T., (2020), “1920-2020 Döneminde Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi.” Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 5 (2), 171–223.

Ortaylı İ., (1985), “Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği”, Hil Yayın, İstanbul.

Ortaylı İ., (2000), “Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî Idareleri:(1840-1880)”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Ortaylı İ., (2012), “İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı”, Timaş Yayınları, İstanbul.

Osmay S., (1998), “1923’ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü”, Yetmiş Beş Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özbay H., (1993), “Yarışmalar Sahip Olduğumuz Tek Sağlıklı Kurumdur”, Mimarlık Dergisi, 251: 34–35.

Özdoğan H., (2019), “Kentsel Aidiyette Meydanlar, Trabzon Belediye Meydanı Örneği.” TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 229–46.

Özkan C., (2019), “Yerel Yönetim Binaları Cephelerinde Erkin Halk ve Tasarımcılara Olan Algısal Birlikteliğinin Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Konya Teknik Üniversitesi.

Özkan D. G., Özkan S., Akyol D., (2017), “Trabzon Kenti Gülbaharhatun-Hızırbey Mahallelerinin Tarihsel ve Gelişim Süreci.” Journal of Social and Humanities Sciences Research, vol. 4, no. 14, p. 1813.

Özkut D., (2017), “Eskişehir’de Modern Hafızaların Yerel İzleri.” TÜBA-KED, no. 16: 35–66.

Özyiğit H., (2017), “Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapılarına Denizli’den İki Örnek: Baklan ve Güney Hükümet Konakları.” II. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi, Bildiriler Kitabı, 1–29.

Parlak B., Ökmen M., (2008), “Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuat”, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa.

Perçin A., (2018), “Yarışma Yöntemi İle Elde Edilen Belediye Hizmet Binaları: Kullanıcı İle İletişim ve Kamu İmajı”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

Püsküllüoğlu A., (1995), “Türkçe Sözlük”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ResGaz 1, (1961), “1961 Anayasası”, 9 Temmuz 1961 tarih, 4209 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 2, (2005), “Belediye Kanunu”, 3 Temmuz 2005 tarih, 5393 sayılı Resmi Gazete.

Sacır A., (2018), “Gaziantep’te Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapılarının (1940-1965) Dönemin Mimari Özellikleri Bağlamında İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi.

Sağlam A. İ., Öztürk A. Ç., Kaçar A. D., (2019), “Türkiye’de Kamusal Mekânın Gelişimi, ATA Planlama ve Tasarım Dergisi, 3(1), 47-58.

Sağlam H., (2013), “Günümüz adalet sarayları üzerine bir sorgulama”, Mimarlık Dergisi, 370, 23-28.

Safi P., (2009), “Kurtuluş ve Aydınlanma, Arşiv Belgeleriyle Eskişehir”, Başak Matbaacılık, Ankara.

Sezgin N., (2016), “Türkiye’de Belediye Binalarının Elde Edilmesinde Mimari Tasarım Yarışmalarının Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

Sözen M., (1996), “Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Strong J., (1996), “Winning by Design: Architectural Competitions”, Butterworth-Heinemann, Oxford.

Suher H., (1995), “Kent Kimliği Etkili Yasa Uygulamaları”, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, Taşkışla, İstanbul.

Şahbaz H., (2016), “Odunpazarı ve Tepebaşı İlçelerinin (Eskişehir) Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası”, Doktora Tezi, Uşak Üniversitesi,.

Şenyiğit Ö., Altan İ., (2011), “Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul’da Meşrutiyet Caddesi’ndeki Cephelerin İncelenmesi”, Megaron, 6 (3): 139–50.

Tekeli İ., (2007), “Türkiye’de Mimarlığın Gelişiminin Toplumsal Bağlamı”, Modern Türk Mimarlığı, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.

Tekeli İ., (1983), “Yerel Yönetimlerde Demokrasi” Amme İdaresi Dergisi, 16 (2), 7–21.

Tekeli İ., (2009), “Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tekin M., (2019), “Kentsel Mekan Kullanımlarının Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Değerlendirilmesi: Kahramanmaraş Kent Merkezi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Konya Teknik Üniversitesi.

Tekkanat S. S., Türkmen S. N., (2018), “Tarih Boyunca Kent Formlarının Biçimlenişi Üzerine Bir İnceleme.” Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (4), 107–24.

Toprak G. K., Sahil S., (2017), “An Investigation of The Relationship Between Architecture Competitions and Housing Projects in Turkey”, Part B 5 (4), 1–11.

Turan B. O., (2015), “21. Yüzyıl Tasarım Ortamında Süreç, Biçim ve Temsil İlişkisi”, Megaronjournal, 6 (3).

Türk S. M., (2015), “20. Yüzyıl Kent Kuramları”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (3).

Türkeri İ., (2011), “1980 Sonrası Kentsel Tasarım Yarışmalarının Mimarlık Alanına ve Kentsel Ortama Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi.

Ulusoy A., Akdemir T., (2004), “Mahalli İdareler Maliyesi”, Seçki Yayınları, Ankara.

Uras U., (1993), “İdeolojilerin Sonu Mu?”, Sarmal yayınevi, İstanbul.

Uraz T. U., (2002), “Mimarlıkta Temsiliyet, Mimar ve Temsil: Oyunda Usta Veya Kurban Olmak”, Arredamento Mimarlık, 77.

Ünlü T., (2009), “Kentsel Dönüşüm Sürecinin Tasarlanması: Tarsus Tarihi Merkezi”, Planlama Dergisi, (3-4), 145-57.

Vardar B., (2013), “Üsküp Vilayet Konağı.” Bursa’da Zaman Dergisi, no. 4: 28–29.

Web 1, (2021): <http://ftp.yildiz.edu.tr/~enlil/KPT/DERS2>, (Erişim Tarihi: 12/04/2021)

Web 2, (2021): <https://turkceyaz.com/etimoloji/kelime-koken/belediye>, (Erişim Tarihi: 25/04/2021).

Web 3, (2021): <https://www.faikpashapartments.com/tr/beyoglu-belediyesinin-tarihcesi/>, (Erişim Tarihi: 28/04/2021).

Web 4, (2021): <https://xxi.com.tr/i/bu-projenin-mimari-kimdir> , (Erişim Tarihi: 26/04/2021).

Web 5, (2020): <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=36&RecID=610>, (Erişim Tarihi: 20/05/2020).

Web 6, (2020): <https://v3.arkitera.com/yp113-kahramanmaras-belediye-baskanligi-hizmet-binasi-ulusal-mimari-proje-yarismasi.html?year=&aID=842>, (Erişim Tarihi: 20/05/2020)

Web 7, (2021): <https://www.tepebasi.bel.tr/hd.asp?hid=9580>, (Erişim Tarihi: 26/04/2021).

Web 8, (2021): <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tepeba%C5%9F%C4%B1>, (Erişim Tarihi: 13/04/2021).

Web 9, (2021): https://www.youtube.com/watch?v=HUXaL4OCUGY&ab_channel=FerhatTemel, (Erişim Tarihi: 16/04/2021)

Web 10, (2021): https://www.oturanel.com/proje_detay.asp?proje=39, (Erişim Tarihi: 20/04/2021).

Web 11, (2021): <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=12303&start=170> , (Erişim Tarihi: 22/04/2021).

Web 12, (2021): <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tepeba%C5%9F%C4%B1#:~:text=5%20Mahalleler,Tarih%C3%A7e,ilk%20kademe%20Belediyesi%20olarak%20kurulmu%C5%9Ftur>, (Erişim Tarihi: 15/04/2021).

Web 13, (2020): <https://v3.arkitera.com/yp113-kahramanmaras-belediye-baskanligi-hizmet-binasi-ulusal-mimari-proje-yarismasi.html> , (Erişim Tarihi: 21/11/2020).

Web 14, (2020): <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=3370081>, (Erişim Tarihi: 19/11/2020).

Web 15, (2020), <https://v3.arkitera.com/yp113-kahramanmaras-belediye-baskanligi-hizmet-binasi-ulusal-mimari-proje-yarismasi.html?year=&aID=842>, (Erişim Tarihi: 24/10/2020).

Web 16, (2021): <https://marasavucumda.com/kahramanmaras-eski-belediye-binasi/#:~:text=Ulu%20Camii'nin%20kuzeyinde%20dere,b%C3%BCy%C3%BCk%20kemerli%20bo%C5%9Fluk%20g%C3%B6ze%20%C3%A7arpmaktad%C4%B1r>, (Erişim Tarihi: 10/04/2021).

Web 17, (2021): <https://www.maraspusula.com/kahramanmaras-eski-belediye-binasi-resimleri,1369.html>, (Erişim Tarihi: 12/04/2021).

Web 18, (2021): <https://kahramanmaras.bel.tr/belediye-tarihi-0>, (Erişim Tarihi: 21/04/2021).

Web 19, (2020), <http://mimdap.org/2006/09/trabzon-eski-tekel-binasy-yeniden-canlandirma-mimari-proje-yarythmasy/>, (Erişim Tarihi: 25/10/2020).

Web 20, (2020), <https://sartname.arkitera.com/>, (Erişim Tarihi: 24/10/2020).

Web 21, (2020), http://www.raf.com.tr/dergi/proje-detay/post_slug/trabzon-belediyesi-hizmet-binasi/item_id/1550., (Erişim Tarihi: 15/11/2020).

Web 22, (2021): <https://v3.arkitera.com/yp108-trabzon-eski-tekel-binasi-yeniden-canlandirma-mimari-proje-yarismasi.html?year=&aID=821>, (Erişim Tarihi: 12/04/2021).

Web 23, (2020), <https://v3.arkitera.com/yp108-trabzon-eski-tekel-binasi-yeniden-canlandirma-mimari-proje-yarismasi.html?year=&aID=787.>, (Erişim Tarihi: 23/11/2020).

Web 24, (2021): <https://www.trabzon.bel.tr/fck-sayfalar.aspx?id=4215>, (Erişim Tarihi: 15/04/2021)

Web 25, (2021): <https://tr.wikipedia.org/wiki/Trabzon#:~:text=Trabzon%2C%2012%20Kas%C4%B1m%202012%20tarihinde,%22%C5%9Fehzadeler%20%C5%9Fehri%22%20olarak%20an%C4%B1l%C4%B1r.>, (Erişim Tarihi: 05/04/2021)

Wilson P. J., (1988), “The domestication of the human species”, New Haven, Yale University Pres, 126.

Yaşamış D. F., (2001), “Osmanlı Devlet Yönetimi: Başlangıç Yılları”, Türk İdare Dergisi, 78 (432), 1–32.

Yenice M. S., (2005), “Kentsel Planlama Sürecinde Konya Kent Formunun Gelişimi Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Yetgin D., Yılmaz A., (2015), “Eskişehir Porsuk (Turing Klöp) Otelı’nin Kurum Tarihi Açışından İncelenmesi”, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 1 (2), 71–89.

Yıldırım B., (2015), “Kamusal Mekân: Türkiye’de Devlet ve Kamusal Alan Üzerine.” Mimarlık Dergisi, no. 382, 45–49.

Yılmaz E., Çiftçi, S., (2011), “Kentlerin Ortaya Çıkısı ve Sosyo-Politik Açıdan Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (35), 252–67.

Yörükoğlu F., (2009), “Türk Belediyeciliğinin Gelişim Süreci”, Mevzuat Dergisi, (135), 7.

Zobu V. R., (1977), “O Günden Bu Güne Anılar”, Milliyet Yayın, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Belkıs ÖCAL 1993 yılında İstanbul’da doğdu. 2012 yılında başladığı Karabük Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümünü 2017 yılında başarıyla tamamlayarak 2018 yılında Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2017 yılından bu yana özel sektörde farklı çalışmalarda bulundu ve halen mesleki çalışmalarını sürdürmektedir.